

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Socialinės pedagogikos magistrantūros studijų programa

Rasa Rutkauskaitė

**SOCIALINIO PEDAGOGO FUNKCIJOS UGDANT KURČIŲJŲ VAIKŲ
SOCIALINIUS IR ASMENINIUS ĮGŪDŽIUS**

Magistro darbas

*Darbo vadovas-
doc. dr. D. Gerulaitis*

2015

TURINYS

Magistro darbo santrauka	3
Įvadas.....	4
1.Kurčiųjų socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymosi prielaidos	10
1.1.1 Socialinių ir asmeninių įgūdžių teorinės koncepcijos	10
1.1.2 Socialiniai ir asmeniniai gebėjimai, būdingi sutrikusios klausos vaikams.....	12
1.1.3 Kurčiųjų socialinių ir asmeninių įgūdžių ypatumai.....	17
1.2 Socialinio pedagogo funkcijas kurčiųjų mokykloje.....	22
1.2.1 Socialinio pedagogo funkcijos, tikslai, uždaviniai mokykloje	22
1.2.2 Socialinio pedagogo darbo specifika ir funkcijos ugdant sutrikusios klausos vaikų socialinius ir asmeninius įgūdžius	25
2 Socialinio pedagogo darbo su kurčiaisiais struktūra tyrimo duomenys	34
2.1.1 Tyrimo metodika ir organizavimas.....	34
2.1.2 Tyrimo etapai ir dalyvių atranka	36
2.1.3 Tyrimo etika.	37
2.1.4 Tyrimo rezultatai.	37
IŠVADOS.....	54
Literatūra	57
Summary.....	61
Priedai	63

Magistro darbo santrauka

Magistro darbe nagrinėjamos socialinio pedagogo, dirbančio kurčiųjų ugdymo įstaigose funkcijos, prioritetinės darbo sritys. Kurtieji vaikai nuo gimimo patiria asmeninių ir socialinių įgūdžių raidos sunkumų. Siekiant pagrįsti tyrimo problemą, iškeliami tokie aktualūs klausimai: *Kokios priežastys nulemia socialinius ir asmeninius raidos sunkumus kurtiesiems vaikams? Kokios yra socialinio pedagogo veiklos sritys, siekiant užtikrinti sėkmingą kurčio vaiko socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokimą? Kiek stipriai veikia socialinio pedagogo, tėvų ir specialistų bendradarbiavimas, siekiant išugdyti sutrikusios klausos vaikų savarankiškumą?*

Pirmiausia buvo atliktas pilotinis tyrimas, kurio tikslas buvo — išsiaiškinti klausimų tikslingumą ir suprantamumą tyrimo dalyviams. Pusiau struktūrinio interviu metodu, buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas — atskleisti socialinio pedagogo darbo funkcijas, ugdant kurčiųjų vaikų socialinius ir asmeninius įgūdžius. Atlikta turinio (angl. *Content*) kokybinių duomenų analizė.

Tyrimo metu, atkritus vienam tyrimo dalyviui, dalyvavo 2 kurčiųjų mokyklų socialiniai pedagogai. Tyrimo metu nustatyta, kad kurtieji vaikai patiria socialinių ir asmeninių įgūdžių sunkumų ir juos lemia tokios priežastys: neigiamos visuomenės nuostatos į neįgalų vaiką ir jo šeimą, medicininis požiūris į negalią, girdinčiųjų šeimose patiriama prisitaikymo identifikacijos sunkumų, socialinės rizikos šeimos. Socialinis pedagogas labai svarbus asmuo, sutrikusios klausos vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymo procese. Socialinio pedagogo veikla kurčiųjų ugdymo įstaigose apima tokias sritis: socialinė pedagoginė pagalba, individualus darbas su vaiku, prevencinės veikla, užimtumo organizavimas, šviečiamoji veikla, bendradarbiavimas su visuomeninėmis organizacijomis ir institucijomis, komandinis darbas su kitais specialistais, pagalba šeimai, dokumentų tvarkymas.

Sutrikusios klausos vaikai, socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokytų kur kas sėkmingiau, jei į socialinio ugdymo ir jo organizavimo procesą aktyviau įsitrauktų tėvai ir kiti specialistai, kurčiųjų ugdymo įstaigų vadovai turėtų skatinti bei palaikyti bendradarbiavimu ir partneryste grindžiamus santykius. Kurčiųjų ugdymo įstaigose suburti socialinės pedagoginės pagalbos tarnybą, kurioje dirbtų gerai gestų kalbą mokantys, gerai pažįstantys sutrikusios klausos vaikų poreikius socialiniai pedagogai ir psichologai, šie specialistai turėtų sukurti, kurčiųjų vaikų poreikius atitinkančią socialinių ir asmeninių gebėjimų programą

Esminiai žodžiai: socialiniai įgūdžiai, asmeniniai įgūdžiai, kurtieji vaikai, įgūdžių ugdymas.

IVADAS

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas.

Klausos sutrikimas bendrame asmenų su klausos negalia kontekste yra gana retai pasitaikantis sveikatos sutrikimas. Statistikos duomenimis, kasmet gimsta 30-40 vaikų su naujagimių su stipriai pažeista klausa¹. Dalis vaikų praranda klausą vėlesniame amžiuje dėl traumų, ototoksinių antibiotikų, ligų komplikacijų. Vaikų klausos sutrikimas yra sunkiai pastebima negalia, vėlai pastebėtas pažeidimas gali nulemti kalbos vystymosi sulėtėjimą, įvairaus laipsnio mokymosi sunkumus, socialines bei emocines problemas. Kurti vaikai nuo gimimo patiria asmeninių ir socialinių įgūdžių sunkumų. Daugelis socialinių ir asmeninių gebėjimų yra išmokstami per šnekamąją kalbą, vaikams, turintiems klausos sutrikimų, šnekamoji kalba yra neprieinama. Negalėdami pilnavertiškai bendrauti su aplinka, vaikai patiria izoliaciją, susidaro uždaras ratas: kurčias vaikas, turėdamas menkus socialinius ir asmeninius įgūdžius mažiau bendrauja; mažiau bendraudamas jis neįgyja naujų socialinių ir asmeninių gebėjimų

Žinoma, kad 90 proc. kurčių vaikų gimsta girdinčiųjų šeimose. Marshak (1997). Girdinčiųjų šeimos paprastai apie kurtumą nieko nežino, šios šeimos, gimus neįgaliam vaikui patiria izoliaciją. Sužinojus apie vaiko negalę tėvai patiria psichologinį šoką, jiems sudėtinga susitaikyti su šiuo faktu, šioms šeimoms reikalinga visokeriopa pagalba, kurios Lietuvoje labiausiai trūksta. Nepakankamos žinios apie klausos negalią, lemia tėvų klaidas, kurias jie padaro sprenddami klausimus, susijusius su vaikų auklėjimu, lavinimu ir ugdymu. Daugumai kurčiųjų vaikų, gimusių girdinčiųjų šeimose, socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymas prasideda vėliau, kai vaikui nustatomas kurtumas ir jis pradeda lankyti kurčiųjų ugdymo įstaigą. Girdinčiųjų šeimos, neturi žinių, kaip padėti savo kurčiam vaikui prisitaikyti ir įsilieti į normalų, pilnavertį gyvenimą, patirti kuo mažiau adaptavimosi sunkumų, nejausti psichologinio diskomforto, pilnavertiškai bendrauti. Girdinčiųjų šeimoms ypatingai svarbi specialistų, išmanančių apie klausos sutrikimų ypatumus, pagalba. Tėvai ir specialistai – tai svarbiausi asmenys, pirmieji tarpininkai tarp vaikų ir išorinio pasaulio, jų pasaulio supratimas ir tarpininkavimo būdas veikia vaiko tapimą asmenybe. Vienas iš svarbiausių specialistų, teikiančių pagalbą kurčiųjų vaikų šeimoms yra socialinis pedagogas. Jis ne tik dirba su šeima,

¹ Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprigirdinčius vaikus, bendrija „Pagava“ duomenys. [www.old.pagava.lt/patarimai_seimoms_7.php]

sprendžiant problemas, bet ir padeda tarpininkauti tėvams su kitais specialistais: surdologais, pedagogais, psichologu, gydytojais.

Lietuvoje, ilgą laiką didžiausias dėmesys buvo skiriamas kurčiųjų vaikų medicininiam gydymui ir ugdymo metodams, tuo tarpu socialinių ir asmeninių įgūdžių problemos likdavo nuošalyje. Taikant įvairius ugdymo metodus kurtiesiems, buvo siekiama kurčiuosius integruoti į girdinčiųjų visuomenę, tačiau pastebėta, kad net dėl nelabai pažeistos klausos, vaikui atsiranda savotiškas barjeras tarp negirdinčiojo ir visuomenės, jam sunkiau įgyti žinių, vėliau įgyti profesiją, ribota jo darbinė ir visuomeninė veikla. (Ališauskas A. 2003, Mitkus A. 2008, Litvinaitė S. 2003) Pasak Ališausko (2003) „Pilnavertei vaiko raidai labai svarbu nuolatinis bendravimas su artimiausiais žmonėmis (pirmiausia tėvais, broliais, seserimis, giminaičiais)“. Sutrikusios klausos vaiko psichologinis komfortas priklauso nuo to, kokioje psichosocialinėje aplinkoje jis gimsta. Yra įrodyta, kad psichologinė aplinka sutrikusios klausos vaikui, gimusiam kurčiųjų šeimoje yra žymiai palankesnė. Tuo tarpu girdintys tėvai, dažnai nesąmoningai ar sąmoningai stengiasi savo kurčių vaiką tapatinti su girdinčiuoju, daro viską, kad tik jis taptų panašus į sveiką vaiką ir niekuo nesiskirtų nuo girdinčiųjų bendramžių. Pats klausos sutrikimas, kurtiems ir neprigirdintiems vaikams nėra pagrindinė problema, kaip yra įprasta manyti. Sunkumus nulemia tėvų ir su vaiku dirbančių specialistų, taip pat mažai žinančių apie klausos negalią, reakcija į vaiko negalią. A. Ališausko (2003) teigimu „kurtumo deficitinis modelis leidžia manyti, kad problema yra pats kurčias vaikas ir kad vaikas, norint sumažinti kurtumo pasekmes, turi būti reabilituojamas, „remontuojamas“. Toks specialistų ir tėvų elgesys vaikui sukelią jausmą, kad su kažkas yra blogai ir jis stengiasi patenkinti tėvų ir medikų lūkesčius. Nuolatinės pastangos prisitaikyti prie girdinčiųjų sutrikusios klausos vaikui kelia didelį stresą. Minėti dalykai atspindi medicininį požiūrį į kurčiuosius — medicininis požiūris kurtumas yra negalia, kurią būtina gydyti. Taip pat egzistuoja antras požiūris į kurčiuosius. Kultūrinis požiūris kurtieji yra kalbinė mažuma. Pastaraisiais metais situacija ėmė keistis, sutrikusios klausos žmonės ima atstovauti patys sau, pristatinėti savo problemas ir jas analizuoti. Vis daugiau girdinčiųjų asmenų pripažįsta, kad sutrikusios klausos vaiko ugdymas turėtų būti orientuotas ne vien girdinčiųjų asmenų poreikius ir patirtį, bet daugiau į kurčio vaiko poreikius.

Kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokymo problematikos klausimai yra aktualūs visiems dirbantiems su šiais žmonėmis ir besidominčiais kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokymu. A. Mitkus nagrinėjo klausos sutrikimo priežastis ir sunkumus, kylančius ugdymo procese bei šeimos tarpusavio santykiuose (2008), A. Ališauskas.(1996, 2002, 2003). Užsienyje S. G. Meadow, (1999,2003) išsamiai nagrinėjo kurčių vaikų psichologiją ir kurčiųjų vaikų šeimų tarpusavio

santykius. Amerikietis M. Marschark (1997, 2007) tyrinėjo kurčiųjų ugdymo metodus, gestų kalbos reikšmę kurčiųjų ugdyme. M. Marschark nuomone kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų pažinimo raidos ugdymui, svarbiausia yra ne tai, kokia kalba vaikas bus ugdomas — sakytine ar gestų, bet kaip dažnai ir reguliariai vyks kontaktas tarp vaiko ir aplinkinių. Tačiau dalis specialistų Meadow K. (2003), Nelson E. (1995) mano, kad vaikams, turintiems klausos sutrikimų, gestų kalba yra vienintelė natūraliai išmokstama kalba ir būtent jos, vaikus su klausos negalia, reikia mokyti pirmiausia. Tuo tarpu mokant kurčiuosius vaikus vien sakininės kalbos, nukenčia vaiko pažinimo raidos procesas, socializacijos procesas, psichikos vystymasis.

Kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių problemos ir jų sprendimo būdai Lietuvoje yra nagrinėti, tačiau nepakankamai, tad šio tyrimo rezultatai galėtų papildyti negausias žinias apie kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokymą, o svarbiausia, leistų suprasti, kokia reikšmę turi socialinio pedagogo pagalba sprendžiant kurčiojo vaiko socialinių ir asmeninių įgūdžių sunkumus. Susikūrus visuomeninėms tėvų organizacijoms, didėja tėvų aktyvumas, jie drąsiau imasi atsakomybės už savo vaiko ugdymą, atsisakydami specialiųjų kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo įstaigų, pirmenybę teikia vaiko buvimui šeimoje, savo namų aplinkoje. Taigi sutrikusios klausos vaikai šiandien gyvena ir mokosi skirtingomis sąlygomis. Remiantis Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprigirdinčius vaikus bendrijų „Pagava“, „Adapta“, „Suvoka“ duomenimis, dažniausiai pasitaikantys sunkumai, auginant sutrikusios klausos vaiką yra tokie: informacijos trūkumas apie sutrikusios klausos vaikų ugdymą, komunikacijos sunkumai su kurčiu vaiku, bendradarbiavimo tarp specialistų trūkumas. Siekiant pagrįsti tyrimo problemą, iškeliami tokie aktualūs klausimai: *Kokios priežastys nulemia socialinius ir asmeninius raidos sunkumus kurtiesiems vaikams? Kokios yra socialinio pedagogo veiklos sritys, siekiant užtikrinti sėkmingą kurčio vaiko socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokimą? Kiek stipriai veikia socialinio pedagogo, tėvų ir specialistų bendradarbiavimas, siekiant išugdyti sutrikusios klausos vaikų savarankiškumą?*

Tyrimo objektas — socialinio pedagogo darbo funkcijos, ugdant kurčiųjų vaikų socialinius ir asmeninius įgūdžius

Tyrimo tikslas — atskleisti socialinio pedagogo darbo funkcijas, ugdant kurčiųjų vaikų socialinius ir asmeninius įgūdžius.

Tyrimo uždaviniai:

1. Taikant teorinę analizę atskleisti kurčiųjų socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymosi prielaidas.
2. Taikant teorinės analizės metodą, apibūdinti socialinio pedagogo funkcijas kurčiųjų mokykloje.
3. Taikant pusiau struktūruotą interviu ir turinio analizės metodą, atskleisti kliūtis, trukdančias sėkmingam kurčiųjų socialinių ir asmeninių gebėjimų išmokimui ir integracijai į visuomenę bei nustatyti veiksniai, lengvinančius socialinių ir asmeninių įgūdžių įsisavinimą.
4. Taikant turinio analizės metodą, atskleisti socialinio pedagogo darbo su kurčiaisiais struktūrą.
5. Remiantis atlikto tyrimo rezultatais, parengti rekomendacijas specialistų bendradarbiavimo plėtojimui, siekiant užtikrinti sėkmingą kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių gebėjimų raidą.

Tyrimo dalyviai: Atliekant tyrimą, buvo pasirinkta tikslinė atranka, buvo pasirinkti trys skirtingose kurčiųjų įstaigose dirbantys socialiniai pedagogai. Su jais buvo susisiekiama, buvo pristatytas atliekamo tyrimo tikslas, preliminarūs klausimai. Su dviem tyrimo dalyviais tyrimas vyko sklandžiai, tačiau vienas tyrimo dalyvis, susipažinęs su tyrimo klausimais, dalyvauti tyrime atsisakė.

Tyrimas vyko dviem pagrindiniais etapais — pradžioje tyrimo dalyviai pageidavo gauti preliminarinius klausimus elektroninius paštu, vėliau susitikus, buvo atliktas pilotinis tyrimas su trimis socialiniais pedagogais. Tačiau po šio tyrimo vienas dalyvis atsisakė dalyvauti tyrime. Patikslinus klausimus kiekvienam tyrimo dalyviui, buvo susitarta susitikti kitą kartą. Iš anksto aptarta, kad abiems dalyviams, jei antrasis tyrimo etapas būtų padalintas į dvi dalis.

Pilotinis tyrimas buvo atliktas 2015 metų, kovo mėnesį. Antrasis etapas, kurio metu atliktas pagrindinis tyrimas vyko 2015 metų, balandžio mėnesį. Atkritus vienam tyrimo dalyviui, tyrime dalyvavo ir interviu klausimus atsakė du socialiniai pedagogai, dirbantys skirtingose kurčiųjų mokyklose, tyrimo dalyviams pageidaujant mokyklos neįvardijamos.

Tyrimo metodai:

- *pilotinis interviu*, siekiant išsiaiškinti ar anketos klausimai yra suprantami. Atlikus analizę, kai kurie klausimai buvo apjungti, o kai kur anketa papildyta keliais klausimais, suteikiančiais tikslesnių žinių.

- *pusiau struktūruotas interviu*, siekiant atskleisti veiksnius, trukdančius kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokimui, tyrimas buvo skirtas kurčiųjų ugdymo įstaigose dirbantiems socialiniams pedagogams. Išsiaiškinus šiuos veiksnius, buvo siekiama atskleisti socialinio pedagogo darbo funkcijas, ugdant kurčiųjų vaikų socialinius ir asmeninius įgūdžius.
- *Turinio (angl. content) analizė*, kurios principas — respondentų pateiktų atsakymų į klausimus turinio analizė ir įvertinimas, išskiriant kategorijas ir subkategorijas, jas interpretuojant ir pateikiant konkrečius pavyzdžius. Remiantis analize buvo atskleista socialinio pedagogo, dirbančio kurčiųjų mokykloje, darbo struktūra.

Pagrindinės sąvokos

Klausos sutrikimas — bendras terminas, apibrėžiantis klausos sutrikimą (jis gali būti įvairaus laipsnio ir — lengvas, ir labai sunkus). Šiam terminui priskiriamos kurtumo ir neprigirdėjimo sąvokos. (Hallahan, Kauffmam, 2003)

Kurtumas — tai labai silpna klausa ar visiškai jos nebuvimas, kai net klausos aparatas nepadedą suprasti sakytinės kalbos ir yra veiksnys, ribojantis visas asmenybės gyvenimo sritis. (Dvikalbio kurčiųjų ugdymo samprata, 2007)

Neprigirdintis vaikas — dalinai negirdintis vaikas (Dvikalbio kurčiųjų ugdymo samprata 2007)

Dvikalbis kurčiųjų ugdymas — mokymas, lavinimas, įgūdžių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų formavimas vartojant gestų kalbą, kuria kalba kurčiųjų bendruomenė, ir žodinę (rašytinę ir sakytinę) kalbą, kurią vartoja girdintieji. Lietuvoje tai yra lietuvių gestų kalba ir lietuvių (valstybinė) kalba.

Dvikalbio kurčiųjų ugdymo metodas — kurčiųjų mokymo būdas, kai ugdymo procese vartojamos dvi kalbos: lietuvių gestų kalba kaip pirmoji kalba ir žodinė lietuvių kalba (dažniausiai rašytinė jos forma) kaip antroji kalba ir jos mokoma kaip valstybinė. (Dvikalbio kurčiųjų ugdymo samprata, 2007)

Gestų kalba — kurčiųjų gimtoji kalba, kurios pirminė forma yra rodoma gestais. (Dvikalbio kurčiųjų ugdymo samprata, 2007)

Socialiniai įgūdžiai — tai yra gebėjimai adaptyviai ir adekvačiai elgtis, kuris leidžia įveikti kasdieninio gyvenimo reikalavimus ir pasikeitimus, netikėtus stresus ir sunkumus (Gailienė ir kt., 2006)

Magistro darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: *santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (67 šaltiniai) projektinė dalis, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 5 lentelės. Prieduose pateikiama projektinė dalis, tyrimo operacionalizacija, interviu klausimai, socialinio pedagogo kurčiųjų mokykloje darbo struktūra, tyrimo ataskaita Darbo apimtis 61 psl.*

1.KURČIŲJŲ SOCIALINIŲ IR ASMENINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO PRIELAIDOS

1.1.1 Socialinių ir asmeninių įgūdžių teorinės koncepcijos

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos išleistoje Gyvenimo įgūdžių ugdymo programoje (2004) teigiama: „Gyvename didelių permainų ir reformų laikais. Šiuolaikinėje informacinėje visuomenėje žmogui keliami visai kitokie reikalavimai, ugdomi būtini nauji įgūdžiai. Smarkiai pakito ir vertybės, kurias taip ilgai ir kruopščiai puoselėjome.“ Kalbant apie ugdymo procesą, anksčiau svarbiausias mokyklos tikslas buvo — suteikti ugdytiniui žinių. Gyvenimo reikalavimams nuolat kintant šiuolaikinės mokyklos vienas iš svarbiausių uždavinių — perorientuoti savo veiklos prioritetus nuo žinių perteikimo, link siekio pagelbėti vaikui išsiugdyti socialinius įgūdžius, pagrįstus įsisąmonintomis žiniomis, įgytais gebėjimais, vertybinėmis nuostatomis. Asmeniniai ir socialiniai įgūdžiai turi didelę reikšmę žmogui, nes mokant šių įgūdžių geriau perimamos mokymo programos ir pasiekiami geresni akademiniai įvertinimai. Socialinių įgūdžių kokybė daro didžiulį poveikį žmogaus asmeniniam ir visuomeniniam gyvenimui. Suformuoti įgūdžiai ne tik palengvina paties asmeninį gyvenimą, bet ir padeda būti kuo mažiau priklausomam nuo aplinkinių, savarankiškam, leidžia pilnavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime.

Pastaruoju metu vis dažniau vartojama sąvokos „ gyvenimo įgūdžiai“, „bendrosios kompetencijos“. Šios sąvokos apima socialinius ir asmeninius įgūdžius. Socialiniai ir asmeniniai įgūdžiai yra esminiai ir juos ugdant siekiama „ parengti vaikus ir jaunuolius gyvenimui už mokyklos ribų bei suaugusiųjų gyvenimui, greitai besikeičiančioje visuomenėje.“ (Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa, 2004)

Pagal šiuo metu bendrajame ugdyme priimtą apibrėžimą, asmens kompetencija suprantama kaip „integrali žinių, gebėjimų bei nuostatų visuma, įgalinanti kelti prasmingus tikslus bei jų siekti, mokytis visa gyvenimą, būti aktyviu piliečiu ir dalyvauti visuomenės gyvenime, susirasti tinkamą darbą. Kompetencijos samprata nusako svarbiausius šiuolaikinio švietimo uždavinius — rengti besimokančiuosius ryžtingai ir tikslingai pritaikyti įgytus gebėjimus, žinias bei patirtį gyvenime, profesinėje veikloje ir nuolat mokantis“. (Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003).

Asmeninę kompetenciją laiduojantys gebėjimai sąlyginai skirstomi į dvi grupes:

- Savęs pažinimo;

- Savęs pristatymo. (Asmeninė kompetencija, 2011).

Pirmoji, savęs pažinimo, grupė apima visą eilę į save nukreiptų gebėjimų: tai savianalizės, refleksijos, pozityvaus realiojo savęs priėmimo ir kt., kurie susiję su žiniomis apie asmenybę, tų žinių taikymu savęs pažinimui bei tobulinimui. Antrąją grupę sudaro į aplinką nukreipti gebėjimai: prisistatyti, atskleidžiant savo, kaip asmenybės, ypatumus pristatyti savo veiklos procesą bei rezultatą. Vaiko savęs pristatymo gebėjimai ugdomi, kai yra teikiama žinių apie žodinį ir vizualinį savęs, savo darbo proceso ir rezultato pristatymą.

Būtent savęs pažinime arba savęs aktualizavime slypi asmenybės aktyvumas, nes per pažinimą susidaromas adekvatus realus „Aš“ vaizdas. Taip pat straipsnyje (Asmeninė kompetencija, 2011) pažymima, kad asmenybės vystymuisi ypatingą reikšmę turi išoriniai poveikiai. Priklausomai nuo savęs vertinimo ypatumų, vieni ir tie patys išoriniai poveikiai gali būti suprantami skirtingai. Taigi, būtent savęs vertinimas nustato tam tikrą pusiausvyrą tarp išorinių poveikių, vidinės asmenybės būsenos ir jos elgesio formų (Asmeninė kompetencija, 2011)

Socialinė kompetencija mokslinėje literatūroje dažnai nagrinėjama įvairiais aspektais. Socialinės kompetencijos sritis nagrinėja sociologija, psichologija, edukologija ir kitos mokslo kryptys. Socialinės kompetencijos sąvoka yra labai plati ir visuomeniniame kontekste ji traktuojama kaip žmonių socialinis intelektas, socialinis elgesys.

Ugdymo kontekste įgyja daug siauresnę prasmę — pedagogai socialinę kompetenciją laiko kategorija, apibūdinančia vaiko socialines galias ir įgūdžius, kurie suteikia vaikui galimybę orientotis aplinkoje, o taip pat atspindi jo siekius ją pažinti. A. Juodaitytės (2002) nuomone, vaikų socialinė kompetencija atspindi ne tik formaliuosius vaiko pasiekimus, bet ir jo socialinius gebėjimus, sąveikos formas su supančios aplinkos objektais ir žmonėmis. Toliau autorė (2002) teigia, kad vaiko socialinę kompetenciją galima apibūdinti pagal jo socialinėje tikrovėje savarankiškai įgytus mąstymo ir veiklos darinius, o pastarieji turi būti atskirti nuo išmuktų veiksmų, atliekamų pagal pateiktus pavyzdžius ir taisykles. Būtent savarankiškas elgesys yra vienas svarbiausių socialinės kompetencijos rodiklių. Vėliau (Juodaitytė, Gaučaitė, Kazlauskienė, 2009) teigė, kad socialinė kompetencija nėra tik vaiko apsikeitimas elgesio, veiklos ar mąstymo vertybėmis bei pavyzdžiais — ypatingai svarbų vaidmenį vaidina ir kalbinė komunikacinė vaiko kompetencija, atspindinti vaiko pasiekimus, išryškėjančius bendravimo su žmonėmis procese. Būtent čia pasireiškia ir jo gebėjimas priimti skirtingus socialinius vaidmenis. Vaikas, įgydamas socialinės kompetencijos ir nuolat ją plėtodamas, tampa ne tik ugdymo objektu, bet ir visaverčiu socialiniu subjektu.

Vadinasi, socialinė kompetencija nusako socialinio elgesio efektyvumo laipsnį; socialinė kompetencija sudaro svarbią asmenybės sistemos dalį, ją galima apibrėžti kaip gebėjimą susidoroti su visuomeninio gyvenimo reikalavimais.

Pasak Beauchman, Anderson (2010) Socialiniai įgūdžiai formuoja žmogaus sąmoningumo pagrindą, įgyti įgūdžiai yra jungtis tarp asmens ir jo aplinkos, leidžianti asmenybei funkcionuoti kaip bendruomenės daliai. Socialiniai įgūdžiai yra svarbūs įvairiausiose veiklose akademinėje, profesinėje, tarpusavio sąveikose .

S.M. Shonk, D. Cicchetti (2001), nekompetentingumą apibūdina kaip nepakankamą pasitikėjimą savimi, kritikos ir nesėkmiu baimę, silpnai išsivysčiusius socialinius igudžius, žemus akademinis laimėjimus, nebrandumą, elgesio taisyklių ir normų nesilaikymą, jų ignoravimą, destruktivyvų elgesį (cit. K. Samašonok, R. Žukauskienė, 2004).

Kadangi socialinės kompetencijos trūkumas dažniausiai sukelia ilgalaikių ir trumpalaikių sunkumų įvairiose srityse — edukacinėje, sociopsichologinėje, profesinėje (Gresham et al., 2010), tyrinėti socialinius įgūdžius kaip vieną svarbiausių asmenybės socialinės kompetencijos rodiklių yra aktualu, tai turi praktinę naudą, nes leidžia kurti įvairias socialinio elgesio efektyvinimo programas. Beje, socialinės kompetencijos deficito lygis yra įvairių diagnostinių kriterijų sudedamoji dalis (Gresham et al., 2011).

Pasak Vaivadienės E. (2014) Ugdant mokinių asmeninę ir socialinę kompetenciją svarbūs keturi dalykai — teigiami tarpusavio santykiai, motyvuojanti aplinka, socialinės ir emocinės mokymo(si) strategijos taikymas, intensyvus individualizavimas, dėmesys asmenybei.

1.1.2 Socialiniai ir asmeniniai gebėjimai, būdingi sutrikusios klausos vaikams

Bendrųjų kompetencijų ir gyvenimo įgūdžių ugdymo tikslas — praturtinti ugdymo turinį aktualiais mokiniams ir visuomenei klausimais, parengti savimi pasitikinčius, komunikabilius, įvairius gyvenimos sunkumus gebančius įveikti žmones, ugdyti atsakomybę už savo elgseną ir jos pasekmes, gebėjimą pasipriešinti neigiamai įtakai, padėti mokiniams išvengti netinkamo elgesio.

Kaip buvo minėta ankščiau, socialiniai įgūdžiai — asmeninių ir socialinių gebėjimų kompleksas, padedantis prisitaikyti visuomenėje ir elgtis pozityviai, individų gebėjimas valdyti ir reikšti savo gyvenimo socialinius ir emocinius aspektus. Įgijęs minėtų gebėjimų žmogus gali sėkmingai įveikti įvairias gyvenimo užduotis apimančias santykių formavimą su kitais asmenimis, kasdienių problemų sprendimas ir prisitaikymas prie sudėtingų visuomenės

reikalavimų. Yra žinoma, kad vaiką supanti aplinka gali palankiai arba nepalankiai veikti socialinių įgūdžių ugdymo procesą. Dar didesnių sunkumų patiria vaikai turintys negalią — vaikus, turinčius specialiųjų poreikių socialinių bei asmeninių įgūdžių reikia mokyti specialiai.

Sutrikusios klausos vaikai jau nuo gimimo patiria asmeninių ir socialinių įgūdžių raidos sunkumų. Ekspertai (Snyder D. R., Hindley P.) sutaria, kad norint išmokyti vaikus asmeninių ir socialinių įgūdžių, būtina išsiaiškinti kurtiems vaikams būdingus socialinius bruožus. JAV mokslininkas D.R. Snyder atlikęs tyrimą išsiaiškino ir pateikė tokius ypatumus, būdingus sutrikusios klausos vaikams:

- 40 proc. kurčiųjų vaikų socialinis prisitaikymas sutrikęs;
- vaikai, turintys klausos sutrikimų, patiria didelių sunkumų bendraudami su girdinčiais bendraamžiais;
- kurti vaikai žaidžia kitaip nei girdintys bendraamžiai, todėl jie retai žaidžia drauge;
- socialinio prisitaikymo stoka vaikams sukelia socialinio atstūmimo jausmą;
- beveik visiems kurtiesiems vaikams kyla elgesio problemų;
- kalbos raida yra susijusi su vaikų gebėjimu valdyti savo elgesį. Jei vaikas kalba negali reikšti jausmų ir norų, jis gali juos išreikšti netinkamais elgesio būdais;
- dažniausia kurčiųjų vaikų elgesio problema impulsyvumas. Išsamūs tyrimai atskleidė, kad 11 proc. kurčių vaikų impulsyviai elgėsi tik namuose, kiti 89 proc. impulsyviai elgėsi visur — namuose, mokykloje, gatvėje ir t.t.)
- dažniausiai kurti vaikai stokojo šių socialinių gebėjimų: atsakomybės už savo veiksmus, savęs suvokimo, sprendimų priėmimo, iniciatyvumo, adaptyvaus elgesio, tarpasmeninių įgūdžių.

Meadow (1980) (cituojuama Mitkus A., 2004) teigia, jog kurtieji turi daugiau socialinių problemų nei girdintieji. Stebimas griežtumas, kategoriškumas, egocentiškumas, savikontrolės trūkumas, impulsyvumas ir kiti neigiami bruožai. Vėlesniuose savo darbuose (1999) Meadow teigia, kad kurtiesiems būdingas siauras akiratis ir menkos žinios apie supantį pasaulį yra nepakankamai išvystytos kalbos ir savito suvokimo pasekmės. Tai sukelia pasyvumą ir nesavarankiškumą. Solidarumas ir paslaugumas daugelio kurčiųjų suvokiamas kaip prieštaringas egocentrizmas — kurtieji reikalauja, kad girdintieji viską jiems duotų, patys nerodydami pastangų.

Svetlana Litvinaitė 2003 atliko tyrimą “Kurčiųjų ir neprigirdinčių jaunuolių socialinės brandos ypatumai”. Tyrimas buvo atliktas Vilniaus kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų reabilitacinio

profesinio mokymo centre. Tyrimo išvadose atsispindi, kad sutrikusios klausos asmenys stokoja šių įgūdžių:

- **Socialinių įgūdžių stoka (dažnai sukelia konfliktines situacijas).** Susidūrę su šiomis problemomis, jaunuoliai dažnai pasijunta sutrikę, nervingi, pikti, galiausiai atstumti ir vieniši.
- **Jausmų sąvokų skurdumas.** Nemokėdami įvardyti savo jausmų „čia ir dabar“, dėl skurdaus jausmų žodyno sunkiai apibūdindami, ką jaučia, jaunuoliai užsisiklėdžia savyje, susipainioja savo jausmuose, savo „tiesoje“, tampa nervingesni, chaotiški. Šiuo atveju dažniausiai reikia ne patarėjo, o supratingo klausytojo
- **Bendravimo įgūdžių stoka.** Tolerancijos ir pagarbos kitam asmeniui trūkumas, nesugebėjimas išklausyti dažnai sukelia konfliktus, kurių jaunuoliai nemoka spręsti konstruktyviai.
- **Atsisakymo įgūdžių stoka — kaip pasakyti „NE“.** Bijodami būti atstumti, vieniši, išjuokti savo bendraamžių jaunuoliai dažnai nesugeba pasakyti „NE“. Draugų įtaka dažnai paskatina surūkyti cigaretę, išgerti alkoholio ar pabandyti narkotikų. Taip galimos įvairios socialinės ir psichologinės problemos.
- **Nepasitikėjimas savimi, menkas savęs vertinimas.** Bijodami, kad bendruomenė juos atstums, sukritikuos ar paniekins, jaunuoliai pradeda nepasitikėti savimi.

Taigi, apibendrinus tyrimo išvadas matyti, kad socialinių ir bendrųjų gebėjimų nesusiformavimas lemia žemą kurčiųjų ir negirdinčiųjų jaunuolių savęs vertinimą ir adaptaciją.

Daugelis socialinių ir asmeninių gebėjimų grindžiami kalba — vaikai stebėdami suaugusiuosius mokosi elgesio, stebi jų pokalbius ir juose dalyvauja. Bendravimas – prasminga tarpusavio sąveika tarp dviejų ar daugiau žmonių. Bendraujant iš kartos į kartą perduodama sukaupta žmonių patirtis, žinios, kultūrinės tradicijos, vertybės. Klausos negalę turintis žmogus negali pilnai įsijungti į girdinčiųjų visuomenės veiklą, pilnai įvertinti savo galimybių, visapusiškai įprasminti ir išreikšti savęs. Kurtumas neigiamai veikia komunikaciją, tai yra esminė problema, trukdanti sutrikusios klausos vaikams sėkmingai ugdyti(s) socialinius ir asmeninius įgūdžius. Pasak Vernon M. (1990) dauguma socializacijos aspektų yra susiję yra tiesiogiai susiję su gebėjimu suprasti kalbą ir kalbėti: mokymas, normų kūrimas, praktinis mokymasis, grįžtamasis ryšys, pastiprinimas, bausmė. Sutrikusios klausos vaikai turi daug mažiau galimybių natūraliai bendrauti su girdinčiais bendraamžiais ir suaugusiais, todėl turi mažiau galimybių įgyti socialinių ir asmeninių gebėjimų. Patyrę bendravimo nesėkmių, kurti vaikai praranda motyvaciją stengtis, atsiriboja nuo girdinčiųjų. Taip susidaro uždaras ratas:

menki socialiniai gebėjimai lemia skurdų bendravimą su girdinčiais visuomenės nariais; o mažesnis bendravimas lemia menkus socialinius įgūdžius.

Pasak Ališausko A. (2003) nuomone kurtiesiems asmenims, kuriems nebūdingi lydimieji sutrikimai, turi tokias pačias galimybes, kaip ir girdintieji bendraamžiai. Autorius priduria, kad siekiant normalizuoti sutrikusios klausos vaiko raidą, būtina iki 5 metų vaiką išmokyti turtingos gestų arba sakytinės kalbos. Kita mokslininkė Meadow K.P (1999) sutinka, kad socialinė branda ir įgūdžiai glaudžiai susiję su komunikacine kompetencija, tačiau ji savo tyrimuose atskyrė vaikus iš kurčiųjų šeimų, ir vaikus, turinčius girdinčius tėvus. Šios mokslininkės tyrimuose atsiskleidė faktas, kad kurtieji vaikai, turintys kurčius tėvus buvo socialiai brandesni, labiau nepriklausomi ir atsakingi nei kurtieji bendraamžiai iš girdinčiųjų šeimų. Manoma, kad tai susiję su auklėjimo stiliumi ir tėvų pasitikėjimu savimi. Kurtieji tėvai puikiai pažįsta savo negalią, kurčio vaiko gimimas, jiems nėra sukrečiantis netikėtumas. Kontaktas su vaiku kurčiųjų šeimose prasideda nuo vaiko gimimo, nes kurtieji geriau nei girdintieji žino kurtumo sukeltus apribojimus ir kompensavimo galimybes, kurtieji tėvai gerai įvaldę gestų kalbą, todėl gali perduoti gyvenimišką patirtį savo vaikams. Tuo tarpu, sutrikusios klausos vaikas, augantis girdinčiųjų šeimoje patiria didelių sunkumų. Girdinčiųjų žmonių aplinka — vaiko tėvai, giminės klausos negalią priima kaip negatyvų reiškinį ir taip suformuoja neigiamą sutrikusios klausos vaiko požiūrį į save. Meadow K.P.(2003) ištyrė, kad girdintys tėvai, nežinodami kaip elgtis su savo kurčiu vaiku, daro daugybę nuolaidų, susijusių su auklėjimu, riboja vaikų savarankiškumą. Socialinę kurčiųjų raidą neigiamai veikia ir perdėtas tėvų rūpinimasis vaiku, tuo tarpu kurtieji tėvai leidžia vaikams daugiau veikti savarankiškai. Taigi, tėvams, auginantiems sutrikusios klausos vaiką būtina ne tik užmegzti ryšį su vaiku, bet ir leisti būti jam savarankiškam, ugdyti jo gebėjimus socialiai bendrauti su aplinkiniais žmonėmis. Tačiau dažnai girdinčiųjų šeimos negali suteikti vaikui optimalių sąlygų natūraliai dalytis informacija, jiems kurčiuoju sunku išlaikyti glaudžius santykius šeimoje, suteikti žodinę informaciją apie kasdienes aktualius įvykius, todėl vaikui sunku suvokti kitų žmonių jausmus ir įvykius. Tokia izoliacija sąlygoja emocinių išgyvenimų, nuostatų ir pačios asmenybės siaurumą.

Daugelis skirtumų, tokių kaip sugebėjimas mokytis siejasi su galimybėmis laisvai bendrauti su pasauliu nuo ankstyvojo amžiaus, turint galimybę suvokti supantį pasaulį ir laisvai reikšti mintis. Kurtiesiems labai svarbūs regos pojūčiai. Jiems rega yra svarbiausia kalbos suvokimo priemonė, tačiau suvokimas rega tik iš dalies kompensuoja kalbos suvokimą klausa.. Pasak M.Marshak(1997) kurtieji negali gauti ir negauna žinių apie juos supantį ir neturi galimybės susipažinti su socialinėmis taisyklėmis. Visa tai atsiliepia kurčio vaiko elgesiui,

tarpusavio ryšiams, emocijų raiškai. Vaikai su sutrikusia klausa dažniau apibūdinami kaip nesubrendę, agresyvūs, hiperaktyvūs, nei jų girdintys bendraamžiai. Nemaža dali kurčiųjų vaikų turi didelių elgesio ir emocinių problemų, papildomų sutrikimų. Dažniausiai šie sunkumai būna nulemti tam tikrų aplinkos ir socialinių sąlygų.

A. Mitkus (1999), išskiria priežastis dėl kurių kurtieji vaikai paprastai dažniau turi elgesio problemų nei girdintieji jų bendraamžiai:

1. Bendravimo trūkumas.
2. Jiems trūksta socialinės patirties, ne visada supranta socialines taisykles. Socialinių įgūdžių stoka dažnai iššaukia konfliktines situacijas.
3. Įtempta emocinė būsena. Jausmų pažinimo skurdumas.
4. Nepasitikėjimas savimi ir, paprastai, jaučia didesnę įtampą negu girdintys jų bendraamžiai.

Visuomenės požiūriu, kurčiųjų socialinis gyvenimas yra uždaras. Dėl savo negalės specifiškumo didelė dalis kurčiųjų apsiriboja bendravimu su kurčiųjų bendruomenės nariais. Kurti vaikai patiria dvigubą identiškumą: kurčio vaiko girdinčiųjų šeimoje ir kurčio žmogaus girdinčioje visuomenėje. Sunkumų kyla ir neprigirdintiems asmenims — pastebėta, kad jie turi ryškių identifikavimosi problemų. Galėjimas iš dalies suvokti kalbą, priartina juos prie girdinčiųjų, tačiau kalbos suvokimo sunkumai atstumia juos nuo girdinčiųjų. Neprigirdinčiųjų indentifikavimas su kurčiais taip pat yra apsunkintas, todėl šie asmenys atsiduria dilemos situacijoje ir identiteto nei su viena grupe neturėjimas sukelia socialinės adaptacijos, socializacijos, psichologines problemas

Kurtiesiems bendravimas su girdinčiais yra varginantis, įkyrus ir neefektyvus, kai dauguma girdinčiųjų tėvų, nemokėdami gestų kalbos, negali pilnavertiškai bendrauti su savo vaiku ir jo draugais. Girdintys, kalbėdami su kurčiuoju, visada kontroliuoja pokalbį ir net išmokus gestų kalbą, bendravimas išlieka pernelyg sudėtingas ir primityvus (Mackanienė, 2004, pagal Hansen, (1980). Klausos sutrikimų turintys asmenys patiria didžiulį nepasitenkinimą savo gebėjimu bendrauti su aplinka. Dažnai pasitaikantis pyktis kurčiųjų elgesyje, kurį lydi fiziniai veiksmai, sietini su kurčiųjų nesugebėjimu savo nevirtį išreikšti žodžiais. Su kurčiais kaip ir kitais neįgaliaisiais reikia mokėti bendrauti. Kurčiasis, bendraudamas su girdinčiais, kiekvieną kartą patenka į naują bendravimo situaciją, ir tai sukelia streso būseną (Mitkus, 1999).

Autorius taip pat nurodo netinkamas girdinčiųjų asmenų bendravimo formas su kurčiais, kurios lemia neigiamas kurčiųjų emocijas:

- įžeidinėjimas, kritika, išjuokimas, erzinimas,

- perdėtas noras teikti pagalbą, užuojauta,
- girdinčiųjų pokalbiai apie neįgalumą, kurtumą,
- perdėtas domėjimasis kurčiuoju
- abejingumas, kurčio nepaisymas ar net neigimas.

Klausos negalia gali tapti didesnio ir mažesnio izoliavimosi nuo visuomenės priežastimi. Izoliacija yra pats svarbiausias faktorius, lemiantis kurčio vaiko emocinį prisitaikymą. Negalėjimas girdėti ne tik apriboja vaiko galimybes susiorientuoti išorinėje aplinkoje ir jos reikalavimuose, bet ir savo vidiniame pasaulyje, savo mintyse, jausmuose. Taigi, apibendrinant, visus minėtus dalykus, galima teigti, kad didžiausia problema yra ne pati klausos negalia, bet dideli socialiniai, emociniai bei asmeniniai poreikiai atsirandantys dėl negalėjimo girdėti.

1.1.3 Kurčiųjų socialinių ir asmeninių įgūdžių ypatumai

Kurtumas ar neprigirdėjimas nėra kliūtis, o sutrikimas. Klausos sutrikimas tampa kliūtimi, kai aplinka nepadeda kurčiajam. Klausos negalę turintis žmogus negali pilnai įsijungti į girdinčiųjų visuomenės veiklą, pilnai įvertinti savo galimybių, visapusiškai įprasminti ir išreikšti savęs. Bendravimo poreikio nepatenkinimas stabdo asmenybės fizinį, psichologinį bei socialinį vystymąsi. Pasak B. Arlauskienės, D. Navlausko (2010), svarbiausi veiksniai kurčiųjų socializacijoje yra *asmeninės kurčiojo žmogaus savybės, šeima, ugdymo institucijos, bei visuomenė*.

Neįgalaus žmogaus integracija priklauso nuo daugelio veiksnių, *asmeninės neįgaliojo savybės* turi didelę reikšmę asmeninės bei socialinės kompetencijos ugdymui, kurios siejamos su socialiniais įgūdžiais. Asmenybės bruožai, kryptingumas bei jo stygius — ypač reikšmingi asmenybės komponentai: santykio su savimi savybės (ypač negalios priėmimas), santykio su kitais žmonėmis savybės (tolerancija į sveikųjų neigiamus stereotipinius vertinimus, adekvati reakcija į sveikųjų netinkamą elgesį ir kt.), vidinė darbo motyvacija (Karalienė, 2009).

Pasak Gailienės (2006) santykio su savimi savybės sukuria prielaidas psichosocialiniam komfortui, geram savo gyvenimo kokybės vertinimui, sėkmingai sąveikai su aplinkiniais ir ypač veikia motyvaciją. Jei asmuo palankiai vertina save bei savo gebėjimus jis dės daugiau pastangų ir sieks geresnio gyvenimo ir atvirkščiai — asmuo nedės pastangų, manydamas, kad nuo jo mažai kas priklauso, ar visai nepriklauso.

Kiekvienas žmogus skiriasi savo temperamentu, gabumais, intelektinėmis ir kitomis savybėmis, ne išimtis ir sutrikusios klausos vaikai. Hallahan D. P., Kauffman, J. M.

teigia (2003), „ Klausos sutrikimai gali iš esmės pakeisti kai kuriuos asmens elgesio aspektus ir mažai paveikti kitas jo ypatybes arba visai jų nepaveikti“. Vaikas ar suaugęs, klausos sutrikimą turintis žmogus yra visuomenės narys — jis priima sprendimus, dalyvauja visuomeniniame gyvenime, kovoja už savo tapatybę arba pasiduoda aplinkos spaudimui. S. Litvinaitės atlikto tyrimo metu (2003) metu nustatyta, kad sutrikusios klausos vaikai bijodami būti atstumti ir išjuokti, dažnai pasiduoda neigiamai aplinkinių įtakai. Tai pat šiems vaikams būdingas pagarbos ir tolerancijos kitam asmeniui trūkumas, nesugebėjimas išklaudyti, o tai sukelia konfliktus su aplinka, kurių vaikai nemoka spręsti konstruktyviai. Neįgalieji ėmė reikalauti lygių galimybių bei su tuo susijusių kitų dalykų, tokių kaip visuomenės pripažinimas, ignoruodami tai, kad požiūrio keitimasis abipusio judėjimo paseka, reikalaujanti pastangų iš abiejų pusių. Todėl kyla būtinybė ugdyti kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų vaikų adekvatų savęs ir savo negalios vertinimą.

Sutrikusios klausos vaiko savarankiškumas, jo elgesys ir gebėjimas adaptuotis girdinčiųjų visuomenėje tiesiogiai priklauso nuo tėvų. Šeima yra artimiausia aplinka, kurioje vaikas mokosi gyventi ir įgyja bendravimo pradmenis. Juodaitytės A. teigimu, nuo pirmųjų savo gyvenimo dienų vaikai įgyja pirmąsias elementarias žinias, pradinius mąstymo įgūdžius, palaipsniui perima vis sudėtingesnes elgesio taisykles ir pradeda susipažinti su paprasčiausiais kultūrinių vertybių pavyzdžiais, mokosi sekti jais net tuomet, kai dar gerai nesuvokia jų prasmės ir paskirties. Anot Mielke (1997) ką vaikas įsisavina šeimoje, kaip tai veikia jo jausmus, kokius jis mato santykius tarp suaugusiųjų — visa tai vaikas augdamas suvokia (pradžioje nesąmoningai) ir pagal tai vysto savo paties socialinio elgesio paveikslą. Bendravimas šeimoje turi didelę reikšmę vaiko asmenybės formavimuisi, bendravimo patirties kaupimui, elgesio kultūros suvokimui, jos pritaikymui visuomeniniame gyvenime.

Šeimos viena nuo kitos skiriasi auklėjimo tikslais, normomis, įsitikinimais, nuostatomis, auklėjimo praktika ir auklėjimo priemonėmis. L. Gauthier (2001) teigia, jog labai svarbu, kad vaikas augtų pilnoje šeimoje, kad juo rūpintųsi ir tėvas, ir motina. Motinos svarba vaikui yra neabejojama — jos meilė ir globa padeda vaikui vystytis ir gyventi saugioje aplinkoje. Vaiko gyvenime labai svarbią vietą užima ir tėvas, būtent jis naudoja aktyvius bendravimo būdus. L. Gauthier (2001) pabrėžia, kad psichologų teigimu, tėvo buvimas su vaiku turi įtakos vaiko pažintinei, emocinei raidai, nuo to net gali priklausyti vaiko intelekto raida.

Neįgalaus vaiko gimimas šeimoje visuomet sukelia psichologinę krizę — kurtumo diagnozė reiškia naujo šeimos gyvenimo etapą. Gimus kurčiam vaikui, visai šeimai būtina gydytojų, surdologų, psichologų ir kitų specialistų pagalba. Tačiau Lietuvoje iki šio nėra sukurtos vieningos, efektyvios ir koordinuotos sistemos, kuri padėtų tėvams surasti reikalingus

specialistus ir kitas šeimas, auginančias kurčius vaikus. Kurčiųjų vaikų tėvai nežino, kur kreiptis pagalbos ir paramos, sužinojus apie vaiko negalią.

Kai kurie tėvai sugeba greitai adaptuotis prie vaiko negalios ir imtis konstruktyvių veiksmų, tačiau dažniausiai kurčiųjų vaikų tėvai negali visiškai susitaikyti su mintimi, kad jų vaikas negirdi. Tėvai psichologiškai ginasi nuo jausmų, kuriuos kelia vaiko nesugebėjimas girdėti. Girdintiems tėvams tenka pasirinkti, ar prisitaikyti prie vaiko negalios ar bandyti vaiką pritaikyti prie savęs. Dalis tėvų ilgai nepripažįsta vaiko negalios, nesąmoningai bando kurčią vaiką tapatinti su girdinčiu. Tikimasi, kad kompensacinė technika klausos aparatai, kochleariniai implantai vaikui atstatys klausos sutrikimą ir vaikas sėkmingai integruosis į visuomenę. Nepasiteisinus viltims, pamažu neįgalus vaikas ir šeima tolsta vienas kito. Taip pat pasitaiko atvejų, kad tėvai galėdami neįgalaus vaiko, viską imasi daryti už jį, taip kliudydami ugdyti svarbius socialinius ir asmeninius įgūdžius. Hipergloba kenkia sutrikusios klausos vaiko savarankiškumui, užkertą kelia sėkmingai visavertei integracijai.

Dauguma girdinčiųjų šeimose gimusių kurčių vaikų, socialinių, asmeninių įgūdžių išmoksta *ugdymo įstaigoje*. Kurčiųjų ugdymo įstaigas lanko kurtieji vaikai iš kurčiųjų šeimų, dirba kurtieji pedagogai, kurie iš kartos į kartą perduoda kurčiųjų bendruomenės istoriją, socialines vertybes, elgesio normas. Taip pat vaikas išmoksta gestų kalbą, kuri pagrindinė, natūraliai išmokstama kurčiųjų bendravimo ir mąstymo priemonė. Gestų kalba labai paspartina vaiko raidą ir socialinių įgūdžių mokymą(si), jeigu girdintys tėvai išmoksta gestų kalbą, vaiko socializacijos ir integracijos galimybės žymiai padidėja.

Kurtiesiems vaikams mokykla yra labai svarbi, nes čia prasideda bendravimas ne tik su kurčiaisiais, bet ir girdinčiais suaugusiais pedagogais, kurie atstovauja visuomenei. Pasak Litvinaitės S. (2003), bilingvinis ugdymas, tinkamas darbuotojų parengimas, geras mokinių ir mokytojų kontaktas, aiškios taisyklės, socialinių įgūdžių programos gali pagerinti socialines adaptacijos galimybes kurtiems vaikams. Kita vertus, pastebima, kad kurtiesiems vaikams, besimokantiems kurčiųjų mokyklose, atsiranda psichikos ir elgesio sutrikimų. A Bak (1998) teigimu šie sutrikimai nėra susiję su negalia, jie atsiranda kaip gyvenimo specialiojoje įstaigoje pasekmė. Autorius išskiria priežastis, dėl kurių branda internatinio tipo mokyklose yra sunki:

- vaikas yra atbajamas nuo šeimos
- hierarchinė valdymo sistema. Vaikui lieka mažai savarankiškumo ir sprendimo teisių;
- galimai patiriamas emocinis ir fizinis smurtas.

Situacijos nepalengvina faktas, kad pastaruoju metu, specialiosiose ugdymo įstaigose daugėja vaikų iš socialinės rizikos šeimų. Pasak Šarkienės D. (2003) sutrikusios klausos vaikams, pradedantiems lankyti mokyklą, dėl žemo sociokultūrinio lygio šeimoje, nesusiformavusios ne tik būtinausios sąvokos, bet ir elementariausi socialiniai ir asmeniniai įgūdžiai. Šeimos destrukcija, žema auklėjamoji tėvų kultūra, pasireiškianti tėvų auklėjamųjų pareigų vengimu ar jų nevykdymu, prastas šeimos mikroklimatas, nepilna šeimos struktūra, dažnai tampa sutrikusios klausos vaiko socialinių ir asmeninių įgūdžių įgijimo trikdžiu.

Visais žmonijos vystymosi etapais individo vieta visuomenėje, jo atliekamų vaidmenų vertingumas tarpasmeniniai santykiai buvo aktualiausi. Ribotų galimybių turinčio žmogaus padėtis bendruomenėje visais laikais buvo ypatinga: nuo visiško atmetimo — izoliacijos ir sunaikinimo iki sąlygų visaverčiam gyvenimui garantavimo (Galkienė, 2003).

Bakk ir Grunewald nuomone, tik sukūrus normalią aplinką galima tikėtis, kad neįgalus vaikas susiformuos ir išsiugdys kultūrinį požiūrį priimtina elgsena. Taip bus sudarytos sąlygos ir normaliai tobulėti: neįgalusis normalėtų, lavindamas savo sugebėjimus, nuolat įveikdamas visuomenės keliamas fizines, psichologines ir socialines kliūtis.

D. Žvikaitės (2000) teigimu, esminis neįgaliųjų integracijos principas ir uždavinys — galimybių suvienodinimas. Tai reiškia procesą, kuriame bendra visuomenės sistema (fizinė, kultūrinė aplinka, pastatai ir transportavimas, socialiniai ir sveikatos aptarnavimai, mokymosi ir darbo galimybės, kultūrinis ir socialinis gyvenimas) yra prieinamas visiems, taip pat ir neįgaliems žmonėms. Lygiateisiškumo principas pasireiškia tuo, kad vienodai atsižvelgiama į kiekvieno žmogaus poreikius planuojant visuomenės gyvenimą, o ištekliai panaudojami taip, kad kiekvienam asmeniui būtų garantuotos lygios su kitais galimybės. Neįgalieji yra visuomenės nariai ir turi teisę likti savo bendruomenėje, kur jiems turi būti teikiama visokeriopa švietimo, mokymo, sveikatos apsaugos, įdarbinimo ir socialinių paslaugų struktūrų pagalba.

Pasak J. Ruškaus (2002), socialinė neįgaliųjų integracija nėra teorija — tai daugiau mokslinė ir praktinė paradigma. Socialinės integracijos kokybę J. Ruškaus teigimu, galima vertinti pagal tokias glaudžiai su visuomenėje dominuojančiu socialiniu vaizdiniu susijusias aplinkos kriterijus: ar yra pakankamai galimybių sukurti arba atkurti dėl negalės nesukurtus ar nutrūkusius socialinius santykius; ar neįgalus turi pakankamai galimybių išreikšti savo jausmus; ar yra pakankamai neįgaliojo emocinio palaikymo šaltinių, ar jis gauna palaikančios informacijos, leidžiančios planuoti ateitį. Pasak Ruškaus, (2002) kiekviena visuomenė apibrėžiama pagal tai, kokie tarpusavio santykiai susiklosto tarp jos narių. Labai svarbu ir nuostatos neįgaliųjų atžvilgiu. Autorius savo monografijoje „Negalės fenomenas“, nagrinėdamas

visuomenės požiūrį į neįgaliuosius, pateikia visuomenės nuostatų neįgaliųjų atžvilgiu struktūrinį modelį:

- **Vidinė įtampa sąveikos metu.** Bendraujant su neįgaliuoju, atsiranda tam tikra vidinė įtampa, nežinomybė, netikrumas, nežinojimas, kaip elgtis.
 - **Artimumo atsisakymas.** Atsisakymas asmeninių, šeimyninių santykių su neįgaliuoju.
 - **Bendras atstūmimas.** Bendra neigiama orientacija ir argumentacija už neįgaliųjų segregaciją ar socialinį apribojimą.
 - **Autoritarinis paslaugumas.** Po išoriškai teigiama nuostata slypi noras neįgaliesiems taikyti specifines korekcines priemones.
 - **Emocinių savybių priskyrimas.** Neigiamas neįgaliųjų elgesys suvokiamas kaip negalės pasekmė.
 - **Kančios identifikacija.** Neįgalieji sukelia neigiamas asmenines reakcijas į negalę.
 - **Funkciniai ribotumai.** Neįgaliųjų gebėjimo prisitaikyti savo aplinkoje nuvertinimas.
- Šios nuostatos lydi ir veikia ne tik visuomenę, bet ir patį neįgalųjį.

Visuomenės akyse jie tampa „kitokie“. Negalios faktorius sukelia stigmą visuomenės akyse ir tai trukdo ne tik integracijai, bet ir socialinių įgūdžių įgijimui.

Dažnai visuomenės požiūris į kurčiuosius būna nulemtas baimių ir emocijų. Išankstinės nuostatos dažniau susiformuoja dėl sprendžiančiojo asmenybės struktūros, o ne dėl etninių, politinių ar neįgaliųjų grupės charakteristikų. (M. Vernon, F.J. Andrews 1990). Autoritariškas požiūris į kurčiuosius deklaruoja, kad kurtieji ir neprigirdintieji nepajėgūs savarankiškai spręsti, todėl už juos tai turi padaryti girdintieji. Toks požiūris vyravo ilgą laiką ir iš dalies prisidėjo prie to, kad kurtieji sunkiai išmoksta socialinių įgūdžių — pripratę, kad girdintieji viską daro už juos, kurtieji nuolatos tikisi, kad jų problemas išspręs kiti.

Kurtieji dažnai priklauso kurčiųjų bendruomenei, kuriai būdinga savita kurčiųjų kultūra. Kurčiųjų kultūroje egzistuoja daugybė specifinių, girdintiems nežinomų taisyklių, todėl dažnai girdintieji visuomenės nariai nesuvokia, kad kurčiųjų atžvilgiu elgiasi netinkamai ar nemandagiai.

Sutrikusios klausos vaikų socialių ir asmeninių įgūdžių ugdymui didelę įtaką turi kurčiųjų organizacijos ir tėvų bendrijos. Šios įstaigos nuolatos rengia įvairias akcijas, rengia projektus, organizuoja visuomenės švietimo akcijas. Visuomenės švietimas labai paspartina socialinės brandos ir integracijos procesą ir tam pasirenkamas socialinis negalios modelis. Modelio esmė — rėmimasis stipriosiomis asmenybės savybėmis, šio modelio pagalba siekiama užtikrinti lygias

galimybes neįgaliesiems, modelis skatina neįgaliųjų įtraukimą į visavertį gyvenimą. Kurčiųjų vaikų ir jaunuolių švietimo prioritetu turėtų tapti socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymas, o ši užduotis atitenka kurčiųjų ugdymo įstaigoms.

1.2 Socialinio pedagogo funkcijas kurčiųjų mokykloje

1.2.1 Socialinio pedagogo funkcijos, tikslai, uždaviniai mokykloje

Socialinė pedagogika (ir socialinis darbas) kaip savarankiškos teorijos plačiau paplito tik XX amžiuje. Socialinės pedagogikos pradininku Lietuvoje laikomas Vaitkevičius. Jis *socialinę pedagogiką* apibrėžia kaip pedagogikos mokslo šaką — vieną iš antropologijos mokslų šakų, tiriančią žmogų jai būdingu požiūriu — socialinių, kultūrinių jo gyvenimo sąlygų fone, ieškančią būdų, kaip pažinti žmogų grupėje, visuomenėje, visuomenės raidoje ir rasti priemones, kaip daryti jam įtaką, padėti pritapti socialinėje aplinkoje, išmokyti jį kaip grupės narį, subjektą pasirinkti aplinką, pačiam socializuotis, ir netgi keisti aplinką, atsižvelgiant į savo poreikius ir galimybes (Vaitkevičius, 1995).

Kučinsko, Kučinskienės (2000) teigimu, socialinis pedagogas turi teikti vaikui socialinę pedagoginę pagalbą ir koordinuoti socialinių paslaugų teikimą; taip pat padėti vaikui pritapti visuomenėje, bendruomenėje, švietimo ar globos įstaigoje, racionaliau išnaudoti visas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais.

Pasak Leliūgienės (1997), mokyklos socialinis pedagogas siekia gerų permainų visame vaiko gyvenime ir veikloje. Jis daro poveikį individui, grupei, šeimai, taiko kompleksą priemonių, teikia konsultacijas, bendradarbiauja su mokytojais, kitu mokyklos personalu, įtraukia į šią veiklą kitas institucijas tuo atveju, kai reikia keisti įstatymus, saugančius ir ginančius vaikų teises. Ambrukaičio teigimu (2000) socialinio pedagogo profesinė pareiga — pastebėti, įvertinti ir padėti įveikti ne tik socialinius vaiko gyvenimo sunkumus, bet ir jo psichologines, elgesio, bendravimo problemas .

Taigi, apibendrinus kelių autorių mintis, galima teigti, kad pagrindinis socialinio pedagogo veiklos objektas — vaiko ir aplinkos sąveika, socialinio pedagogo veikla orientuota į neatidėliotinas, svarbias vaiko socialines problemas ir gyvenimo sunkumus, kuriuos reikia padėti įveikti. Socialinis pedagogas — pagrindinis kokybiško išsilavinimo ir efektyvios socialinės integracijos organizatorius ir vykdytojas.

Socialinė pedagoginė veikla labai plati sritis, socialinio pedagogo veiklą patikslina atliekamos funkcijos, o šios įtakoja skirtingų profesinių vaidmenų atsiradimą. Socialinio

pedagogo rengimo standartuose (2002) nurodoma, kad socialinis pedagogas atlieka tyrėjo, sistemos vadybininko, tarpininko, koordinatoriaus, grupės nario, konsultanto, pagalbininko, advokato, pedagogo, šeimos terapeuto, individo problemų sprendėjo, proceso vadybininko vaidmenis. Profesiniai vaidmenys ne tik padeda susikurti norimą veiklos lauką, tačiau padeda nukreipti savo veiklą į klientus — vaikus, jų tėvus, mokytojus, įvairių institucijų darbuotojus. Dirbant su tokiu plačiu klientų ratu, nuolatos keičiasi socialinio pedagogo veiklos sritys. Nuolatinė visuomenės poreikių bei socialinių problemų kaita įtakoja socialinio pedagogo veiklos specifiškumą, dėl šių priežasčių socialinio pedagogo veikloje, atsiranda naujų vaidmenų ir funkcijų.

Teikdamas pagalbą vaikui socialinis pedagogas turi vykdyti tam tikras funkcijas, apibrėžtas įstatymų. Socialinio pedagogo veiklos yra apibrėžtos Kvalifikaciniuose reikalavimuose (2001), remiantis jai išskiriamos tokios funkcijos: įvertinimo, konsultacinė, korekcinė, vadybinė, šviečiamoji, koordinacinė, prevencinė, teisinė, socialinio ugdymo.

Kadangi socialinio pedagogo darbo sfera labai plati — šios atliekamos socialinio pedagogo funkcijos patikslina jo veiklos turinį, kurį atlikdamas socialinis pedagogas realizuoja įvairius savo socialinius vaidmenis. Savo veikloje socialinis pedagogas gali atlikti įvairius vaidmenis, kuriuos vienas su kitu sieja panašus turinys ar funkcijos. Vieno vaidmens realizavimas atveria kelią ir kitam vaidmeniui.

Viena būtinausių sąlygų, norint užtikrinti kokybišką socialinę pedagoginę veiklą — komandinis darbas, kadangi nuolat kintančioje visuomenėje problemos sudėtingėja, jų sprendimui neužtenka vieno profesionalo kompetencijos ir pastangų. Pasak O. Merfeldaitės (2006), tik komandinio darbo dėka galima koordinuoti atskirų specialistų veiklą, optimaliau nustatyti pagalbos poreikius, išplėsti tarpinstitucinį ir tarpžinybinį bendradarbiavimą. Socialinis pedagogas yra svarbus mokyklos komandos narys, kuris dirba ir bendradarbiauja su tėvais, mokytojais, vadovais, psichologais, auklėtojais ir kitais mokyklos darbuotojais bei bendradarbiauja su socialinės pagalbos tarnybomis, asmens sveikatos priežiūros ir teisėtvarkos institucijomis.

Socialinio pedagogo bendradarbiavimas su kitais specialistais, sudaro sąlygas visiems, dalyvaujantiems vaiko ugdymo procese, tinkamai įvertinti vaiko poreikius, sunkumus ir tikslingai teikti pagalbą vaikui ir jo šeimai. Komandinis darbas jog vaikas, jo šeima bei mokyklos specialistai katu dalyvauja ugdymo procese, analizuoja ir sprendžia iškilusius sunkumus.

Vosyliienės E. (2009) teigimu naudingas socialinio pedagogo bendradarbiavimas su psichologu, klasės pedagogais ir mokyklos vadovais, siekiant išsiaiškinti konkretaus vaiko elgesio padarinius, pagalbos teikimo atsakomybes ir ribas. Komandiniame darbe, bendradarbiaujančiom pusėm ypač svarbu derinti poveikio priemonės konkrečiai problemai spręsti — bendradarbiavimas sudėtingas, reikalauja visų dalyvių laiko, psichologinės energijos, pasitikėjimo, intelekto, kūrybiškumo.

I. Leliūgienės nuomone (2003), kad socialinė pedagoginė veikla ir pedagoginė veikla labai artimos, tik turi kiek kitokią specifiką. Pedagoginė veikla — tai viena iš profesinės veiklos sričių, kurios pagalba, mokant ir ugdant vaikus, siekiama perduoti sociokultūrinę patirtį, sudarant palankias sąlygas asmenybės vystymuisi. Ši veikla vykdoma darželiuose, mokyklose, papildomo ugdymo institucijose — įvairių tipų švietimo įstaigose, pedagoginė veikla yra nukreipta į visus vaikus bei nenutrūkstama.

2001 Čėpuko R., atliktų socialinių pedagogų veiklos situacijų įvairiose ugdymo institucijose tyrimų metu, išskyrė šias socialinio pedagogo kompetencijas:

1. Pagalbos ugdytiniui (klientui) organizavimas. Šioje veikloje socialinis pedagogas:

- įvertina kliento poreikius bei numato jo ugdymo (ugdymosi) galimybes;
- sudaro pagalbos klientui ugdymo planą, koreguojant nepakankamai išvystytas sritis;
- taiko individualaus darbo su klientu metodiką;
- organizuoja ugdytinių veiklą, padedančią tobulinti nepakankami išvystytas sritis: sensorikos, motorikos, emocijų, elgesio, pažinimo, adaptacijos ir kt.;
- analizuoja ir įvertina socialinio pedagoginio poveikio klientui veiksmingumą.

2. Optimalių ugdytinio socialinio funkcionavimo ir vystymosi sąlygų, dirbant sistemingą darbą su ugdytinių grupėmis atitinkamoje aplinkoje, sudarymas. Šioje veikloje socialinis pedagogas:

- įvertina kliento vietą socialinėje grupėje, jo psichologinę bei socialinę savijautą;
- organizuoja ugdytinių veiklą grupėje, padedančią plėtoti socialinius įgūdžius, bendravimo sugebėjimus, asmens savijautą;
- analizuoja ir įvertina grupiniame darbe vykstančius pokyčius bei grupinio darbo veiksmingumą.

3. Darbo su kliento aplinka organizavimas. Šioje veikloje socialinis pedagogas:

- įvertina kliento aplinką, jos reikšmingumą kliento funkcionavimui, atitikimą visuomenės raidai;

- bendrauja ir bendradarbiauja su klientais, jų šeimos nariais, ugdymo institucijomis bei nevyriausybinėmis organizacijomis;
- organizuoja įvairaus lygio bei įvairių formų visuomenės švietimą, skirtą neigiamų socialinių pedagoginių reiškinių prevencijai;
- analizuoja darbą su kliento aplinka ir prevencinio darbo veiksmingumą

4. Bendravimas su kitais specialistais, institucijomis, darančiomis poveikį kliento ugdymui.

Šioje veikloje socialinis pedagogas:

- organizuoja, vadovauja, motyvuoja komandos veiklą;
- integruoja, koordinuoja socialinio darbo organizavimo, socialinės rūpybos, socialinės teisės ir kitus reikalavimus;
- laikosi bendravimo, bendradarbiavimo principų, profesinės etikos reikalavimų.

5. Socialinės pedagogikos profesinės veiklos tobulinimas. Šioje veikloje socialinis pedagogas:

- įvertina, organizuoja ir tobulina socialinio pedagogo praktiką;
- taiko ugdytinio ir grupės diagnostavimo metodus.

Taigi, apibendrintai galima teigti, kad socialinio pedagogo veikla yra grindžiama tam tikromis funkcijomis ir vaidmenimis. Veikla skirta socialinių sąlygų, kompensuojančių negatyvias socializacijos apraiškas, sudarymui, remiasi kompleksinės paramos sudarymo principu vaikui. Socialinis pedagogas turi mokėti ne tik teikti socialinę pedagoginę pagalbą, bet ir panaudoti ir kūrybiškai perteikti teorines žinias, rengti socialines programas ir projektus, užtikrinti vaikų užimtumą bei koordinuoti socialinių paslaugų teikimą. Be šių pareigų socialinis pedagogas dirba komandoje su mokyklos specialistais, ieškant optimaliausio problemų sprendimo, padeda vaikui ugdyti socialinius gebėjimus, atlieka neigiamų socialinių reiškinių prevenciją. Kadangi dirbant socialinę pedagoginę darbą išsamiai nagrinėjamas asmuo tam tikroje situacijoje ir jo socialinis funkcionavimas, problemos sprendimui, pasitelkiamos pačios įvairiausios teorijos ir žinios. Išanalizavus mokslinėje literatūroje pateiktus efektyvios veiklos veiksnius bei socialinės pedagoginės pagalbos veiklos charakteristikas, galima teigti, kad efektyvi socialinė pedagoginė pagalba yra kryptinga, profesionali, turinti reikalingų žinių ir įgūdžių, vykdoma veikla, skirta numatytam tikslui pasiekti.

1.2.2 Socialinio pedagogo darbo specifika ir funkcijos ugdant sutrikusios klausos vaikų socialinius ir asmeninius įgūdžius

L. Gračiovo (1992) nuomone, vaiko neįgalumas — tai žymus jo galimybių sumažėjimas, laiduojantis nesėkmingą socialinę adaptaciją, savarankiškumo stoką, judėjimo, orientacijos, savo elgesio kontrolės, bendravimo, taip pat mokymosi sutrikimus (cit. Leliūgienė, 2003). Kitur pateikiama, kad vaikas su negalia — tai fizinių arba (ir) psichikos sutrikimų turintis vaikas, kurio socialinis prisitaikymas reikalauja specialios pagalbos (Kvieskienė, 2003). Pedagoginėje literatūroje vaikai, turintys įvairių sutrikimų ir negalių įvardijami kaip ypatingieji vaikai (Hallahan ir Kauffman, 2003). Nurodoma, kad „ypatingieji vaikai ir jaunuoliai yra tie, kurių žmogiškosioms galioms visiškai realizuoti reikia specialiojo ugdymo ir papildomų paslaugų“. Apžvelgus visus mokslinėje literatūroje pateiktus apibrėžimus matyti, kad neįgalus vaikas turi specialiųjų poreikių, kuriuos padedant specialistams, galima patenkinti.

Socialiniai pedagogai specialiojo ugdymo institucijose yra vieni pagrindinių pagalbos teikėjų, teikdami socialinę pedagoginę pagalbą, jie tampa svarbia sudėtine ugdymo grandimi. Pagal mokymosi ir mokymo sunkumų klasifikaciją, kurtumas ir neprisigirdėjimas priskiriami prie kompensuojamos mokymosi negalės. Tai sunkumai, kylantys dėl negalėjimo įgyti naujų žinių ir įgūdžių įprastiniais kanalais. (Bagdonas A., 1995). Kiek kurčiojo ar neprigirdinčiojo asmeninės savybės ir įgūdžiai atitiks socialinės aplinkos reikalavimus daug priklauso nuo asmens sąveikos su socialine aplinka. Tačiau kad neįgalus asmuo galėtų aktyviai sąveikauti su aplinka, jis turi gebėti pasirinkti geriausią alternatyvą, tenkinančią jo ir socialinės aplinkos poreikius. Tokie gebėjimai įgyjami tik ugdant socialinius įgūdžius.

Kiušaitė J, Jaroš I. (2012) nurodo, tokias socialinio pedagogo veiklas kurčiųjų mokyklose:

- diagnozuoja, analizuoja ir realiai įvertina asmens veiklos, bendravimo ypatumus bei mikroterpės įtakos lygį ir kryptį;
- organizuoja vaikų ir paauglių veiklą, demokratinę paauglių tarpusavio santykių sistemą, taip pat tarpusavio pagalbą, paauglių ir suaugusiųjų supratimą, prognozuoja bei programuoja ugdymą pagal asmenybės išsivystymo lygį;
- iš anksto numato ir įveikia neigiamus veiksnius, užtikrina vaikų ir paauglių saugumą visuomenėje, suteikia pagalbą jų socialinio ir profesinio formavimosi periode;
- gina vaikų, paauglių ir jaunimo teises bei interesus, pritaikydamas teises normas.

Arlauskienė (2010), išnagrinėjusi specialiuosius kurčiųjų poreikius, sukonkretina prioritėtines darbo sritis, ugdant kurčiųjų vaikų socialinius įgūdžius, jos turėtų būti tokios :

- individualus socialinis ugdymas,
- darbas su šeima,

- socialinės ir emocinės raidos skatinimas,
- socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymas ir ugdymo programos.

Šeimos auginančios kurčius ir neprisigirdinčius vaikus susiduria su daugybę sunkumų, tačiau vaikus, viena iš specifinių specifinių sunkumų: šeimos pareigos, atsakomybė. Tėvams nesuteikiama reikalinga informacija ir neužtikrinama pirminė pagalba, informacijos, kaip padėti vaikui, reikia ieškoti patiems. Tėvams tenka didžiulė atsakomybė, nes šalyje vis dar nėra sukurta vieninga, efektyvi koordinuota sistema. Pastaraisiais metais susirūpinta tokiomis šeimomis, tačiau pagrindinis dėmesys nukreiptas ne į palankių socialinių negalės vaizdinių ir nuostatų formavimą ir ne į psichologinės pagalbos šeimai sistemos kūrimą, o į patį neįgalųjį, tačiau kiti šeimos nariai paliekami likimo valiai. Pagalba neįgaliam vaikui ir šeimai — viena iš efektyvių priemonių, padedančių užkirsti kelią tolesnei socialinei ir edukacinei atskirčiai. Ankstyvoji intervencija sustiprina vaiko pasiruošimą mokyklai, tuo pačiu sumažindama poreikį ilgalaikėms specialiosioms paslaugoms. Hallahan, Kauffman (2003) teigia, kad daugelis pedagogų ir socialinės srities mokslininkų mano, jog juo anksčiau nustatomi vaiko sutrikimai, pradėdama taikyti ugdymo ar korekcijos programa, juo palankesnės vaiko raidos prognozės. Autoriai nurodo tris pagrindinius argumentus ankstyvosios intervencijos naudai:

1. Ankstyvasis vaiko mokymasis – tai suteiktas pagrindas tolesniam jo mokymuisi, todėl juo anksčiau pradėdama taikyti specialioji intervencijos programa, juo sudėtingesnius įgūdžius mokydamasis vaikas gali įgyti.

2. Ankstyvoji intervencija dažnai tampa tarsi parama tiek pačiam vaikui, tiek visai jo šeimai; ji padeda išvengti papildomų problemų ar negalių.

3. Ankstyvoji intervencija gali padėti šeimai prisitaikyti prie neįgalaus vaiko; ją taikant tėvai įgyja įgūdžių, kurių reikia norint tinkamai prižiūrėti vaiką namuose, gali užtikrinti savo vaikui papildomas paslaugas — konsultacijas, medicininę pagalbą ar finansinę paramą.

Dažnai atsitinka, kad pirmoji pagalba sutrikusios klausos vaikų tėvams suteikiama pavėluotai — vaikui pradėjus lankyti kurčiųjų ugdymo įstaigą. Socialinis pedagogas, bendradarbiaudamas su kitais mokykloje dirbančiais specialistais dirba su šeima, ieško būdų, kaip padėti šeimos nariams įgyti daugiau galios priimant sprendimus, padeda ieškoti papildomų paramos šaltinių. Šių pagalbos modelių taikymas rodo, kad tėvai nebelaikomi pasyviais specialistų patarimų priėmėjais ir tampa lygiaverčiais specialistų partneriais.

Pastaruosiu metu, kurčiųjų ugdymo įstaigose pastebimas vaikų iš socialinės rizikos šeimų skaičiaus didėjimas. Pradėję lankyti mokyklą, socialinės rizikos šeimų vaikai, dažnai neturi

elementariausių higienos, asmeninių ir socialinių įgūdžių, o tėvai nenoriai arba visiškai nedalyvauja vaiko ugdymo procese.

Sąvoka socialinės rizikos vaikai mokslinėje literatūroje apibrėžiama nevienareikšmiškai. Dažniausiai skiriami tokie veiksniai, apibūdinantys socialinės rizikos grupės vaikus (Ignatavičienė, Žukauskienė, (cit.Malinauskas, 2011) :

- ypač sunkios materialinės sąlygos namuose;
- elgesio ir emocinės problemos artimiausioje vaiko aplinkoje: netinkamas tėvų elgesys su vaikais (nepriežiūra, smurtavimas prieš vaiką ar kitus šeimos narius), tėvų elgesio sutrikimai, ligos (alkoholizmas, narkomanija, psichiniai sutrikimai);
- vaikų elgesio, emociniai sunkumai (pastebimas netinkamas elgesys mokykloje);
- impulsyvumas, agresyvumas, polinkis nusikalsti, meluoti, neadaptyvus elgesys su bendraamžiais ir suaugusiais;
- mokyklos nelankymas, bėgimas iš pamokų;
- traumuojantys įvykiai(jei vaikas išgyveno netektį, patyrė prievartą, išgyveno artimo žmogaus savižudybę).

Taigi, čia išryškėja socialinio pedagogo darbo svarba — nors specialiosiose ugdymo įstaigose vaikai ugdomi pagal šiuolaikines programas, jų nepakanka sutrikusios klausos vaikų parengti savarankiškam gyvenimui, šeimų nenoras bendradarbiauti, tai pat apsunkina ugdymo procesą. Socialinių ir asmeninių įgūdžių trūkumas stabdo kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų integraciją į visuomenę, todėl į pagalbą pasitelkiamos socialinės ir emocinės raidos skatinimo, individualaus socialinio ugdymo, socialinių ir asmeninių gebėjimų ugdymo programos.

Radzevičienė (2003), remdamasi Isajevo (1982) socialinių įgūdžių skale, pateikia , kokius reikia ugdyti socialinius adaptacijos įgūdžius (žr. 1 lentelę)

1 lentelė.

Įgūdis	Įgūdžio turinys
Socialiniai	Naudojimasis telefonu, iškviečiant pagalbos tarnybas; Savarankiškai naudotis visuomeniniu transportu, mokėti pėsčiųjų eismą, priešgaisrinės apsaugos taisykles; Mokėti kreiptis pagalbos, vartoti pagal paskyrimą vaistus; Mandagiai bendrauti su aplinkiniais; Mokėti tinkamai reaguoti ir priimti pastabas;

	Mokėti užmegzti ir palaikyti pokalbį, kultūringai elgtis, būti punctualiam; Suprasti neigiamą žalingų įpročių poveikį; Suvokti seksualaus elgesio moralines normas; Žinoti pagrindinių visuomeninių įstaigų funkcijas.
Buitiniai	Mokėti naudotis pagrindiniais virtuvės reikmenimis: naudotis dujine ar elektrine virykle, paruošti paprastus valgius; Atlikti pagrindinius namų ruošos darbus: skalbti ir lyginti, naudotis žadintuvu, mokėti elgtis su pinigais parduotuvėje.
Higieniniai	Naudotis vonia, mokėti praustis, susitvarkyti plaukus, nagus, išsivalyti dantis, naudotis tualetu, apsirengti, apsiauti, prižiūrėti avalynę ir rūbus.
Kognityviniai	Naudotis metrų ir saikų sistema, pažinti laikrodį, pažinti spalvas, pažinti pinigus, parašyti laišką, nurodant gavėjo ir siuntėjo adresus.
Darbiniai	Gebėti naudotis paprastomis instrukcijomis, naudotis paprasčiausia automatine ir kt. technika; Vykdyti nurodymus ir paklusti, jausti atsakomybę; Mokėti laikytis nustatytų darbo taisyklių
Laisvalaikio ir poilsio organizavimas	Dalyvauti būrelių veikloje; turėti hobį; lankyti bibliotekas, muziejus, mokėti elgtis viešose vietose; mokėti pakviesti ir priimti svečius

Minėti autoriai pabrėžė, kad socialinei adaptacijai reikalingi įgūdžiai, ugdant negalią turinčius vaikus, turi būti intensyviai lavinami, nes vienas esminių diagnostikos kriterijų yra įvairaus pobūdžio psichologinės raidos sutrikimai.

Emocinė plėtotė, pasak Radzevičienės (2003), yra ta visuminė vaiko raidos dalis, kuri susipina ir atsispindi visose raidos sferose. Nuo emocinės vaiko būklės priklauso jo gebėjimas perimti visuotines elgsenos, moralines, bendravimo formas. Vaikams su negalia, dažnai būdingi emocijų ir elgesio sutrikimai įvairiais amžiaus tarpsniais, šiems sutrikimams įveikti naudojamos įvairios pedagoginės poveikio priemonės. Socialinis pedagogas, bendradarbiaudamas su kitais ugdymo įstaigos specialistais, atsižvelgdamas į kiekvieno vaiko individualius poreikius, kuria emocinio ir socialinio raidos skatinimo programas. Vosylienės teigimu (2009) „ Emocinio ugdymo ir socialinių programų tikslas — kryptingas poveikis

auklėtinių sąmonei, jausmams, valiai, elgesiui, siekiant pašalinti dorovinių ir elgesio nukrypimų asocialų pobūdį ir grąžinti vaiką į visuomenei priimtą gyvenimą“.

Pagal Hindley, skatinti kurčiojo vaiko socialinę raidą galima šiais būdais:

- teikiant paramą tėvams, kad jų kurtieji vaikai galėtų užmegzti saugius prieraišumo ryšius su jais (svarbu kūdikystėje ir ankstyvojoje vaikystėje);
- kalbantis su jais apie tai, ką jie patys ir kiti žmonės jaučia (svarbu ikimokykliniame amžiuje);
- rengti susitikimus su suaugusiaisiais kurčiais ir skatinti kurčiųjų tapatybės suvokimą (svarbu mokykloje ir tolesniame ugdymo procese).

Neįgalūs vaikai, kaip ir jų bendraamžiai siekia išsilaisvinti iš suaugusiųjų globos. (Bakk, Grunewald). Tačiau, dėl negalios sukeltų sunkumų, kurtiesiems ir neprigirdintiesiems šis kelias yra ilgesnis ir sunkesnis. Todėl sutrikusios klausos vaikams reikalingas individualus socialinis ugdymas, kuris padėtų jiems įgyvendinti siekį būti savarankiškiems ir nepriklausomiems. Individuali pagalba, Lukoševičienės (cit Malinauskas) teigimu — tai veikla, apimanti socialines paslaugas, teikiamas pagal planą, derantį su individo troškimais ir gyvenimo būdu. Taigi tokiu būdu vyksta socialinio pedagogo ir ugdytinio bendradarbiavimas. Arlauskienė, Navaslauskas, sudarant individualią ugdymo programą, siūlo remtis tokiomis žiniomis apie ugdytinį:

- kokius socialinius įgūdžius jis jau turi;
- ko jis turėtų išmokti;
- ko išmokti nori jis pats.

Svarbi socialinio pedagogo užduotis — sudaryti kuo konkretesnę socialinio ugdymo programą pagal individualius vaiko poreikius. Dirbdamas su ugdytiniu individualiai socialinis pedagogas siekia pripažinti individualius ugdytinio bruožus bei diferencijuoti juos pagal socialinių paslaugų teikimo principus ir metodus (pavyzdžiui, individualūs pokalbiai, interviu, konsultacijos, tarpininkavimas sprendžiant iškilusias problemas). Paulauskas, (cit. Malinauskas 2011) nurodo, kad norint teikti individualią pagalbą, būtina veikti palaipsniui ir neskubant. Autoriaus teigimu, individualios pagalbos sėkmę užtikrinama tada, kada po pirmųjų pokalbių išnyksta pasyvumas bendraujant, mažėja įtampa. Taigi, remiantis autoriaus pastabomis galima daryti išvadą, kad tiesioginis individualus darbas su ugdytiniu vyksta tik tada, kai nusistovi geri tarpusavio santykiai. Toliau Paulauskas, (Cit Malinauskas 2011) nurodo svarbų individualaus darbo etapą — skatinimą vaiką nuoširdžiai sau pripažinti, kad jis dažnai patiria nesėkmių

adaptacijos procese. Individualaus darbo atramos taškas yra vaiko nepasitenkinimas esama padėtimi ir savo trūkumų suvokimas.

Lietuvoje ypač trūksta socialinių ir asmeninių įgūdžių programų, kurios būtų pritaikytos kurtiesiems. Kurčiųjų vaikų socialiniai ir asmeniniai gebėjimai turi būti ugdomi atsižvelgiant į jų amžių, suvokimo specifiką, pasitelkiant vaizdines priemones, gyvų pavyzdžių. Arlauskienės nuomone (2010), gerai socialinių įgūdžių programai būdinga ; rėmimasis praktiniu mokymu, pasitelkiant elgesio modeliavimą ir skatinimo technikas problemos sprendimo technikų pateikimas, ieškant alternatyvių sprendimų, skatinant gebėjimą suvokti pasekmes, empatiškumo skatinimas, savikontrolės ugdymas, aktyvaus mokymosi metodų taikymas, tėvų ir mokyklos bendruomenės įtraukimas; mokymas mažose grupėse; ilgalaikės programos sudarymas; mokymo paprastumas ir konkretumas.

Socialiniai įgūdžiai vaikams gali būti lavinami ne tik pamokų metu, bet ir po jų, atliekant papildomo ugdymo užsiėmimus. Viename Lietuvos sutrikusios klausos vaikų ugdymo centre, auklėtojų komanda parengė Kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų gyvenimo įgūdžių programą. Ši programa orientuota į popamokinį ugdymą — pamokų vaikų ugdymą tęsia auklėtojai, kurie organizuoja turiningą vaikų laisvalaikį, išvykas, padeda paruošti pamokas, veda popamokinius užsiėmimus ir ugdo gyvenimo įgūdžius. Minėta socialinių įgūdžių programa apima tokias sritis: (žr. 1 paveikslą)

Ši programa — tai sutrikusią klausą turinčių mokinių popamokinio ugdymo sistema, padedanti vaikui įgyti gyvenimo įgūdžių, teisingai suvokti, vertinti aplinką ir mokanti elgtis joje. Šios programos pagrindiniai vykdytojai yra auklėtojai, dirbantys su atlikdamas ugdytojo vaidmenį, tokiu užsiėmimų metu stengiasi su vaikais kartu aptarti konstruktyvius, efektyvius bendravimo ir bendradarbiavimo būdus, įvairių jų elgesį skirtingose aukščiau paveiksle minėtose situacijose. Tačiau ši programa turi daug trūkumų ir nėra tokia veiksminga kaip buvo tikėtasi.

Pastebimi tokie pagrindiniai programos trūkumai:

- programą sukūrė mokyklos auklėtojai, kurie neturi žinių ir kompetencijos ugdyti socialinius kurčiųjų vaikų įgūdžius;
- nėra sukurtos socialinių ir asmeninių įgūdžių metodikos, pritaikytos kurčiųjų poreikiams, kad programa būtų sėkmingai įgyvendinta, būtina gerai mokėti gestų kalbą, o daugelis auklėtojų ją moka minimaliai;
- socialinis pedagogas šiose veiklose gali dalyvauti minimaliai, nes jo dalyvavimas šioje programoje išvis nėra apibrėžtas.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinis pedagogas dirbdamas su vaiku, padeda identifikuoti sunkumus, problemas suvokimas ir pripažinimas, mobilizuoja bendradarbiaujančias puses ieškoti socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymo(si) galimybių. Taigi, socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymas tampa tarsi treniruote gyvenimui už mokyklos ribų, jis atskleidžia mokinio individualių savybių raišką ir motyvuoja tobulėti, leidžia sukurti optimalias gebėjimų, galimybių realizavimo sąlygas. Apžvelgus socialinės-pedagoginės pagalbos sistemą specialiojoje

ugdymo įstaigoje, socialinis pedagogas, drauge su specialistų komanda, siekia išmokyti susitaikyti ir gyventi su negalia; vaikams siekiama suteikti galimybę dalyvauti socialiniame gyvenime bei jų šeimų nariams teikti visokeriopą pagalbą.

2 SOCIALINIO PEDAGOGO DARBO SU KURČIAISIAIS STRUKTŪRA TYRIMO DUOMENYS

Socialinio pedagogo funkcijos darbo su kurčiaisiais struktūra: tyrimo duomenys

2.1.1 Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimo tipas: Kokybinis tyrimas

Pasak R. Tidikio (2003), kokybinis tyrimas išsiskiria tuo, kad tyrėjas koncentruoja savo dėmesį į subjektą, veiksmus, kasdienę patirtį ir sąveiką su kitais žmonėmis, išreikštą žodžiais, pasisakymais, pasakojimais apie savo gyvenimą. Kokybinis tyrimas leidžia giliau analizuoti unikalius atvejus.

Kardelio (2002) teigimu, kokybinis tyrimas — galimybė pateikti išsamų, visaapimantį požiūrį į reiškinį, tuo pat metu vertinant kontekstą, tyrėjo patyrimą.

Pasak Bitino (2008), kokybinis tyrimas leidžia atskleisti gilesnius informantų išgyvenimus, patirtis. Nors socialinė tikrovė egzistuoja realiai, žmonės ją suvokia ir priima skirtingai, nes patys yra skirtingi. Kiekvienas socialinio vyksmo dalyvis kuria savitą prasmių pasaulį, kurį ir gali pažinti tyrėjas.

Siekiant atskleisti socialinio pedagogo vaidmenį ir funkcijas ugdant sutrikusios klausos vaikų socialinius įgūdžius, buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Pasirinktas kokybinis tyrimas leido tiksliau atskleisti socialinio pedagogo darbo specifiką, nustatyti sunkumus, su kuriais susiduriama.

Tyrimo metodai:

- pilotinis interviu;
- pusiau struktūruotas interviu
- turinio (angl. *Content*) analizė

Tyrimui atlikti panaudotas pusiau struktūruotas interviu metodas Pasak A. Telešienės. Pusiau struktūruotas interviu remiasi planu, kuriame numatyti konkretūs klausimai, jų pateikimo seka, tačiau numatyta, kad tyrimo eigoje tyrėjas gali papildomai užduoti plane neįrašytų klausimų. Papildomus klausimus tyrėjas užduoda esant skirtingoms situacijoms.

Pasak Kardelio (2002), *interviu* būdingas bruožas yra tas, kad visa informacija gaunama žodžiu. Interviu suteikia platesnes galimybes nuodugniau pažinti tiriamąjį, tuo tarpu anketinėje apklausoje tokios galimybės ribotos.

Atliekant šį tyrimą, buvo siekiama nustatyti ne tik socialini pedagogo vaidmenis, ugdant kurčiųjų vaikų socialinius ir asmeninius įgūdžius. Taip pat buvo siekiama kuo nuodugniau išnagrinėti socialinio pedagogo darbo specifiką kurčiųjų mokykloje ir kontekstą fizinę, socialinę, materialinę aplinką, su kuria susiduria sutrikusios klausos vaikai ir kaip tai sąlygoja socialinio pedagogo darbą. Todėl tyrimui buvo pasirinktas pusiau struktūruotas interviu.

Remiantis tyrimo objekto operacionalizacija, buvo parengtas klausimynas. Anketą sudarė 4 blokai: kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių specifika; kliūtys, trukdančios sėkmingai kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokimui; veiksniai, lengvinantys kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokimą; socialinio pedagogo veiklos sritys, siekiant palengvinti kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokimą. Pirmasis klausimų blokas buvo skirtas atskleisti, kokius sunkumus patiria vaikai su klausos negalia ir kaip ši sąlygoja vaikų socialinius ir asmeninius įgūdžius. Antrojo bloko klausimai buvo naudingi informacijai apie socialinio pedagogo darbo sąlygas, ugdant sutrikusios klausos vaikų įgūdžius. Trečiasis blokas atskleidė veiksniai, kurie palengvina socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymą. Ketvirtas klausimų blokas buvo siejamas su socialinio pedagogo darbo specifika kurčiųjų mokykloje, pateikus papildomus klausimus, buvo atskleista, su kokiomis kliūtimis susiduriama darbe ir jų neigiamą poveikį darbo kokybei. Interviu klausimai nebuvo griežtai apibrėžti, pokalbio metu klausimai nebuvo pateikiami griežta tvarka, kartais norint geriau suprasti aptariamą sritį, buvo išskiriami tikslinantys klausimai.

Teijlingen (2001) teigimu *pilotinis tyrimas* yra nedidelės apimties ir jo paskirtis patobulinti ir pakoreguoti tyrimo planą, prieš pradėdant tikrą tyrimą. Šis metodas naudingas, kai tyrimui naudojamos ilgos anketos, nes leidžia atsižvelgiant į situaciją, kai kuriuos klausimus apjungti, ar pašalinti iš klausimyno.

Taigi, prieš atliekant pagrindinį interviu, buvo atliktas trumpas pilotinis interviu, siekiant išsiaiškinti ar anketos klausimai yra suprantami. Atlikus analizę, kai kurie klausimai buvo apjungti, o kai kur anketa papildyta keliais klausimais, suteikiančiais tikslesnių žinių.

Kokybinis tyrimas leido į esamą situaciją pažvelgti giliau ir išsamiau. Klausimai buvo pateikiami laisva forma, atsižvelgiant į tai kokia linkme pasisuka pokalbis ir koks reiškinys tuo metu aptariamas. Kokybinis tyrimas atskleidė faktus, kurie dažnai viešai nėra aptariami ir diskutuoti. Pasirinkus kiekybinį tyrimą, nebūtų galimybės jį atlikti, nes Lietuvoje veikia tik kelios kurčiųjų ugdymo įstaigos, todėl apklausti didelio skaičiaus respondentų neįmanoma. Taip pat kiekybinis tyrimas, negalėtų išsamiai atskleisti socialinio pedagogo darbo specifikos kurčiųjų mokykloje.

Pokalbio metu, buvo siekiama išlaikyti kuo natūralesnį bendravimą, kad tyrimo dalyviai galėtų išsamiai ir laisvai atsakinėti į klausimus. Tyrimo dalyviai bendravo noriai, išsamiai atsakinėjo į klausimus, tarpais pradėdavo išsamiai diskutuoti apie nagrinėjamas sritis. Taigi galima teigti, kad tyrimo dalyvius nagrinėjamos temos sudomino, nagrinėjamos sritys jiems buvo aktualios. Dėl tyrimo dalyvių užimtumo interviu buvo atliekamas dviem etapais. Pirmasis interviu truko du kartus po 45 minutes, antrasis interviu taip pat vyko dviem etapais, pirmą kartą pusę valandos, antrą kartą 1 valandą.

Gauti tyrimo duomenys apdoroti pasitelkus *Content analizę*. Pruškaus V. (2003) teigimu content analizės metodo esmė — išskirti dokumento tekste tam tikrus prasminius vienetus, tada skaičiuoti jų vartojimo dažnį, tirti įvairių teksto elementų ryšius tiek vieno su kitu, tiek su visa informacijos apimtimi.

Visa tyrimo metu gauta informacija buvo užrašoma, vėliau tekstas surinktas kompiuterine programa. Gauta tekstinė informacija sukoduota ir suskirstyta į kategorijas ir subkategorijas. Prasminiu vienetu citatos pateikiamos originalia tyrimo dalyviu kalba. Tyrimui panaudotos citatos, kurios tiksliausiai atspindi atvaizduoja nagrinėjamas sritis.

2.1.2 Tyrimo etapai ir dalyvių atranka

Atliekant tyrimą, buvo pasirinkta tikslinė atranka, buvo pasirinkti trys skirtingose kurčiųjų įstaigose dirbantys socialiniai pedagogai. Su jais buvo susisiekiama, buvo pristatytas atliekamo tyrimo tikslas, preliminarūs klausimai. Su dviem tyrimo dalyviais tyrimas vyko sklandžiai, tačiau vienas tyrimo dalyvis, susipažinęs su tyrimo klausimais, dalyvauti tyrime atsisakė.

Tyrimas vyko dviem pagrindiniais etapais — pradžioje tyrimo dalyviai pageidavo gauti preliminarinius klausimus elektroniniu paštu, vėliau susitikus, buvo atliktas pilotinis tyrimas su trimis socialiniais pedagogais. Tačiau po šio tyrimo vienas dalyvis atsisakė dalyvauti tyrime. Patikslinus klausimus kiekvienam tyrimo dalyviui, buvo susitarta susitikti kitą kartą. Iš anksto aptarta, kad abiem dalyviams, jei antrasis tyrimo etapas būtų padalintas į dvi dalis.

Pilotinis tyrimas buvo atliktas 2015 metų, kovo mėnesį. Antrasis etapas, kurio metu atliktas pagrindinis tyrimas vyko 2015 metų, balandžio mėnesį. Atkritus vienam tyrimo dalyviui, tyrime dalyvavo ir interviu klausimus atsakė du socialiniai pedagogai, dirbantys skirtingose kurčiųjų mokyklose. Apibendrinant tyrimo rezultatus, tyrimo dalyviai noriai tikslino ir papildydavo informaciją elektroniniu paštu. Taigi, tai leido visapusiškai išnagrinėti tiriamą temą.

2.1.3 Tyrimo etika.

Tyrimo metu buvo vadovautasi etiniais tyrimo principais. Tyrimo dalyviai dalyvauti apklausoje, pasidalinti savo patirtimi sutiko savanoriškai. Tyrimo dalyviai buvo supažindinti su darbo tema, tikslais, uždaviniais, trumpai aptartos nagrinėjamos temos. Tyrimo dalyviai atsisakė interviu naudoti vaizdo kamerą, taigi interviu atsakymai buvo užsirašomi ranka, tyrimo dalyviai patys pasiūlė, kad iškilus neaiškumams, atsakymus papildys.

Pilotinio tyrimo metu dalyviams buvo pasakyta, kad jie turi galimybę neatsakyti į nenorimus klausimus. Tyrimo dalyviams buvo suteikta galimybė bet kuriuo metu pasitraukti iš tyrimo. Vienas dalyvis pilotinio tyrimo metu taip ir padarė. Siekiant išsaugoti anonimiškumą, tyrimo dalyvių pageidavimu, tyrime nebus pateikta, kuriose ugdymo įstaigose buvo atliktas tyrimas, be to tyrimo rezultatų citatos pateikiamos išskaidytos.

2.1.4 Tyrimo rezultatai.

Atliekant tyrimą, buvo siekiama atskleisti, kokie veiksniai apsunkina sutrikusios klausos vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokimą. Apibendrinant tyrimo duomenys, buvo išskirtos 7 kategorijos ir 17 subkategorijų. Iš minėtų kategorijų ir subkategorijų buvo išrinktos 4 reikšmingiausios kategorijos ir 9 subkategorijos, (duomenys pateikti 2 lentelėje) kurios atskleidė esminius sunkumus, trukdančius kurtiesiems vaikams įsisavinti socialinius ir asmeninius įgūdžius.

Kliūtys, trukdančios kurčiųjų vaikų socialiniams ir asmeniniams įgūdžiams

2 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Prasminių vienetų skaičius
Sunkumai girdinčiųjų šeimoje	Sisteminė pagalba šeimoms	<i>„...mūsų šalyje nėra nuoseklios pagalbos šeimai, sužinojus apie klausos sutrikimą...“, „... tėvai yra paliekami likimo... patys ieško pagalbos savo vaikui“</i>	6
	Kalbinė aplinka	<i>„...girdinčiųjų šeimoje, jei nekalbama gestais, vaiko mąstymas ir raida labai stipriai atsilieka...“, „... bendrauja tik šnekamąja kalba, arba primityviais gestais... šeimoje bendravimas yra nepilnavertis...“</i>	6

	Santykiai šeimoje	<i>„... nežino kaip bendrauti su savo vaiku, nenori pripažinti vaiko kurtumo, stengiasi jį paneigti...“</i> , „...tėvai būna pasimetę, išsigandę, nuolatiniame strese, todėl visa tai persiduoda vaikui...“.	5
	Psichologinis mikroklimatas	<i>“ girdinčiųjų šeimoje kurčiasis dažnai jaučiasi vienišas...“</i> , „...vaikas jaučiasi kitoks, nei nori tėvai, nepateisinantis jų lūkesčių...“; „...šeimoje dažnai nėra šiltų tarpusavio ryšių“	7
Sunkumai socialinės rizikos šeimose	Socialinis prisitaikymas	<i>„... vaikai ...auga patys sau, jie neturi nei bendravimo, nei buitinių įgūdžių.“</i> „...vaikai būna labai apleisti, kaip ir jų įgūdžiai...“; „...socialiai ir pedagogiškai apleisti...“	7
	Netinkama aplinka	<i>„...nėra ne tik palankios kalbinės, bet ir fizinės aplinkos sveikai augti...“</i> , „...asociali gyvenamoji aplinka kurtiesiems vaikams pati nesaugiausia, nes mato smurtą, prievartą, žalingus įpročius...“	5
	Motyvacijos trūkumas	<i>„...dirbti ...beprasmiška, nes jie nemotyvuoti padėti vaikui“</i> , „...atsisako bent kiek padėti savo vaikui...“	5
Medicininis negalios modelis	Klausos sutrikimas vertinamas tik kaip fizinis sutrikimas	<i>„...dažnai susikoncentruojama tik į klausos atstatymą, siekiama klausos aparatų, implantų pagalba priartinti vaiką prie girdinčio asmens...“</i> ; „... pamirštama... vaikas liks kurčias, jis visada turės specialiųjų poreikių... „	7
Visuomenės požiūris	Neigiamos nuostatos	<i>„...padėtis kiek geresnė nei seniau...“</i> , „...dažnai susidurdavau su labai neigiama nuostata į kurčiuosius...“; „... girdintys žmonės, ...vertina kaip silpnus, mažiau gebančius asmenis, kurie savarankiškai nieko negali padaryti...“	5
			Iš viso: 79

S. Litvinaitės (2003) teigimu, pati klausos negalia nėra kliūtis, o sutrikimas, kurtumas tampa kliūtimi tada, kada aplinka nėra palanki kurčiajam. Dažnai visuomenės požiūris į neįgaliuosius yra nulemtas emocijų, baimių ir stereotipų — jų gailimasi, jie sąmoningai ar nesąmoningai yra izoliuojami nuo visuomenės.

Pirmoji kategorija — visuomenės požiūris, patvirtina aukščiau minėtus teiginius. Tyrimo dalyviai pripažino, kad kurčiųjų padėtis, anksčiau buvo žymiai sudėtingesnė, nei dabar. Tačiau neigiamų nuostatų ir priešiško elgesio apraiškų neįgaliųjų atžvilgiu vis dar išlieka. Remiantis tyrimo duomenimis, galima teigti, kad autoritariškas požiūris į kurčiuosius tarsi deklaruoja, kad neįgalieji, dėl savo sutrikimo, yra silpni, mažiau gabūs, nepajėgūs spręsti savarankiškai.

Remiantis medicininio požiūriu, problema yra pats neįgalusis ir jo negalia. Nors šis požiūris vyravo iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, tačiau kaip atskleidė tyrimo rezultatai, šis požiūris vis dar gajus visuomenėje. Antrojoje kategorijoje — medicininis negalios modelis, atsiskleidžia, kad anksčiau susiformavęs medicininis požiūris į negalią sąlygoja, kad didžiausias dėmesys yra skiriamas klausos sutrikimo diagnozei, klausos korekcijai, bei reabilitacijai.

Taigi, tyrimo rezultatai rodo, kad susikontcentravus tik į medicininį modelį, pamirštami kiti neįgalaus vaiko ir jo šeimos poreikiai.. Taigi, negalios faktas sukuria stigmą visuomenės akyse, o tai neigiamai veikia neįgaliųjų socializacijos procesą — šeima į negalią reaguoja taip, kaip yra priimta visuomenėje. Stigmatizacija ypatingai paveikia šeimą, kurioje gimė neįgalus vaikas. Tad stigmatizacija apima ir šeimą ir visuomenę. Trečiojoje kategorijoje, buvo išskirtos girdinčiųjų šeimos, nes jos susiduria su didesniais sunkumais, nei kurčiųjų šeimos. Pirmojoje subkategorijoje — sisteminga pagalba šeimoms, pateikti tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad tinkama socialinės psichologinės pagalbos struktūra neįgalaus vaiko susilaukusiems tėvams vis dar nėra tinkamai sukurta. Laiku negavusi reikiamos pagalbos šeima, dažnai atsiriboja nuo visuomenės, kartais net artimiausios aplinkos — giminių ir draugų. Šiuos teiginius patvirtina ir J. Ruškus (2002), pasak autoriaus psichologinė tėvų būklė verčia ignoruoti vaiko negalią, neleidžia priimti reikalingos pagalbos, atriboja juos nuo ryšių su kitomis šeimomis. Taigi, būtent tai apsunkina kurčiojo vaiko socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokimą, tuomet vaiko socialinis, emocinis vystymasis ima stipriai atsilikti nuo bendraamžių.

Sutrikusios klausos vaiko savarankiškumas, jo elgesys ir gebėjimas adaptuotis girdinčiųjų visuomenėje tiesiogiai priklauso nuo tėvų. Dalis, tėvų, susilaukusių vaiko su klausos sutrikimu, gana greitai ir operatyviai sugeba susitaikyti su negalia ir ima ieškoti pagalbos savo vaikui. Tačiau dažniausiai tėvai neigia vaiko negalią, tikisi, kad pasitelkus klausos kompensavimo techniką visos problemos išsispręs. Nepasiteisinus viltims, kurčias vaikas ir šeima ima tolti vienas nuo kito. Tai atsispindi trečiojoje kategorijoje — sunkumai girdinčiųjų šeimoje. Antrojoje subkategorijoje išsakyti teiginiai, leidžia daryti išvadą, kad dėl kalbos barjero, šeimoje tarpusavio bendravimas yra primityvus ir paviršutiniškas. Ribota komunikacija neigiamai veikia vaiko socialinę raidą. Ališausko A. (2003) nuomone, kurtieji vaikai neturintys papildomų sutrikimų turi tokias pat galimybes kaip ir girdintys. Tačiau siekiant normalizuoti sutrikusios klausos vaiko raidą, būtina iki 5 metų išmokyti turtingos gestų arba sakinės kalbos. Tačiau, kaip minėta anksčiau, tėvai laiku negauna reikalingos pagalbos ir žinių, kaip bendrauti su kurčiu vaiku. Nuolatinė nežinomybė ir stresas neigiamai veikia tarpusavio šeimos santykius ir šeimos mikroklimatą. Antrojoje ir trečiojoje subkategorijoje išsakyti teiginiai, leidžia daryti išvadą,

vaiko su klausos negalia atsiradimas šeimoje sukelia bendravimo sunkumų, negalia tampa nuolatinio tėvų ir kitų šeimos narių nerimo šaltiniu. Tėvų bejėgiškumas, nuolatinis stresas, bandymas neigti vaiko negalią veikia ir vaiką. Vaikas, jaučiasi kitoks, nepateisinęs tėvų lūkesčių, nuolatinis tėvų bandymas atmesti negalią vaikui sukelia vienišumo jausmą. Tokiu būdu tėvai nesąmoningai, riboja potencialias vaiko galimybes gauti pagalbą.

Ketvirtojoje kategorijoje — socialinės rizikos šeimos buvo išskirtos trys subkategorijos: socialinis prisitaikymas, netinkama socialinė aplinka ir motyvacijos trūkumas. Skirtingai, nei trečioje kategorijoje, ši kategorija apima, ne tik girdinčiųjų, bet ir kurčiųjų socialinės rizikos šeimas. Tyrimo dalyvių teigimu, kurčiųjų mokykloje pastaruoju metu pastebimas nuolat augantis vaikų skaičius iš socialinės rizikos šeimų. Šiose augantys sutrikusios klausos vaikai patiria daugiausiai sunkumų, todėl šiems vaikams reikalingas didžiausias dėmesys.

Remiantis M. M. McClelland ir kitais (2000), neįgalieji vaikai iš socialinės rizikos šeimų pasižymi žemais intelekto koeficientais, elgesio sunkumais, šie vaikai turi didesnių medicinos problemų, pasiekia žemesnių akademinų rezultatų. Ypač pabrėžiamas svarbumas šių vaikų socialinių įgūdžių formavimui bei ugdymui ankstyvajame ikimokykliniame ugdyme, kadangi tai turi didelės įtakos sėkmingam šių vaikų tolimesniam ugdymui. Šiuos teiginius patvirtina ir tyrimo rezultatai — socialinėse rizikos šeimose vaikams nėra sukurtas emocinis saugumas, jose nesirūpinama net elementariais vaiko poreikiais. Todėl socialinės rizikos šeimose augantys vaikai yra dar labiau pažeidžiami. Tyrimo dalyvių teigimu, socialinės rizikos šeimose, augantys vaikai su klausos negalia neturi esminių higienos, socialinių, asmeninių įgūdžių. Tokie vaikai lėčiau vystosi, nes socialinės rizikos šeimoje vaikams nėra tinkamos aplinkos, tėvai neturi motyvacijos suteikti pagalbą savo vaikams. Antroje subkategorijoje, remiantis tyrimo dalyvių atsakymais, atsiskleidžia, kad netinkama aplinka, neigiamai veikia kurčiojo vaiko socialinę raidą ir akademinio ugdymosi procesus. Situaciją apsunkina ir tai, kad tėvai nėra linkę bendradarbiauti su mokykloje dirbančiais specialistais. Socialinės rizikos šeimos dažniausiai atsisako bet kokios intervencijos, neadekvačiai vertina pedagogų pastabas apie neigiamą elgesį su vaikais ir ydingą gyvenimo būdą. Ypatingai ši problema pasireiškia šeimose iš atokių vietovių, kuriuose smurtaujama, vartojamos alkoholis, ar narkotinės medžiagos.

Taigi, apibendrinus, galima teigti, kad ne pats klausos sutrikimas, sąlygoja kurčiųjų vaikų socialinės raidos sutrikimus. Sunkumų neįgaliojo vaiko socialinei raidai kelia neigiamas visuomenės požiūris į neįgaliuosius vaikus ir jų, taip pat medicininis negalios modelis, sukcentruotas tik ties klinicine diagnoze. Tačiau nepalankiausiai socialių įgūdžių įsisavinimą sąlygoja sistemingos socialinės psichologinės pagalbos šeimai trūkumas, nepalanki kalbinė

aplinka. Taigi klausos sutrikimo negalima laikyti problema, didžiausius sunkumus kurčiojo vaiko socialinėje raidoje sukelia dideli emociniai, protiniai ir socialiniai poreikiai., atsirandantys dėl negalėjimo girdėti. Didžiausių sunkumų vaikai patiria socialinės rizikos šeimose, kuriose nėra rūpinamasi net elementariais neįgalaus vaiko poreikiais.

Integracija savaime reikalauja žvelgti į žmones su negalia akcentuojant jų sugebėjimus ir galimybes, bet ne negalią ir apribojimus. Siekiant nustatyti veiksnius, lengvinančius kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymą, buvo išskirtos 7 kategorijos ir 13 subkategorijų.

Tačiau, apibendrinus tyrimo dalyvių pateiktus duomenis interviu metu, buvo išskirtos 4 reikšmingiausios kategorijos: ugdymo įstaigos, visuomenės švietimas, kurčiųjų ir girdinčiųjų šeimų reikšmė vaido socialinei raidai. Veiksniai, lengvinantys sutrikusios klausos vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokimą, pateikiami 3 lentelėje

Veiksniai, lengvinantys sutrikusios klausos vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokimą

3 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Prasminių vienetų skaičius
Girdinčiųjų šeimos	Mikroklimatas	<i>„...svarbu kurčių vaiką priimti tokį koks jis yra, nebandant jo pakeisti...“, „... jei šeima prisitaiko prie kurčiojo vaiko poreikių, vaikas gana lengvai mokosi visų įgūdžių...“</i>	9
Kurčiųjų šeimos	Kalbinė aplinka	<i>„...kurčiųjų šeimoje vaikai jau nuo kūdikystės turi kontaktą su tėvais...“, „...kurtieji su savo vaiku bendrauja nuo mažens, taip vaikas pažįsta pasaulį, išmoksta įgūdžių ir taisyklių, reikalingų ne tik mokyklai, bet ir gyvenimui...“</i>	8
Visuomenės švietimas	Socialinis modelis	<i>„...reikia akcentuoti stipriąsias savybes...“, „...visuomenė turi suvokti ne tik specialiuosius kurčiųjų poreikius, bet ir žinoti stipriąsias jų puses...“</i>	7
Ugdymo įstaigos	Bendraamžiai	<i>„...susitinka su kitais bendraamžiais vaikais, su kuriais gali laisvai bendrauti gimtąja gestų kalba...“, „... vaikai iš kurčiųjų šeimų perduoda vaikams iš girdinčiųjų šeimos visas kurčiųjų vertybes, elgesio normas...“</i>	6
	Kurtieji suaugusieji	<i>„...kažkokioje srityje laimėjimus patyrę kurtieji, vaikams yra absoliutus autoritetas...“, „...kurtieji pedagogai jiems perduoda visą savo patirtį, vaikams... patirtis naudinga, nes padeda prisitaikyti ir prie kurčiųjų ir prie girdinčiųjų“</i>	6
			<i>Iš viso:61</i>

Visuomenėje dar ir šiais laikais vyrauja įvairūs stereotipai, apie specialiąsias mokyklas. Specialiosios mokyklos pavadinimas, žmonėms dažniausiai kelia baimę, gailėstį, visuomenėje gajūs stereotipai apie izoliuotus, nuo visuomenės neįgalius vaikus. Ugdymasis specialiojoje mokykloje turi ir teigiamų ir neigiamų pusių. Bet nepaisant nieko, kurčiųjų ugdymo įstaigos vaidina svarbų vaidmenį kurčiųjų socialinės raidos ugdyme.

Arlauskienės B. (2010) teigimu kurčiųjų vaikų socializacija švietimo įstaigose yra labai svarbi, nes čia prasideda jų bendravimas su „svetimais“ girdinčiais suaugusiais, atstovaujančiais visuomenei. Bilingvinis ugdymas, tinkamas darbuotojų parengimas, geras mokytojų ir mokinių kontaktas, aiškios taisyklės, gali pagerinti vaikų socializacijos galimybes.

Šie teiginiai atsispindėjo ir tyrimų rezultatuose, tačiau tyrimo dalyviai akcentavo, kad ugdant asmeninius ir socialinius įgūdžius, didžiausią svarbą turi kurtieji suaugusieji ir vaikų bendraamžiai. Šie tyrimo rezultatai pateikti pirmoje kategorijoje. Pirmoje subkategorijoje, remiantis tyrimo dalyvių pateiktais atsakymais, įgūdžių ugdymo procesą teigiamai veikia kurčiųjų vaikų bendravimas su suaugusiais kurčiaisiais. Daugelis girdinčiųjų pedagogų, dirbančių kurčiųjų mokykloje gerai nemoka gestų kalbos, todėl jiems sunku pilnavertiškai perteikti patirtį ir įgūdžius. Tuo tarpu kurtieji, gerai mokėdami gestų kalbą, lengviau užmezga kontaktą su vaiku. Daugelis kurčiųjų ar neprigirdinčiųjų mąsto gestų kalba, todėl jos pagalba vaikams perduodamos žinios yra suvokiamos ir įsisavinamos žymiai greičiau. Taip pat kurtieji suaugusieji praeityje yra susidūrę su panašiais sunkumais, su kuriais susiduria vaikai. Todėl kurtieji suaugusieji gali perduoti savo patirtį ir strategijas, kaip elgtis susidūrus su sunkiomis situacijomis.

Antroje subkategorijoje, atsispindi bendraamžių reikšmė įgūdžių ugdyme. Tačiau, mokykloje, kurtieji vaikai atranda savo identitetą, ko jis negali rasti girdinčiųjų šeimoje. Kurčiųjų mokykloje kurtieji vaikai iš bendraamžių gauna socialinių žinių, kurias kiti vaikai atsineša ir kurčiųjų šeimų, be to mokyklose formuojami elgesio ir socialiniai vaidmenys. Laisvai bendraudami tarpusavyje, vaikai tobulina gestų kalbos žinias, tuo pačiu lavėja ir vaikų mąstymas.

Remiantis antroje kategorijoje — visuomenės švietimas, pateiktais duomenimis, galime teigti, kad socialinis negalios modelis palengvina kurčiųjų vaikų socializaciją. Tyrimo dalyvių nuomone, į kurčią vaiką nereikėtų žiūrėti kaip į pasmerktąjį. Svarbiausia remtis, stipriosiomis vaiko savybėmis, neakcentuojant jo negalios. Visuomenės švietimas apie

kurčiuosius ir jų specialiuosius poreikius pamažu keičia visuomenės neigiamas nuostatas į neįgaliuosius.

Kai svarbiausią veiksnį, teigiamai veikiančią kurčiųjų vaikų įgūdžių įsisavinimą, tyrimo dalyviai išskyrė šeimą. Apibendrinus tyrimo duomenis, kurčiųjų ir girdinčiųjų šeimos buvo atskirtos į atskiras kategorijas, nes kurčiųjų ir girdinčiųjų šeimose skiriasi tiek kalbinė aplinka, tiek mikroklimatas. Trečiojoje kategorijoje pateikti duomenys atskleidžia, kad kalbinė aplinka teigiamai veikia socialinių ir asmeninių įgūdžių mokymąsi. Gestų kalba yra vienintelė kalba, kurios kurtieji išmoka natūraliai. Šeimoje bendraudamas gestų kalba, vaikas pažįsta pasaulį, išmoka įgūdžių ir taisyklių. Gerai mokančiam gestų kalbą vaikui lengviau sekasi ir akademinėje veikloje, pasitelkus gestų kalbą, vaikai ne tik greičiau išmoka socialinių bei asmeninių įgūdžių, bet ir sakytinės, bei rašytinės lietuvių kalbos. Visa tai palengvina integraciją į girdinčiųjų visuomenę.

Ketvirtojoje kategorijoje — atsispindi, kad kalba nėra vienintelis garantas užtikrinantis sėkmingą kurčiųjų vaikų socialinę raidą. Arlauskienės B. (2010) teigimu, yra daug būdų žmogui pranešti, kad jis yra mylimas ir svarbus. Tai patvirtina ir interviu metu gauti duomenys — svarbiausia, kad šeima. Dalis girdinčiųjų šeimų greitai sugeba susitaikyti su negalia ir ją priimti, tuomet imtis konstruktyvių veiksmų sunkumams įveikti. Tyrimo dalyvių nuomone, jei girdinčiųjų šeima moka gestų kalbą, kurčiojo vaiko socialinių įgūdžių išmokimui svarbi, tačiau svarbiausia šeimoje esantis mikroklimatas. Jei šeimoje vaiko negalia ir specialieji poreikiai yra priimami, pritaikoma aplinka, jei vaikas įtraukiamas į bendras šeimai veiklas, jis jaučiasi šeimos dalimi.

Taigi, apibendrinant, galima teikti, kad bilingvinė aplinka yra palanki, bet ne pagrindinė sąlyga, užtikrinanti socialinių ir asmeninių įgūdžių įsisavinimą. Pilnavertei sutrikusios klausos vaiko raidai taip pat reikalinga palankus mikroklimatas šeimoje, teigiamas visuomenės požiūris ir ugdymo įstaigose teikiama pagalba.

Socialinės pedagogės veiklos tikslas — padėti vaikams geriau adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo įstaigoje, racionaliau išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais asmenimis. A. Bak (1998) teigimu, neįgalieji vaikai, kaip ir jų bendraamžiai nori išsilaisvinti iš suaugusiųjų globos, siekia įgyti savarankiškumo. Tačiau šiems vaikams išsilaisvinimas yra sudėtingesnis ir ilgesnis.

Arlauskienės (2010) teigimu socialinis ugdymas, turėtų padėti neįgaliam vaikui įgyvendinti siekį būti suaugusiems, savarankiškiems ir gebantiems apsitarnauti. Autorės

nuomone, įgijęs socialinių įgūdžių neįgalusis turės didesnę pasirinkimo laisvę ir daugiau galimybių gyventi savarankišką ir nepriklausomą gyvenimą ir visa tai skatins teigiamą savimonę

Ketvirtasis klausimų blokas operacionalizacijoje buvo išskirtas, siekiant socialinio pedagogo, dirbančio kurčiųjų mokykloje funkcijas ir darbo struktūrą. Interviu metu aiškintasi, kokias pagrindines veiklas vykdo socialiniai pedagogai kurčiųjų ugdymo įstaigose. Tyrimo metu buvo išskirtos 9 kategorijos ir 11 subkategorijų. Apibendrinus tyrimo duomenis, buvo išskirtos 5 reikšmingiausios kategorijos. Tyrimo dalyvių teigimu, socialinio pedagogo veikla dažniausiai apima veiklas, kurios pateiktos 4 lentelėje

Pagrindinės socialinio pedagogo darbo sritys kurčiųjų mokykloje

4 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Prasminių vienetų skaičius
Individualus darbas su vaiku	Emocinis ugdymas, tinkamo elgesio alternatyvos Kompleksinė negalia	“... būtina mokyti vaikus išreikšti savo jausmus, juos atpažinti...“, „...išsilieję, jie dažnai atsiriboja...“ „...turintiems kompleksinę negalią, raidos sutrikimų būtinas individualus socialinis ugdymas...“, „... daug vaikų su kompleksine negalia... tad su šiais vaikais reikia dirbti atskirai“,	11
Bendradarbiavimas	NVO	„...sporto organizacijų pagalba, vaikai įsitraukia į sportinę veiklą... tuo pačiu ugdomi ir jų socialiniai, bei asmeniniai įgūdžiai...“, „... tėvų organizacijos... bendradarbiaujant daugiau galima iškovoti reikalingų dalykų vaikų labui“, „... dirbant kartu dalinamasi patirtimi“	6

	Mokyklos specialistai	<i>„...būtina, kad su vaikais dirbantys pedagogai ir socialinis pedagogas bendradarbiautų...“, „...itin svarbu, kad specialistai bendradarbiautų ugdant ir socialinius bei asmeninius, ypatingai emocinius vaikų įgūdžius...“</i>	6
Pagalba šeimai	Informacijos teikimas, konsultavimas	<i>„...informuoja... nukreipia šeimos narius į atitinkamas įstaigas, „...konsultuoja tėvus įvairiais klausimais, susijusiais su auklėjimu, ugdymu...“</i>	6
Dokumentų tvarkymas	Dokumentų pildymas	<i>„... tvarko įvairius dokumentus, susijusius su maitinimu, kelionės į namus ir atgal išlaidomis...“, „... tvarko socialinius mokinių pasus...“, „...nuolatos peržiūri rizikos grupės vaikų dokumentus...“</i>	6
Užimtumas	Popamokinė veikla	<i>„...su auklėtojais organizuoja šventes..“, „... sutelkia vaikus žaidybinei veiklai“</i>	5
			<i>Iš viso:52</i>

Pirmojoje kategorijoje atsispindi, kad pačia svarbiausią reikšmę socialinio pedagogo darbe su kurčiaisiais vaikais turi individualus darbas su vaiku.

Erting C. (1994) tyrimų metu atskleidė, kad kurčiųjų vidinis pasaulis pasižymi disharmonija, klausos negalią turintiems vaikams būdinga psichiniai ypatumai, pasireiškiantys staigia nuotaikų kaita, impulsyvu ir visa tai erzina ir neigiamai veikia aplinkinius. Autorė taip pat teigia, kad daugelis emocinio sutrikimo priežasčių slypi šeimoje — girdinčiųjų šeimoje vaikas negauna emocinių santykių stygių ir dėl to jaučia didelį diskomfortą.

Mitkaus A. (2008) nuomone, kurčiųjų emocinių sutrikimų priežastys yra negalėjimas prisitaikyti prie aplinkos keliamų reikalavimų, taip pat netinkamas aplinkinių girdinčiųjų elgesys.

Autoriaus nuomonė, sutampa su aukščiau minėtos mokslininkės tyrimais — šeimos tarpusavio ryšiai lemia ne tik kurčiojo vaiko emocinę būklę, bet ir tolesnį jo vystymąsi.

Minėtų autorių mintis patvirtina ir tyrimo dalyvių interviu metu gauti atsakymai. Kurčiųjų mokyklų socialinių pedagogų teigimu, daugelis kurčiųjų vaikų turi didelių emocinių poreikių. Pastaruoju metu pastebima, kad jaučiamas vis didesnis emocinio ugdymo poreikis, šį faktą, galima sieti su tuo, kad kurčiųjų mokykloje padaugėjo vaikų ir socialinės rizikos šeimų (žr 2 lentelę). Socialinės rizikos šeimose vaikai ne tik neturi kontakto su tėvais, tokiose šeimose jie neturi saugių augimo ir vystymosi sąlygų. Todėl tokiose šeimose augantys vaikai, turi didesnių emocinių poreikių.

Analizuojant tyrimo dalyvių pasisakymus atsiskleidžia, kad susidūrę su įvairiais sunkumais ir neigiamomis girdinčiųjų aplinkinių elgesio apraiškomis, kurtieji vaikai dažnai nutyli ir neišreiškia savo emocijų. Neigiamos neišreikštos emocijos kaupiasi, kol galiausiai pasireiškia neigiamomis reakcijomis. Sutrikusios klausos vaikai labai dažnai išlieja susikaupusį pyktį impulsyviais veiksmais, jie pastebi, kad agresyvus jausmų išliejimas pridaro žalos, tačiau su emocijomis susitvarkyti jis nemoka. Neretai išlieję pyktį vaikai ima elgtis priešingai — panyra į pasyvumą. Tad kurčiųjų vaikų elgesys nuolatos svyruoja tarp agresyvumo ir pasyvumo.

Analizuojant tyrimo dalyvių pasisakymus, išryškėjo, kad kurčiųjų mokykloje didėja vaikų su kompleksine negalia skaičius. Darbas su šiais vaikais, reikalauja ypatingo dėmesio.

Ališauskienės S. (2003) teigimu, sėkmingą ankstyvąją intervenciją lemia tinkamas ugdymas, prioritetus teikiantis sutrikusios raidos vaiko galimybių bei jo individualumo ir autonomiškumo pripažinimui, o taip pat atsižvelgiant į vaiko poreikius bei interesus” (S.Ališauskienė ir kt.,2003).

Taigi, labai svarbu, kad vaikams, turintiems papildomų negalių ar sutrikimų, socialinis ugdymas būtų konkretus. Dirbant kompleksinę negalią turinčiais kurčiaisiais vaikais reikėtų konkrečias užduotis, leisti jiems stebėti ir atlikti įvairias užduotis. Socialiniam pedagogui individualiai, ugdomi ne tik vaikų socialiniai ir asmeniniai gebėjimai, bet ir bendravimo įgūdžiai. Didelė individualaus socialinio ugdymo pusė — vaikas nepatiria nesėkmės draugų akivaizdoje, o socialinis pedagogas mato ar taikomi metodai, socialiniams įgūdžiams ugdyti yra efektyvūs.

Tyrimo dalyvių nuomone, dabartinė situacija kurčiųjų mokyklose atskleidžia, kad būtina sukurti atskiras socialinio ir emocinio ugdymo programas kurtiesiems vaikams. Tyrimo dalyvių teigimu, mokyklose nuolatos bandoma taikyti įvairias socializacijos programas, tačiau jas pritaikyti kurčiųjų poreikiams beveik neįmanoma.

Merfeldaitės (2006), teigimu, socialinis pedagogas yra svarbus mokyklos komandos narys, kuris dirba ir bendradarbiauja su tėvais, mokyklos pedagogais ir specialistais, kitomis socialinėmis institucijomis ir tarnybomis, teisėtvarkos institucijomis.

Taigi, autorės teiginius patvirtina 4 lentelės duomenys. Kurčiųjų mokykloje socialinio pedagogo veiklos sritis labai plati, apimanti daugelį sričių, kurios pateiktos žemiau.

Antrojoje kategorijoje, remiantis tyrimo dalyvių pasisakymais, matyti, kad socialinis pedagogas, bendradarbiaudamas su kitais pedagogais ir specialistais, aktyviai dalyvauja popamokinio užimtumo organizavime. Ketvirtojoje kategorijoje atsiskleidžia nuomonė, kad socialiniam pedagogui ypatingai svarbu bendradarbiauti su kitais pedagogais ir specialistais, siekiant užtikrinti sėkmingą socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymą.

Trečiojoje kategorijoje atsiskleidžia, jog socialinis pedagogas yra svarbus asmuo, palaikantis ryšius su įvairiomis nevyriausybinėmis organizacijomis.

Spencer (2001) teigimu, kurtieji vaikai, į kurių ugdymą įtraukiami suaugę kurtieji, vystosi žymiai greičiau. Autorės nuomone, tai galima sieti su tuo, kad kurtieji gerai įvaldę gestų kalbą, moka suprantamai pateikti informaciją, todėl įvairių dalykų vaikai išmoksta greičiau.

Tai patvirtina ir tyrimo dalyvių išsakytos mintys. Kurčiųjų vaikų pilnavertei socialinei raidai didelę reikšmę turi bendravimas su kurčiaisiais suaugusiais. Į ugdymo įstaigą, dažnai pasikviečiami išsilavinę, ar kurioje nors srityje (meno, sporto, mokslo) daug pasiekę kurtieji. Vaikai ir kurtieji suaugusieji turi galimybę bendrauti gestų kalba, jos pagalba suaugusieji perteikia savo gyvenimišką patirtį vaikams, taigi taip tobulėja vaikų socialiniai ir asmeniniai įgūdžiai. Tyrimo dalyvių nuomone, įvairių laimėjimų pasiekę suaugusieji vaikams yra autoritetas, pažadinantis vaikų motyvaciją tobulėti, bendraudami su kitais kurčiaisiais vaikai atranda savo tapatybės suvokimą, kas neįmanoma bendraujant tik su girdinčiais asmenimis.

Hindley (2004) teigimu, skatinant kurčiųjų vaikų raidą, būtina teikti paramą tėvams, kad jų vaikai galėtų užmegzti glaudžius tarpusavio ryšius su jais.

Mitkaus nuomone(2008), specialistai turi padėti tėvams įvertinti vaiko galimybes. Tėvų dalyvavimas, planuojant vaiko ugdymą ar kitus, su tuo susijusius dalykus, yra būtinas. Autoriaus nuomone, be tiesioginės specialistų pagalbos, tėvai gauna ir reikalingą emocinę paramą.

Gauti tyrimo duomenys patvirtina autorių išsakytas mintis. Socialinis pedagogas ne tik teikia informaciją apie galimą papildomą socialinę pedagoginę pagalbą vaikui kitose įstaigose. Socialinis pedagogas nuolatos konsultuoja tėvus įvairiais klausimais, susijusiais su vaikų individualiais poreikiais, auklėjimu ir ugdymu. Tyrimo dalyvių išsakytos mintys atskleidė, kad socialinis pedagogas dažnai tampa tarpininku tarp kurčio vaiko ir jo šeimos, padedančiu

užmegzti glaudesnius ryšius. Nuolatinis bendravimas su kurčiuoju vaiku, yra vienas esminių faktorių, lemiančių vaiko asmenybės vystymąsi. Todėl būtina tėvus supažindinti su faktu, kad kuo anksčiau jie išmoks bendrauti su savo vaikui, tuo sklandžiau vyks jo socialinė raida.

Penktoje kategorijoje pateikti duomenys atskleidžia, kad didelę socialinio pedagogo darbo laiko dalį, užima įvairių dokumentų pildymas. Dažniausiai socialiniam pedagogui tenka tvarkyti dokumentus su nemokamu maitinimu nepasiturintiems mokiniams, pavežėjimo į namus dokumentus. Taip pat socialiniai pedagogai veda vaikų bylas, kuriose informacija nuolat peržiūrima ir papildoma. Kiekvieną savaitę, peržvelgiami žurnalai, kuriuose su vaikais dirbantys pedagogai rašo savo atsiliepimus apie socialinę rizikos vaikų elgesį. Du kartus į metus, socialinis pedagogas atlieka visų mokyklos mokinių socialinės raidos vertinimą.

Aukščiau minėtos funkcijos, tai tik dalis socialinio pedagogo veiklos, kurčiųjų mokykloje. Tyrimo dalyviai taip pat įvardino tokias nuolatos vykdomas socialinio pedagogo veiklas: specialiųjų socialinių poreikių nustatymas ir socialinės pagalbos teikimas, prevencinių programų vykdymas, profesinis konsultavimas, socialinių ir asmeninių gebėjimų programų pritaikymas.

Taigi, apibendrintai galima teigti, kad socialinio pedagogo veikla kurčiųjų mokykloje labai plati, apimanti daug veiklų. Socialinio pedagogo veikla yra grindžiama tam tikromis funkcijomis ir vaidmenimis. Pagrindinės socialinio pedagogo darbo sritys kurčiųjų mokykloje remiasi kompleksinės pagalbos sudarymo principu vaikui. Socialinis pedagogas privalo pažinti klausos negalios sukeltus sunkumus ir remiantis šiomis žiniomis organizuoti individualų mokinių socialinį ugdymą. Socialinis pedagogas turi mokėti ne tik teikti socialinę pedagoginę pagalbą, bet ir panaudoti ir kūrybiškai perteikti teorines žinias, rengti socialines programas, užtikrinti vaikų užimtumą. Be šių pareigų socialinis pedagogas dirba komandoje su mokyklos specialistais, ieškant optimaliausio problemų sprendimo, padeda vaikui ugdyti socialinius gebėjimus, atlieka neigiamų socialinių reiškinių prevenciją. Kadangi dirbant socialinį pedagoginį darbą išsamiai nagrinėjamas asmuo tam tikroje situacijoje ir jo socialinis funkcionavimas, problemos sprendimui, pasitelkiama vaiko šeima. Socialinis pedagogas ne tik koordinuoja socialinės pagalbos teikimą šeimai, bet ir konsultuoja tėvus įvairiais ugdymo klausimais.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinis pedagogas labai svarbus asmuo, sutrikusios klausos vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymo procese. Socialinis pedagogas siekia padėti vaikams geriau adaptuotis mokykloje, stengiasi sudaryti kuo palankesnes sąlygas vaiko socialinei raidai, ankstyvajai prevencijai bei socialinei pedagoginei reabilitacijai. Socialinių įgūdžių ugdymas leidžia klausos negalią turintiems vaikams pasirengti savarankiškam

gyvenimui, darbinei ir laisvalaikio veiklai, adaptuotis visuomenėje, siekia, kad vaikas išvengtų socialinės atskirties. Remiantis tyrimo duomenimis, buvo parengta schema, iliustruojanti socialinio pedagogo darbo struktūrą (schema pateikta prieduose).

Tyrimo metu, tyrimo dalyviai, atsakinėdami į klausimus, nuolatos paminėdami kliūtis, kurios socialiniam pedagogui trukdo veiksmingai ir kokybiškai dirbti, siekti užsibrėžtų tikslų. Pastebėjus, kad kliūtys buvo įvardintos keletą kartų per visą interviu laiką, tyrimo dalyvių buvo paprašyta patikslinti, su kokiais konkrečiomis kliūtimis jie susiduria. Analizuojant socialinio pedagogo darbo trūkumus kurčiųjų mokyklose, buvo išskirta 1 kategorija — kliūtys socialinio pedagogo darbe ir 8 subkategorijos: laiko trūkumas, tėvų ir vaikų motyvacijos trūkumas, neigiamas kolegų požiūris, metodikos priemonių trūkumas, bendradarbiavimo trūkumas, papildomi darbai, stresas, didelis vaikų, kuriems reikalinga pagalba skaičius. Apibendrinus tyrimo duomenis, buvo paliktos 5 reikšmingiausios kategorijos. Duomenys pateikti 5 lentelėje.

Kliūtys socialinio pedagogo darbe

5 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Prasminių vienetų skaičius
Kliūtys socialinio pedagogo darbe	Laiko trūkumas	<i>„...nespėja dirbti individualiai...“, „...nelieka tiesioginiam darbui...“</i>	6
	Tėvų ir vaikų motyvacijos trūkumas	<i>“... pasitaiko nemotyvuotų šeimų...“, „...vaikai neturi motyvacijos...“, „...vaikas nemotyvuotas, darbas tik dar sunkesnis...“</i>	6
	Neigiamas kolegų požiūris	<i>„...dažnai tenka susidurti su kolegų priešišku...“, „...į socialinį pedagogą žiūrima nelabai palankiai...“</i>	6
	Stresas	<i>„...dažnai jaučiamas spaudimas iš mokyklos administracijos...“, „nuolatiniai nesusipratimai su kolegomis, apkalbos kelia stresą“.. „...Įtampa kartais būna sunkiai pakeliama“.</i>	6

	Didelis vaikų, kuriems reikalinga pagalba skaičius	„... <i>labai daug vaikų iš asocialų šeimų...“</i> , „... <i>vaikai yra labai apleisti...“</i>	5
			Iš viso :39

Pirmojoje subkategorijoje atsiskleidė, kad socialiniam pedagogui nuolatos trūksta laiko tiesioginiam darbui su vaikais, ypatingai trūksta laiko individualiam darbui su vaiku. Nuodugniau nagrinėjant tyrimo dalyvių atsakymus, paaiškėjo, kad laiko trūkumas atsiranda dėl per didelio darbo krūvio — socialiniam pedagogui nuolatos priskiriami papildomi, jam tiesiogiai nepriklausantys darbai. Vis didėjantis socialinės rizikos vaikų ir didelių specialiųjų poreikių turinčių vaikų skaičius taip pat apsunkina darbą, nes nėra laiko dirbti su kiekvienu vaiku tiek laiko, kiek reiktų, norint pasiekti teigiamų rezultatų. Taigi laiko trūkumą galima sieti su penktos subkategorijos duomenimis. Vaikų iš socialinės rizikos šeimų skaičius vienoje mokykloje sudaro daugiau, nei pusę visų mokinių skaičiaus, taigi galima daryti išvadą, kad vienas socialinis pedagogas, nėra pajėgus kokybiškai įvykdyti susiplanuotų darbų.

Antroje subkategorijoje, pateikti duomenys rodo, kad socialiniai pedagogai vis dažniau susiduria su žema tėvų ir vaikų motyvacija siekiant gyvenimo tikslų ar keičiant savo gyvenimą. Šias kliūtis, socialinis pedagogas patiria dirbdamas su socialinės rizikos šeimomis, o mokinių skaičius augančių tokiose šeimose, skaičius yra labai didelis. Vienas iš pagrindinių įgalinančių socialinių paslaugų principų yra kliento įtraukimas į paslaugų planavimo, teikimo ir vertinimo procesus. Kurčiųjų mokyklose šis principas įgyvendinamas minimaliai — socialinės rizikos šeimos į vaiko ugdymo procesą įsitraukia nenoriai, dažniausiai visą atsakomybę palikdama mokyklai: „...*mokykloje yra mokinių gyvenančių beveik visus mokslo metus...“*. Tyrimo dalyvių teigimu žema motyvacija persiduoda ir šių šeimų vaikams — matydami pavyzdį šeimoje, jie taip pat retai stengiasi įsitraukti į ugdymo procesą: „...*dažnai asocialūs tėvai nuteikina vaikus...“*.

Myers (2000) teigimu, stresas darbe patiriamas tuomet, kai darbinės aplinkos reikalavimai viršija darbuotojo — socialinio pedagogo galimybes juos įgyvendinti. Įtampos sąlygomis dirbti yra įprasta, tai suteikia energijos ir motyvuoja kovoti su iššūkiais, tačiau per dideli reikalavimai ir įtampa sukelia stresą, kuris turi neigiamą poveikį darbuotojams bei jų organizacijoms. Stresas nėra liga, tačiau jis gali sukelti protinius ir fizinius negalavimus.

Autoriaus teiginius patvirtina ir tyrimo duomenys, pateikti trečioje ir penktoje subkategorijoje. Tyrimo dalyvių teigimu, socialinis pedagogas yra nuolatiniame įtampos lauke. Stresą dažniausiai sukelia didelis darbo krūvis, nuolatiniai vidiniai konfliktai ir apkalbos darbuotojų kolektyve. Tyrimo dalyvių teigimu, dalis mokykloje dirbančių pedagogų neigiamai

žiūri į socialinio pedagoga: „*Kai kurių, vyresnių pedagogų akimis socialinis pedagogas yra antrarūšis pedagogas, todėl gana dažnai šie pedagogai nenori bendradarbiauti.*“. Pastarasis teiginys taip pat parodo, kad socialinis pedagogas nėra vertinamas kaip lygiavertis darbuotojas, todėl tai apsunkina bendradarbiavimą. Tyrimo dalyviu teigimu didelę įtampą sukelia ir reikalavimai iš mokyklos administracijos — spaudimas siekti greito rezultata, siekis kuo greičiau pamatyti pokytį kliūdo kokybiškai atlikti darbus ir kelia įtampą: „*Dažnai jaučiamas spaudimas iš mokyklos administracijos, jauti, kad reikalaujama įvykdyti dideles užduotis per labai trumpą ...*“.

Taigi, apibendrinus duomenis, galime teigti, kad socialinio pedagogo darbe egzistuoja daugybė kliūčių, dėl kurių nukenčia socialinio pedagogo darbo kokybė. Remiantis tyrimo duomenimis, galima išskirti tokius veiksnius, kurie socialinio pedagogo darbe sukelia daugiausiai sunkumų — didelis darbo krūvis, pagarbos nebūvimas, nuolatinis stresas darbe, nemotyvuoti klientai.

Klausos negalia dažnai apibrėžiama kaip visiškas negalėjimas arba ribota galimybė priimti garsinę informaciją. Klausos reikalinga norint išmokti kalbėti ir kontroliuoti kalbą, todėl klausos sutrikimas labai dažnai eina kartu su kita sensorine negalia — kalbos sutrikimu. Tačiau klausos sutrikimas yra daug sunkesnė negalia, nei gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio.

Tyrimo metu, analizuojant sutrikusios klausos vaikų asmeninių ir socialinių įgūdžių specifiškumus, stuomenys pateikiami 2 lentelėje. Minėtoje kategorijoje buvo išskirtos keturios sritys, su kuriomis susidūrę, kurti vaikai patiria daugiausiai sunkumų: socialinė raida ir socialinis prisitaikymas, bendravimas ir tarpasmeniniai įgūdžiai, emocinė raida, higieniniai įgūdžiai.

Kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių specifika

2 lentelė

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Prasminių vienetų skaičius
Kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių specifika	Emocinė raida	„...kurtieji labai jautriai, dažnai neadekvačiai reaguoja į kritiką ar pastabas“, „...vaikai susidūrę ... sunkumu, elgiasi impulsyviai, kartais net agresyviai...“	16
	Bendravimas ir tarpasmeniniai įgūdžiai	„...asmuo su sutrikusia klausia nuolatos susiduria su bendravimo sunkumais“, „dėl klausos sutrikimo, jis negali išmokti šnekamosios kalbos“	12

Socialinė raida ir socialinis prisitaikymas	<i>„...kurtumas ar neprisigirdėjimas atskiria vaiką nuo garsų pasaulio...“, „...sunku išmokti ir perimti visuomenės vertybes, elementarius įgūdžius“, „... kurtumas neigiamai paveikia vaiko asmenybės tobulėjimą...“</i>	10
		Iš viso: 40

Meadow (1980, 1999) nuolatinių tyrimų metu atskleidė, kad kurtiesiems būdingas kategoriškumas, egocentiškumas, savikontrolės trūkumas. Autoriaus teigimu, nepakankamai išsivysčiusi kalba, apriboja galimybę suvokti supantį pasaulį, todėl dažnai kurtiesiems būdingas siauras akiratis. Tai sukelia pasyvumą ir nesavarankiškumą.

Tokias pačias tendencijas matome ir kurčiųjų mokyklose atlikto tyrimo metu. Subkategorijų pasiskirstyme matome, kad daugiausiai sunkumų ir neigiamų pasekmių klausos negalia sukelia emocinei raidai. Tyrimo dalyviai nuolat pažymėjo, kad susidūrę su sunkumais vaikai jaučiasi sutrikę, nervingi, pikti, galiausiai atstumti ir vieniši. Dėl nepakankamo gebėjimo kalba išreikšti savo jausmus, kurti ir neprisigirdintys vaikai nemoka konstruktyviai susidoroti su pasitaikančiais sunkumais. Negalėdami tiksliai įvardinti savo jausmų, vaikai juos ima reikšti nepriimtinais būdais — impulsyvumu, socialine izoliacija, kartais agresyvumu.

Žmogaus raida labai priklauso nuo komunikacijos D.R. Snyder (2000), atliko tyrimą, kuriuo siekė nustatyti socialinius ir asmeninius gebėjimus, būdingus sutrikusios klausos vaikams. Atlikti tyrimai parodė, kad daugelis kurčių vaikų patiria didelių sunkumų bendraudami su girdinčiais suaugusiais ir bendraamžiais. Autoriaus teigimu, kalbos raida yra susijusi su vaikų gebėjimu valdyti savo elgesį.

Klausos sutrikimas apriboja bendravimą, neesant pilnavertei komunikacijai, sutrikusios klausos vaiko raida stipriai atsilieka. 90 % vaikų su sutrikusia klausa, gimsta girdinčiųjų šeimose, šiose šeimose vaikas patiria ypač didelių sunkumų, nes jie negali laisvai komunikuoti su savo tėvais, kaip kad vaikai, gimę kurčiųjų šeimose. Tyrimo dalyviai, savo pasisakymuose taip pat akcentuoja, kad komunikacija tarp sutrikusios klausos vaiko ir girdinčiųjų suaugusiųjų, bei vaiko bendraamžių yra labai komplikuota Taigi, daugelis vaikų, turinčių klausos negalią, jau nuo ankstyvosios vaikystės patiria ugdymosi ir bendravimo sunkumų. Dėl sutrikusios klausos vaikai negauna žinių apie supantį pasaulį, žmogus negali visapusiškai susipažinti su visuomenei priimtomis taisyklėmis. Visa tai sąlygoja kurčiojo vaiko elgesį, tarpusavio santykius bei emocijų raišką. Todėl galima įžvelgti ryšį tarp apsunkintos komunikacijos ir atsiliekančios emocinės

raidos — neigiama bendravimo patirtis, sumažina vaikų motyvaciją stengtis ir veda kurčią vaiką į socialinę izoliaciją.

Klausos surikimas taip pat apsunkina vaiko socialinį prisitaikymą. Vernon M. (1990) teigimu, dauguma socializacijos aspektų yra susiję yra tiesiogiai susiję su gebėjimu suprasti kalbą ir kalbėti. Negalėdami pilnavertiškai suvokti kalbos ir ją naudoti, kurtieji turi mažiau galimybių įgyti socialinių ir asmeninių gebėjimų.

Tyrimo dalyviu teigimu, vaikams turintys klausos sutrikimų, labiausiai trūksta savęs suvokimo, pasitikėjimo savo jėgomis, savarankiškumo, tarpasmeninių įgūdžių.

Taigi, apibendrinus, klausos sutrikimas nulemia mažesnę ar didesnę atsiribojimą nuo visuomenės. Klausos negalia neigiamai veikia tarpusavio žmonių bendravimą, todėl ribota komunikacija yra esminė problema. Socialinė izoliacija svarbiausias faktorius, neigiamai veikiantis vaiko emocinę raidą, bendravimo, socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokimą. Tuomet susidaro uždaras ratas — menki kurčiųjų socialiniai gebėjimai lemia skurdų ir paviršutinišką bendravimą su visuomenės nariais, nepilnavertė komunikacija dar labiau apsunkina socialinių ir asmeninių įgūdžių perėmimą.

IŠVADOS

1. Taikant teorinę analizę atskleista, klausos negalę turintis žmogus negali pilnai įsijungti į girdinčiųjų visuomenės veiklą, pilnai įvertinti savo galimybių, visapusiškai įprasminti ir išreikšti savęs. Bendravimo poreikio nepatenkinimas stabdo asmenybės fizinį, psichologinį bei socialinį vystymąsi. Neįgalaus žmogaus integracija priklauso nuo daugelio veiksnių, *asmeninės neįgaliojo savybės* turi didelę reikšmę asmeninės bei socialinės kompetencijos ugdymui, kurios siejamos su socialiniais įgūdžiais. Sutrikusios klausos vaiko savarankiškumas, jo elgesys ir gebėjimas adaptuotis girdinčiųjų visuomenėje tiesiogiai priklauso nuo tėvų. *Bendravimas šeimoje* turi didelę reikšmę vaiko asmenybės formavimuisi, bendravimo patirties kaupimui, elgesio kultūros suvokimui, jos pritaikymui visuomeniniame gyvenime. Neįgalaus vaiko gimimas šeimoje visuomet sukelia psichologinę krizę — kurtumo diagnozė reiškia naujo šeimos gyvenimo etapą. Gimus kurčiam vaikui, visai šeimai būtina gydytojų, surdologų, psichologų ir kitų specialistų pagalba. Dauguma girdinčiųjų šeimose gimusių kurčių vaikų, socialinių, asmeninių įgūdžių išmoksta *ugdymo įstaigoje*. Kurtiesiems vaikams mokykla yra labai svarbi, nes čia prasideda bendravimas ne tik su kurčiaisiais, bet ir girdinčiais suaugusiais pedagogais, kurie atstovauja visuomenei. Visais žmonijos vystymosi etapais individo vieta visuomenėje, jo atliekamų vaidmenų vertingumas tarpasmeniniai santykiai buvo aktualiausi. *Visuomenės švietimas* labai paspartina socialinės brandos ir integracijos procesą ir tam pasirenkamas socialinis negalios modelis.
2. Taikant teorinės analizės metodą, nustatyta, kad socialiniai pedagogai specialiojo ugdymo institucijose yra vieni pagrindinių pagalbos teikėjų, teikdami socialinę pedagoginę pagalbą, jie tampa svarbia sudėtine ugdymo(si) grandimi. Socialinis pedagogas dirbdamas su vaiku, padeda identifikuoti sunkumus, problemas suvokimas ir pripažinimas, mobilizuoja bendradarbiaujančias puses ieškoti socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymo(si) galimybių. Taigi, socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymas tampa tarsi treniruote gyvenimui už mokyklos ribų, jis atskleidžia mokinio individualių savybių raišką ir motyvuoja tobulėti, leidžia sukurti optimalias gebėjimų, galimybių realizavimo sąlygas. Išnagrinėjus ir apibendrinus mokslinę literatūrą sutrikusios klausos vaikų sėkmingą socialinės raidos vystymąsi galima užtikrinti, sutelkus dėmesį į šias prioritetines sritis: ankstyva pagalba kurčiųjų šeimoms, ankstyvoji intervencija, socialinių įgūdžių ugdymas.
3. Taikant pusiau struktūruotą interviu atskleistos kliūtis, trukdančios sėkmingam kurčiųjų socialinių ir asmeninių gebėjimų išmokimui ir integracijai į visuomenę. Tai yra

visuomenės neigiamas požiūris, medicininis negalios modelis, sunkumai girdinčiųjų šeimose, sunkumai socialinės rizikos šeimose.

Tyrimu taip pat atskleisti socialinių ir asmeninių įgūdžių įsisavinimą lengvinantys veiksniai. Tai yra ugdymo įstaigos, visuomenės švietimas, palanki kalbinė aplinka kurčiųjų šeimose, palankus mikroklimatas girdinčiųjų šeimose.

4. Taikant turinio analizės metodą, tyrimo metu buvo atskleistos kurčiųjų mokyklose dirbančio socialinio pedagogo funkcijos tokiose srityse: socialinė pedagoginė pagalba, individualus darbas su vaiku, prevencinės veikla, užimtumo organizavimas, šviečiamoji veikla, bendradarbiavimas su visuomeninėmis organizacijomis ir institucijomis, komandinis darbas su kitais specialistais, pagalba šeimai, dokumentų tvarkymas. (Žr. prieduose „Socialinio pedagogo darbo struktūra kurčiųjų mokyklose“). Tyrimo metu, dalyviai įvardino, kad savo kasdieniniame darbe jie nuolatos patiria įvairiausių sunkumų, kurie trukdo sėkmingai įvykdyti užsiplanuosius darbus. Tyrimo metu buvo išskirtos šios kliūtys: laiko trūkumas, tėvų ir vaikų motyvacijos trūkumas, neigiamas kolegų požiūris, metodikos priemonių trūkumas, bendradarbiavimo trūkumas, papildomi darbai, stresas, didelis vaikų, kuriems reikalinga pagalba skaičius.

Rekomendacijos

Remiantis tyrimo rezultatais ir išvadomis, pateikiamos tokios rekomendacijos, specialistų bendradarbiavimo plėtojimui, užtikrinant sėkmingą kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių gebėjimų raidą:

1. Į bendrojo ugdymo planą įtraukti socialinių ir asmeninių įgūdžių programas, kaip atskirą dalyką.
2. Kurčiųjų ugdymo įstaigose suburti socialinės pedagoginės pagalbos tarnybą, kurioje dirbtų gerai gestų kalbą mokantys, gerai pažįstantys sutrikusios klausos vaikų poreikius socialiniai pedagogai ir psichologai.
3. Sukurti, kurčiųjų vaikų poreikius ir gebėjimus atitinkančią socialinių ir asmeninių gebėjimų programą.
4. Sukurti kurčiųjų emocinius poreikius atitinkančią emocinio ugdymo programą.
5. Vaikams, turintiems kompleksinę negalią ir socialinės rizikos šeimų vaikams, taip pat vaikams, turintiems specialiųjų poreikių, dalinai taikyti alternatyvųjį ugdymą.
6. Siekiant geresnių socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymo rezultatų, siūloma tėvus įtraukti į ugdymo procesą, bei jo organizavimą. Tėvai nuolatos turi būti

supažindinami su socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymo tikslais, nuolatos kartu su socialiniu pedagogu ir aptarti pasiektus rezultatus ir tolimesnes strategijas.

7. Kurčiųjų ugdymo įstaigų vadovai turėtų skatinti bei palaikyti bendradarbiavimu ir partnerystėje grindžiamus santykius. Siekti bendrų sprendimų priėmimų.
8. Kurčiųjų ugdymo įstaigos būtina nuolatos aptarti bendradarbiavimo klausimus, ugdant socialinius ir asmeninius vaikų įgūdžius. Rengti pedagogų ir specialistų, dirbančių su vaikais, susirinkimus, juos planuoti, skatinti kiekvieną dalyvį pasisakyti, aptarti esamą situaciją, problemas, ieškoti būdų kaip jas spręsti.

Literatūra

1. Ališauskas A. (2006). Sutrikusios klausos asmenų vizualinė komunikacija. Vilnius: Vaga, .
2. Ališauskas A. (2002) Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimas, Šiauliai.
3. Ališauskas A. Vaikai, turintys klausos sutrikimų. Specialiojo ugdymo pagrindai. (2003). Šiauliai.
4. Ališauskienė S. (2003) Teoriniai ankstyvosios pagalbos pagrindai ir praktinis jų realizavimas // Ališauskienė S., Gudonis V., Mikulėnaitė L., Petrulytė J., Radzevičienė L., Ankstyvasis ugdymas: dabartis ir perspektyvos. Šiauliai.
5. Ambrukaitis J., (2000). Socialinis pedagogas – nauja specialybė Lietuvoje. J. Ambrukaitis (Red.). *Specialusis ugdymas*. Mokslo darbai III. Šiauliai: Šiaulių universitetas
6. Arlauskienė B., Navlauskas D. (2010) Kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų socialinės brandos įgyvendinimas. Mokymų medžiaga, Vilnius.
7. Asmeninė kompetencija. Interaktyvus. Prieiga per internetą http://www.asu.lt/nm/failai/Darbo_ir_karjeros_psichologija/81023.html. (Žiūrėta 2015-01-17)
8. Bakk A., Grunewald K. (1998) *Globa*. Vilnius.
9. Beauchamp M. H., Anderson V. (2010) Social: An integrative framework for the development of social skills // *Psychological Bulletin*.
10. Bagdonas A., (1995) Mokymosi sunkumų įvairovė. Iš: Mokymosi sunkumai ir negalės: Mokslinės praktinės konferencijos pranešimų tezės. Vilnius: VU leidykla
11. Bitinas B. ir kt. (2008) Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda.
12. Erting C., (1994), *Deafness, Communication, Social Identity: Ethnography in a Pressschool for deaf Children* Linstok Press Burtonsville
13. Čepukas R. Socialinių pedagogų veiklos, profesinių kompetencijų ir studijų tikslų santykis. (2002, Nr. 53.) *Pedagogika: mokslo darbai*.
14. Černeckienė J., (2007) *Socialinė pedagogika*. Studijų knyga. Marijampolės leidybos centras.
15. Gailienė, I. (2006). Neįgaliųjų nuostatų į negalią ir neįgaliosius semantinis turinys. *Specialusis ugdymas*.
16. Galkienė A. Pedagoginė sąveika integruoto ugdymo sąlygomis chonografija. (2003) Šiauliai: Šiaulių universitetas.
17. Gauthier L. (2001). *Trečiojo tūkstantmečio vaikai*. Vilnius: Presvika
18. Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa (2004). Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerija, ŠAC, 4p.
19. Gresham F. M., Elliott S. N., Kettler R. J. (2010) Base rates of social skills acquisition / performance deficits, strengths, and problem behaviors: An analysis of the social skills improvement system – rating scales // *Psychological Assessment*.

20. Hallahan D. P., Kauffman, J. M. (2003). Ypatingieji mokiniai Specialiojo ugdymo įvadas. Vilnius: Alma Liitera.
21. Hindley P. The British Assosaciacion of Teachers of the deaf children: avoiding deficits that lead to problems (2004). Prieiga internete <http://www.batod.org.uk/index.php?id=/articles/mentalhealth/hindley.htm> (žiūrėta 2015/01/20)
22. Juodaitytė A. (2002)(Socializacija ir ugdymas vaikystėje,- Vilnius: Petro Ofsetar.
23. Juodaitytė, A., Gaučaitė, R., Kazlauskienė, A. (2009). Informavimas apie ikimokyklinį, priešmokyklinį ugdymą ir švietimo pagalbą. Šiauliai: Lucilijus.
24. Karalienė, V. (2009). Judėjimo negalią turinčių moterų dalyvavimas profesinėje veikloje (Publikuotas magistro darbas Mykolo Riomerio universitetas.
25. Kardelis K. (2002) Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas. Kaunas.
26. Karmazas E., ; Karmazė E. G., Grigutytė N. (2012) Bendrosios vaikų ir šeimų vertinimo pagalbos teikimo priemonės. Vilnius.
27. Kiušaitė J., Jaroš I. (2012) Sutrikusios klausos jaunuolių socialinės integracijos ypatumai. Socialinis ugdymas, Nr. 19 (30). Vilnius: Edukologija.
28. Kučinskas, V., Kučinskienė, R. (2000) Socialinis darbas švietimo sistemoje: teoriniai aspektai.) Studijų knyga. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
29. Kvieskienė, G. (2003). Socializacija ir vaiko gerovė. Monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas. Monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
30. Litvinaitė S. (2003) Kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų jaunuolių socialinės brandos ypatumai. Magistro darbas Vilniaus pedagoginis universitetas.
31. Leliūgienė, I. (1997). Žmogus ir socialinė aplinka. Kaunas: Technologija
32. Leliūgienė I. (2003) Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas. Kaunas, Technologija.
33. Leliūgienė I.(2003) Socialinė pedagogika. Kaunas, Technologija.
34. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2001). 2001m. gruodžio 14 d. įsakymas Nr. 1667 „Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo“. [Žiūrėta 2015-02-10]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=161532&p_query=&p_tr2=>
35. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2002). 2002m. spalio 7d. Įsakymas Nr. 1691 „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2001m. gruodžio 14 d. įsakymo Nr. 1667 „Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo“ pakeitimo“. [Žiūrėta 2015-02-23]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=189052
36. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2002). Socialinio pedagogo rengimo standartas. V profesinio išsilavinimo lygis. [Žiūrėta 2015-02-27]. Prieiga per

- interneta: http://www.smm.lt/old/veiklos_planai_ir_programos/docs/programos/2003-RENG_STAND.doc
37. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2007) Įsakymas dėl dvikalbio kurčiųjų ugdymo sampratos patvirtinimo. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.84F646219D51> [Prieiga prie interneto] (Žiūrėta 2015-05-15)
 38. Mackanienė R. (2004) Klausos sutrikimą turinčių vaikų ir jų motinų savivertės ir vidinės darnos ypatumai. Darbo vad. Pilėckaitė-Markovienė [Rankraštis]: magistro darbas: psichologijos didaktikos katedra, / Vilniaus pedagoginis universitetas. – Vilnius.
 39. Malinauskas R., (2011) Rizikos grupės vaikų socialiniai įgūdžiai .Kaunas.
 40. Marschark M., Diane Clark M. (1997) Psychological perspectives on Deafness New Jersey.
 41. Marschark M. (2007) Raising and educating a deaf child..New York: Oxford university press, .
 42. Mcclelland M. and others. (2000) Children at risk for early academic problems: the role of learning – related social skills. Department of psychology, Loyola university college.
 43. Meadow K. P. (1999), Deafness and child development. University of California Press
 44. Meadow K.P. (2003) Parents and tey deaf children: The early years Gallaudet University Press.
 45. Merfeldaitė O.,(2006) Socialinės pedagoginės pagalbos komandos veiklos veiksmingumo sąlygos. Socialinis ugdymas. Nr. 1 (12).Vilnius,.
 46. Mielke U. (1997). Geriau supraskime sunkius vaikus– Vilnius: Lektura.
 47. Mitkus A. Kurčias vaikas šeimoje (1999) sud. J. Vanagienė. – Vilnius: Charibdė, 1 p. 54
 48. Mitkus A. (2008).Surdologijos pagrindai Vilnius: Dizi, 24 p.
 49. Myers, D. (2000) Psichologija. Poligrafija ir informatika.Kaunas
 50. Nelson E. (1995) Children´s language. Volume 8. Hillsdale, New Jersey.
 51. Pruškus V., (2003), Sociologija., Vilnius.
 52. Radzevičienė L., (2003), Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, psichosocialinė raida .Šiaulių universiteto leidykla.
 53. Ruškus J., (2002) Negalės fenomenas, Monografija, Vilnius.
 54. Samošonok K., Žukauskienė (2004)R. Globos namu auklėtinių ir vaikų, gyvenančių su abiem tėvais, mokyklinės adaptacijos ir kompetencijos ypatumai // Socialinis darbas: mokslo darbai
 55. Snyder D.R. (2000). Social skills for the deaf child Washington university Departamento of speach and hearing. Prieiga internete http://dspace.wustl.edu/Bitstream/1838/108/1/snyder_2000pdf [Žiūrėta 2015 /02/01]
 56. Šarkienė D. (2003) Vaiko su klausos negale rengimas savarankiškam gyvenimui girdinčiųjų aplinkoje. (Sud). Ališauskas A. *Iš sutrikusios klausos vaikų ugdymo patirties..-* Šiaulių universiteto leidykla)
 57. Spencer E.P., (2001), Cochlear implants: Etchics and Choises The Oxford Handbook Of Deaf Studies Oxford University Press.
 58. Teelešienė A. Įvadinis kursas į kompiuterizuotą kokybinių duomenų analizę. Prieiga internete (http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/NVivo/nvivo.html&course_file=nvivo_III_3_2_2.html) [žiūrėta 2015-05-11]
 59. Teijlingent, E. and V. Hundley (2001) The importance of pilot studies. Social Research Update [35](#), University of Surrey.

60. Tidikis R. (2003) Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Lietuvos teisės universitetas. Vilnius.
61. Vaitkevičius, J. (1995). Socialinės pedagogikos pagrindai. Vilnius: Egaldas
62. Vaitkevičiūtė, V. (2007). Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Žodynas.
63. Vaivadienė E. (2011) Technologijos kompetencijų ugdymo pavyzdžiai. Ugdymo plėtotės centras.
64. Vernon M. Andrews J. F. (1990) The psychology of Deafness: Understanding Deaf and Hard-of-Hearing People. New York & London, Longman Publishing Group, US
65. Vijeikis J., Vijeikienė B. (2000) Komandinio darbo pagrindai. Vilnius, Rosma.
66. Vosylienė E. (2009) Socioedukacinis darbas su vaiku. Baltos lankos, Vilnius.
67. Žvikaitė D. (2000) Neįgaliųjų socialinės integracijos klausimai. Vilnius: Mokslo aidai.

Summary

Rasa Rutkauskaitė

The Role of a Social Pedagogue in the Development of Deaf Children's Social and Personal Skills

The thesis deals with the roles of social pedagogue at the school for deaf. Deaf children since birth have difficulties in acquiring social and personal skills. The purpose of investigation was to find the role of Social Pedagogue in the Development of deaf children's social and personal skills.

Participants were selected from five schools for deaf. Two social pedagogues participated in this investigation. The research methods are applied theoretical (analysis of psychological, pedagogical and sociological literature, of legal documents and scientific sources), methodological (semi-structured interview with social pedagogues working with hearing-impaired children).

The most important empirical conclusions that were drawn:

- Social pedagogues who work with hearing-impaired adolescents face such problems as children and their families encounter negative attitudes from the public ; medical model of disability; hearing impaired children face identity issues in hearing families; risk families.
- Social pedagogue very important person for developing social and personal skills of hearing impaired children.
- Social pedagogues diagnose socio-educational help for children with special needs; organize children's activities and prevention activities; help children with special needs; counsel activities cover consultations for parents on issues related to educating children with special socio-education needs; work in team with other school specialists, implement observation and documentation.
- The development of social and personal skills in schools for the deaf could be more successful if social competence in pre-school education institutions could be much more successful if parents and other specialist make more initiatives and involved in this process. Also better results would be found if there was a possibility to give more individual attention, especially for children with complex disabilities and children with behavioral and emotional disorders; raise the professional competence of teachers in the

school and physical environment comfort at the workplace. It is very important to apply alternative education for children with complex disabilities and to create social-emotional education programs, given special attention for special needs of deaf children.

Key words: *social and personal skills, deaf children, development of social and personal skills.*

Priedai

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

„KURČIŪJŲ VAIKŲ SOCIALINIŲ IR ASMENINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS“

1. Projekto aprašymas

1.1. projekto anotacija (<i>trumpas projekto pristatymas nuo 1000 iki 2000 spaudos ženklų</i>)
Gyvenimo reikalavimams nuolatos kintant šiuolaikinės mokyklos vienas iš svarbiausių uždavinių — perorientuoti savo veiklos prioritetus nuo žinių perteikimo, link siekio pagelbėti vaikui išsiugdyti socialinius įgūdžius, pagrįstus įsisąmonintomis žiniomis, įgytais gebėjimais, vertybinėmis nuostatomis. Socialinių įgūdžių kokybė daro didžiulį poveikį žmogaus asmeniniam ir visuomeniniam gyvenimui. Suformuoti įgūdžiai ne tik palengvina paties asmeninį gyvenimą, bet ir padeda būti kuo mažiau priklausomam nuo aplinkinių, savarankiškam, leidžia pilnavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Yra žinoma, kad vaiką supanti aplinka gali palankiai arba nepalankiai veikti socialinių įgūdžių ugdymo procesą. Dar didesnių sunkumų patiria vaikai turintys negalią — vaikus, turinčius specialiųjų poreikių socialinių bei asmeninių įgūdžių reikia mokyti specialiai. Kurčiųjų vaikų socialinė dėl įvairių priežasčių stipriai atsilieka nuo bendraamžių, neturėdami šių įgūdžių vaikai negali pilnavertiškai dalyvauti visuomeniniame gyvenime, todėl kyla rizika likti socialinėje atskirtyje. Esama situacija reikalauja esminių pokyčių kurčiųjų socialinių įgūdžių ugdyme.
1.2. Projekto tikslas
Sudaryti prielaidas veiksmingiau ugdyti kurčiųjų vaikų socialinius ir asmeninius gebėjimus
1.3. Projekto uždaviniai
<ol style="list-style-type: none">1. Tobulinti pedagogų ir švietimo pagalbos specialistų, dirbančių kurčiųjų mokyklose kompetencijas.2. Parengti kurčiųjų poreikiams pritaikytą socialinių ir asmeninių gebėjimų programą bei metodines ir mokymo(si) priemones .3. Suburti socialinės pedagoginės pagalbos tarnybą kurčiųjų mokyklose.

2. Projekto poreikio pagrindimas

2.1. Situacijos (problemos) analizė: atlikti tyrimai, kiti duomenys²
Meadow (1980, 1999, 2003) savo darbuose atskleidė, kad kurtiesiems būdingas siauras akiratis ir menkos žinios apie supantį pasaulį yra nepakankamai išvystytos kalbos ir savito suvokimo pasekmės. Visa tai sukelia pasyvumą ir nesavarankiškumą. Svetlana Litvinaitė 2003 atliko tyrimą “Kurčiųjų ir neprigirdinčių jaunuolių socialinės brandos ypatumai”. Tyrimas buvo atliktas Vilniaus kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų reabilitacinio profesinio mokymo centre. Tyrimo išvadose atsispindi, kad sutrikusios klausos asmenys stokoja šių įgūdžių: socialinių įgūdžių stoka (dažnai sukelia konfliktines situacijas), jausmų sąvokų skurdumas, bendravimo įgūdžių stoka, atsisakymo įgūdžių stoka, nepasitikėjimas savimi, menkas savęs vertinimas. 2015 Rasos Rutkauskaitės atlikto tyrimo „Socialinio pedagogo funkcijos ugdant kurčiųjų vaikų socialinius ir asmeninius įgūdžius“ buvo atskleista, klausos sutrikimas nulemia mažesnę ar didesnę atsiribojimą nuo visuomenės. Klausos negalia neigiamai veikia tarpusavio žmonių bendravimą, todėl ribota komunikacija yra esminė problema. Socialinė izoliacija svarbiausias faktorius, neigiamai veikiantis vaiko emocinę raidą, bendravimo, socialinių ir asmeninių įgūdžių išmokimą. Dėl nepakankamo gebėjimo kalba išreikšti savo jausmus, kurti ir neprigirdintys vaikai nemoka konstruktyviai susidoroti su pasitaikančiais sunkumais, o savo reakcijas reiškia nepriimtinais būdais — impulsyvumu, socialine izoliacija, kartais agresyvumu. Kurčiųjų mokyklose nuolatos buvo bandoma pritaikyti socialinio ir emocinio ugdymo programas kurtiesiems, tačiau jos neatitinka kurčiųjų poreikių ir suvokimo lygio. Todėl esama situacija pokyčių – manoma, kad nuolatos tobulinant pedagogų kvalifikaciją ir kompetencijas, parengus socialinių ir asmeninių gebėjimų programą kurtiesiems vaikams, bei jos mokymo(si) metodikas, taip pat būtina suburti socialinės pedagoginės pagalbos tarnybą, kuri nuolatos dirbtų su vaikais, turinčiais socialinės raidos sutrikimų.
2.2. Nacionaliniai ir/ar tarptautiniai (ES) dokumentai, pagrindžiantys projekto reikalingumą
Tarptautinė vaikų socialinių gebėjimų ugdymo programa “Zipio draugai”, Tarptautinė ankstyvoji prevencinė programa „Įveikiame kartu“, tarptautinė programa „Obuolio draugai“, Lions quest.

² Situacijos analizė turi būti grindžiama ir magistro baigiamojo darbo empirinio tyrimo rezultatais

3. Projekto tikslinės grupės

1.1. Projekto tikslinės grupės
<ul style="list-style-type: none"> • Kurčiųjų mokyklų socialiniai pedagogai, specialieji pedagogai, psichologai, pedagogų asistentai (30) • Vaikai, turintys klausos sutrikimų (290)
Iš viso: (M) (V)

4. Projekto planas ir veiklos

Veiklos pav.	1 mėnuo	2 mėn.	3 mėn.	4 mėn.	5 mėn.	6 mėn.	7 mėn.	8 mėn.	9 mėn.	10 mėn.	11 mėn.	12 mėn.
1 veikla Mokyklos vadovų stažuotė Vokietijos, Jungtinės Karalystės mokyklose, susipažinimas su socialinių įgūdžių ugdymo praktika												
2 veikla. Projekto dalyvių supažindinimas su stažuotės įspūdžiais, gerosios patirties sklaida apie užsienio mokyklose taikomas socialinių įgūdžių metodikas												
3 veikla Konferencija „Sutrikusios klausos vaikų socializacijos prielaidos“												
4 veikla Konferencija „Kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymo ypatumai“												
5 veikla Konferencija „Kurčiųjų vaikų raidai palankios aplinkos kūrimas“												
6 veikla												

Seminaras „Konstruktyvi komunikacija mokyklos bendruomenėje,,												
7 veikla „Seminaras „Kurčiųjų vaikų socialinių įgūdžių ugdymas gimtąja gestų kalba“												
8 Seminaras „Alternatyvusis ugdymas ir jo taikymas“												
9 veikla Seminarų dalyvių aptarimai - diskusijos „Kurčiųjų vaikų socialinės raidos ugdymo galimybės ir strategijos“												
10. Veikla Socialinių ir asmeninių gebėjimų programos kūrimas												
11 veikla Metodikos priemonių kūrimas ir leidyba												
12 Socialinės pedagoginės pagalbos tarnybos formavimas kurčiųjų mokyklose												

13 Dalyvių aptarimai – diskusijos (Socialinių ir asmeninių gebėjimų programos taikymas praktinėje veikloje: esama situacija, išskylančios problemos, tolimesnės taikymo strategijos)												
...												

5. Planuojami rezultatai

<p>5.1. Projekto poveikis tikslinėms grupėms</p> <p>Projekto dalyviai (mokyklų vadovai, socialiniai pedagogai, specialieji pedagogai, psichologai, pedagogų asistentai) susipažins su Vokietijos ir Jungtinės Karalystės kurčiųjų mokyklose vykdomomis socialinio ugdymo programomis, ir metodais. Seminarų metu projekto dalyviai ne tik tobulins savo kompetencijas, bet ir dalinsis gerą patirtimi. Tikimasi, kad Lietuvos kurčiųjų mokyklų bendradarbiavimas padės atrasti naujų būdų ir strategijų kurčiųjų socialinių įgūdžių ugdyme.</p> <p>Subūrus socialinės pedagoginės pagalbos tarnybą kurčiųjų mokyklose, vaikai gaus daugiau galimybių ugdyti savo socialinius ir asmeninius gebėjimus.</p>
<p>5.2. Projekto metu planuojami sukurti inovaciniai produktai (metodai, programos, mokomoji medžiaga, publikacijos, etc.)</p> <p>Projekto metu bus sukurta socialinių ir asmeninių gebėjimų programa, atitinkanti kurčiųjų vaikų poreikius. Projekto metu bus sukurtos metodinės priemonės kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų vaikų socialiniams ir asmeniniams įgūdžiams ugdyti.</p>
<p>5.3. Projekto tęstinumas</p> <p>Ateityje tikimasi sukurti alternatyvaus mokymo modelius ir pritaikytas aplinkas vaikams, turintiems ne tik klausos, bet ir papildomų sutrikimų. Tikimasi, kad alternatyvaus ugdymo metodai leis lanksčiau pritaikyti ugdymo programas vaikams su kompleksiniais sutrikimais.</p>
<p>5.4. Numatomas poveikis:</p>
<p>5.4.1. horizontaliu lygiu (politikai) (teisės aktai, viešumas, etc.)</p>
<p>Projekto metu skaida bus vykdo šiais būdais: internetiniuose kurčiųjų mokyklų ir Lietuvos Kurčiųjų Draugijos, tinklalapiuose, bendrijos „Pagava“ tinklalapiuose; projekto metu parengtos metodinės priemonės bus išspausdintos, o taip pat patalpintos minėtuose tinklalapiuose; į seminarus ir konferencijas bus kviečiami ir tie pedagogai, kurie dirba su kurčiaisiais vaikais bendrojo lavinimo mokyklose, taip pat bus kviečiami prisijungti ir kurčiųjų vaikų tėvai. Taip pat planuojama sukurti trumpus informacinius vaizdo klipus, kurie bus transliuojami per televiziją.</p>
<p>5.4.2. vertikaliu lygiu (praktikai)</p>
<p>Sukurta bendra kurčiųjų socialinių ir asmeninių gebėjimų ugdymo programa, leis visoms kurčiųjų įstaigoms taikyti savo darbo praktikoje.</p> <p>Projekto lėšomis išversta edukacine literatūra, metodinėmis priemonėmis galės naudotis aukštųjų mokyklų dėstytojai, rengdami pedagogus darbu su klausos sutrikimų turinčiais vaikais, taip pat kurčiųjų mokyklų darbuotojai, mokytojai dirbantys su klausos negalią turinčiais vaikais bendrojo lavinimo mokyklose, švietimo pagalbos specialistai, tėvai.</p>

6. Numatomos išlaidos

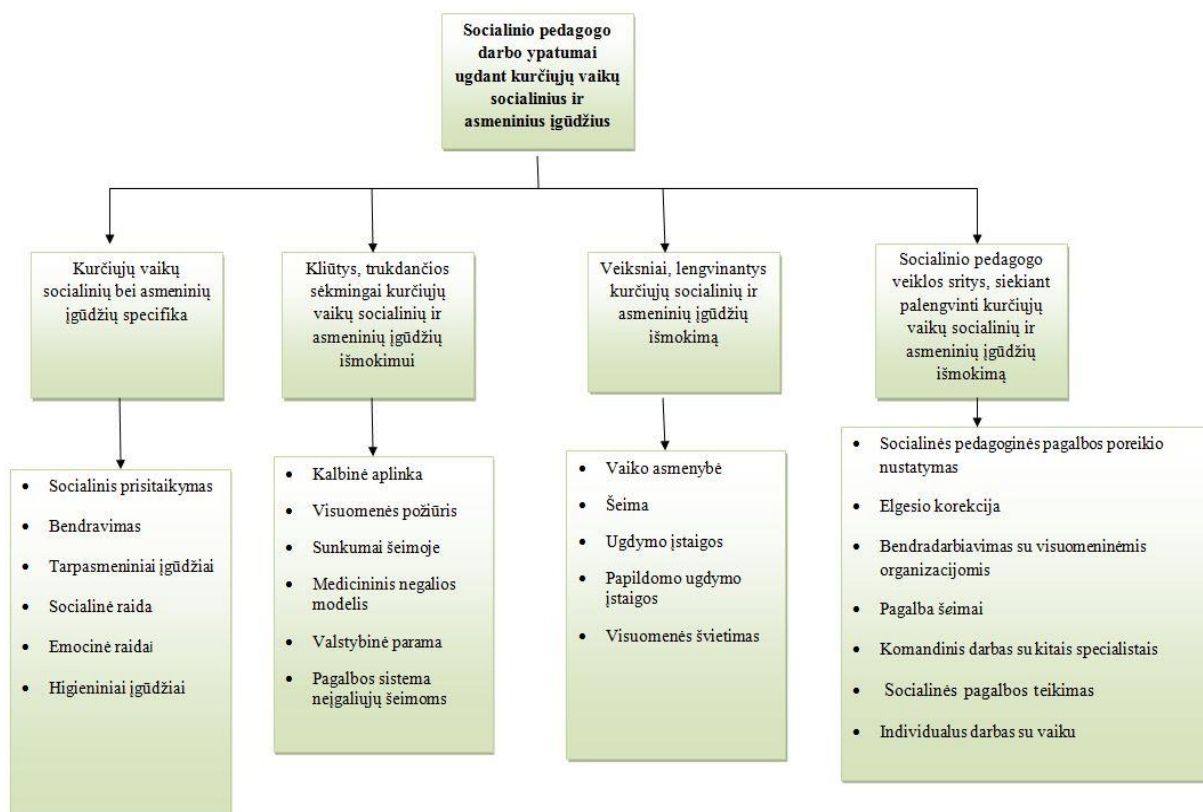
Eil. Nr.	Projekto išlaidos	2015 metai	2016 metai	Išlaidos iš viso
1.	Projekto administracinės išlaidos			
	Atlyginimai darbuotojams		10500	10500
	Kompiuterių pirkimas		1500	1500
	Iš viso:		10500	12000
2.	1 veikla Mokyklos vadovų stažuotė Vokietijos, Jungtinės Karalystės mokyklose, susipažinimas su socialinių įgūdžių ugdymo praktika			
	Kelionės išlaidos	5000		
	Apyvadinimo išlaidos	5000		
	Iš viso:	10000		10000
3.	2 veikla Projekto dalyvių supažindinimas su stažuotės įspūdžiais, gerosios patirties sklaida apie užsienio mokyklose taikomas socialinių įgūdžių metodikas			
	Dalyvių kelionės išlaidos	600		
	Iš viso:	600		600
3	3 veikla Konferencija „Sutrikusios klausos vaikų socializacijos prielaidos			
	Dalyvių ir lektorių kelionių išlaidos	700		
	Konferencijų salės nuoma	150		
	Konferencijų įrangos nuoma	50		
	Atlyginimai konferencijos lektoriams	200		
	Iš viso	1200		1200
4	4 veikla Konferencija „Kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių ugdymo ypatumai“			
	Dalyvių ir lektorių kelionių išlaidos	700		
	Konferencijų salės nuoma	150		
	Konferencijų įrangos nuoma	50		
	Atlyginimai konferencijos lektoriams	80		
	Iš viso	980		980
5	5 veikla Konferencija „Kurčiųjų vaikų raidai palankios aplinkos kūrimas“			
	Dalyvių ir lektorių kelionių išlaidos	700		
	Konferencijų salės nuoma	50		
	Konferencijų įrangos nuoma	50		
	Atlyginimai konferencijos lektoriams	100		
	Iš viso	900		900
6	6 veikla Seminaras „Konstruktyvi komunikacija mokyklos bendruomenėje			
	Dalyvių ir lektorių kelionių išlaidos	500		
	Konferencijų salės nuoma	50		
	Konferencijų įrangos nuoma	20		
	Atlyginimai konferencijos lektoriams	100		
	Iš viso	670		670
7	7 veikla „Seminaras „Kurčiųjų vaikų socialinių įgūdžių ugdymas gimtąja gestų kalba“			

	Dalyvių ir lektorių kelionių išlaidos	400		
	Konferencijų salės nuoma	50		
	Konferencijų įrangos nuoma	20		
	Atlyginimai konferencijos lektoriams	100		570
		570		
8	8 Seminaras „ Alternatyvusis ugdymas ir jo taikymas			
	Dalyvių ir lektorių kelionių išlaidos	500		
	Konferencijų salės nuoma	60		
	Konferencijų įrangos nuoma	20		
	Atlyginimai konferencijos lektoriams	150		
		730		730
9	9 veikla Seminarų dalyvių aptarimai - diskusijos „ Kurčiųjų vaikų socialinės raidos ugdymo galimybės ir strategijos“			
	Dalyvių ir lektorių kelionių išlaidos	600		
		600		600
10	10. Veikla Socialinių ir asmeninių gebėjimų programos kūrimas			
	Atlyginimai pagrindiniams programos kūrėjams		3000	
			3000	3000
11	11 veikla Metodikos priemonių kūrimas ir leidyba			
	Atlyginimai metodinių priemonių rengėjams		4000	4000
	Lankstinukų leidyba		50	50
	Vadovėlių leidyba		5000	5000
	Konferencijų medžiagos leidyba		1500	1500
	Ugdomųjų priemonių leidyba		2000	2000
				12550
12	12 Socialinės pedagoginės pagalbos tarnybos formavimas kurčiųjų mokyklose			
	Lavinamųjų žaislų pirkimas		50	50
	Patalpų paruošimas		300	300
			350	350
13	Programos įgyvendinimo aptarimas			
	Projekto dalyvių kelionių išlaidos		500	500
....				
	Kitos išlaidos			
	IŠ VISO:			44650

7. Finansavimo šaltiniai

Šaltinis	Suma. eur
1. Paramos lėšos	44650
2. Pareiškėjo ir partnerių lėšos	9650
3. Nacionalinės lėšos (valstybės biudžeto, savivaldybės biudžeto lėšos)	10000
4. Privačios lėšos	10000
5. Kiti šaltiniai (įvardinti ES struktūrinės lėšos	15000

Operacionalizacija ir klausimai

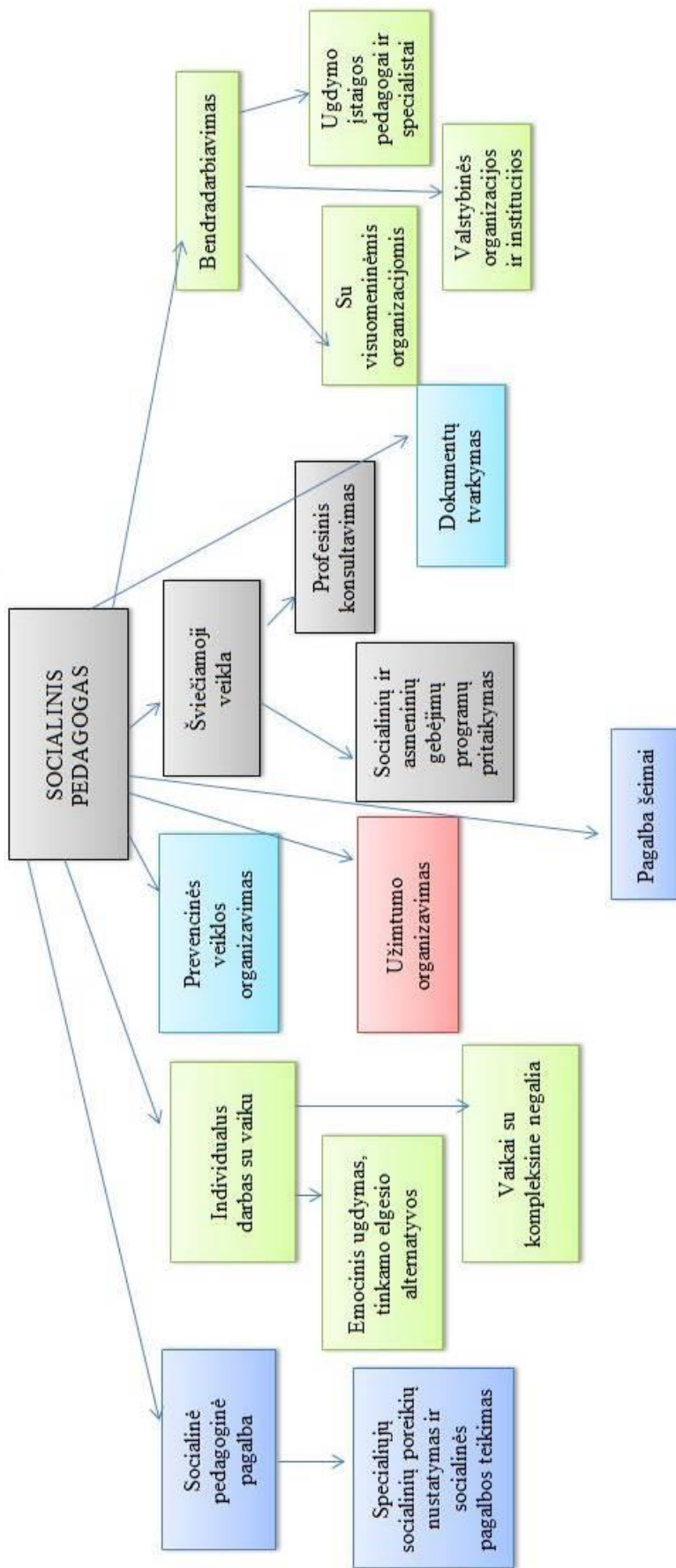

Interviu klausimai

1. Kaip klausos sutrikimas veikia vaiko socialinių ir asmeninių įgūdžių formavimąsi?
2. Kaip kurtumas veikia socialinį prisitaikymą šeimoje?
3. Kaip klausos sutrikimas paveikia kurčio vaiko bendravimą su aplinkiniais žmonėmis?
4. Kaip klausos sutrikimas paveikia tarpasmeninių santykių vystymąsi?
5. Kaip pasekmes duoda klausos sutrikimas vaiko socialinės raidos vystymuisi?
6. Kokie specifiniai psichologiniai bruožai būdingi kurčiams vaikams?
7. Kaip klausos sutrikimas veikia vaiko emocinę raidą?
8. Ar kurtieji vaikai turi higieninių įgūdžių formavimosi sunkumų?
9. Kokią reikšmę kurčiųjų asmeninių ir socialinių įgūdžių formavimuisi turi kalbinė aplinka?
10. Papasakokite koks šiuo metu yra visuomenės požiūris į kurčiuosius?
11. Kaip šeimos reakcija į vaiko negalią veikia kurčio vaiko tolimesnę raidą?

12. Ar yra skirtumas, kurioje šeimoje kurčias vaikas gimsta – kurčiųjų ar girdinčiųjų?
13. Jei taip, kokie esminiai skirtumai išryškėja kurčiųjų ir girdinčiųjų šeimose?
14. Papasakokite kaip kurčiųjų vaikų vystymąsi lemia medicininis negalios modelis?
15. Kaip vertinate valstybės finansinę paramą, sutrikusios klausos vaikams ir jų šeimoms?
16. Kaip vertinate šiuo metu esančią pagalbos sistemą vaikams, turintiems klausos sutrikimų?
17. Kokie veiksniai palengvina kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių vystymąsi?
18. Papasakokite, kaip šeima galėtų prisidėti formuojant vaiko socialinius ir asmeninius įgūdžius?
19. Kokios pagalbos kurčias vaikas, turintis socialinių ir asmeninių įgūdžių formavimosi sunkumų gali sulaukti ugdymo įstaigoje?
20. Kokios pagalbos vaikas sulaukia bendrojo lavinimo mokykloje?
21. Kokios pagalbos vaikas sulaukia specialiojoje ugdymo įstaigoje?
22. Kaip neformaliojo ugdymo įstaigos gali paveikti kurčio vaiko įgūdžių tobulinimą?
23. Kiek svarbu vykdyti visuomenės švietimą, siekiant kurčiųjų vaikų integracijos?
24. Papasakokite kokia svarbą turi socialinio pedagogo veikla ugdant kurčiųjų vaikų socialinius ir asmeninius įgūdžius?
25. Kaip svarbu, kad socialinis pedagogas ir specialistų komanda ugdymo įstaigoje nuolat bendradarbiautų?
26. Kokios yra socialinio pedagogo darbo kryptys, siekiant koreguoti netinkamą sutrikusios klausos vaikų elgesį?

SOCIALINIO PEDAGOGO STRUKTŪRA KURČIŲJŲ MOKYKLOJE

Tyrimo ataskaita

Kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių specifika

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Prasminių vienetų skaičius
Kurčiųjų vaikų socialinių ir asmeninių įgūdžių specifika	Socialinė raida ir socialinis prisitaikymas	„...kurtumas ar neprigirdėjimas atskiria vaiką nuo garsų pasaulio...“, „...sunku išmokti ir perimti visuomenės vertybes, elementarius įgūdžius“, „...vaikai neturi socialinių įgūdžių...“, „... kurtumas neigiamai paveikia vaiko asmenybės tobulėjimą...“, „... socialinius bei asmeninius įgūdžius...“, „... klausos netekimas sukelia labai rimtų pasekmių žmonių tarpusavio bendravime..., „...stipriai apsunkina raidą, ugdomosi procesą, o taip pat ir socialinių įgūdžių išmokimą“, „...kurtumo negali turintiems asmenims trūksta pasitikėjimo, savarankiškumo, išsilavinimo“, „...sutrikusios klausos vaikai ... atsilieka mokymosi, bendrųjų gyvenimiškų įgūdžių srityje“.	10
	Bendravimas ir tarpasmeniniai įgūdžiai	„ kurtieji... truputį atsiriboję, nuo pasaulio ir apsiriboja bendravimu tik kurčiųjų rate“, „girdinčiųjų ... šeimoje bendravimas yra nepilnavertis“, „...kurtieji ar neprigirdintys labai dažnai bijo bendrauti su girdinčiais asmenimis...“, „... kurčiasis ar neprigirdintis... bijo bendravimo, stengiasi jo išvengti...“, „neigiama patirtis ... skatina užsidaryti savyje, vengia bendrauti su girdinčiais...bendravimas yra paviršutiniškas, nenuoširdus“, „asmuo su sutrikusia klausa nuolatos susiduria su bendravimo sunkumais“, „dėl klausos sutrikimo, jis negali išmokti šnekamosios kalbos“, „...kurtumas atskiria žmogų nuo žmonių“, „...Dažniausiai vaikas būdamas tarp girdinčiųjų negali bendrauti ar žaisti su savo bendraamžiais pilnavertiškai...“, „...tai veda į depresiją ir izoliaciją...“	12

	Emocinė raida	<p>„Kurtieji ir neprigirdintieji yra ypač jautrūs, emociškai lengvai palaužiami.“ „... susidūrę su bendravimo sunkumais, jie nemoka išreikšti savo emocijų teigiamu būdu...“ „...kurtieji labai jautriai, dažnai neadekvačiai reaguoja į kritiką ar pastabas“, „... jie nemoka susitvarkyti su neigiamomis emocijomis...“ „...susidūrę ... sunkumu, elgiasi impulsyviai, kartais net agresyviai“, „sutrikusios klausos vaikui kelia nuolatinį stresą“, „... jaučiasi blogai, bet nemoka išreikšti savo jausmų,...“ „...dažnai savo nepasitenkinimą reiškia impulsyviu elgesiu...“ „... emocinė raida labai stipriai atsilieka nuo bendraamžių...“ „...jaučia jausmus, tačiau jie negali jų identifikuoti ir išsakyti.“ „kurčius ir neprigirdinčius vaikus išsakyti emocijas ir jas valdyti reikia mokyti specialiai“, „...kurtieji vaikai linkę pykti ir liūdėti ilgesnį laiko tarpą“, „...neišsakytos ir neišreikštos emocijos neretai vėliau virsta tam tikromis psichopatologijomis...“ „... atsiribojimu nuo girdinčiųjų visuomenės, visiškas kito atmetimas, neadekvačios emocijos...“ „... nemoka valdytis...“</p>	16
	Higieniniai įgūdžiai	<p>„...vis daugėja vaikų iš asocialių šeimų... septynerių ar aštuonerių vaikas atvežamas į mokyklą, kuris neturi absoliučiai jokių higieninių įgūdžių“, „... higienos įgūdžių neturi vaikai iš kaimo vietovių, o taip pat kurti vaikai, turintys papildomų negalių (protinę, judėjimo ir panašiai)“, „... kompleksinė negalia labai apsunkina higienos įgūdžių mokymąsi“.</p>	3
			Iš viso: 40

Kliūtys, trukdančios sėkmingam kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų vaikų socialinių įgūdžių išmokimui

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Prasminių vienetų skaičius
Visuomenės požiūris	Neigiamos nuostatos	<i>„...dažnai susidurdavau su labai neigiama nuostata į kurčiuosius...“</i> , <i>“... girdintys žmonės, ...vertina kaip silpnus, mažiau gebančius asmenis, kurie savarankiškai nieko negali padaryti“</i> , <i>„ ...girdintys asmenys ...nežiūri į tokį kurčią kaip į lygų sau“</i> , <i>“ kurčiasis ar neprigirdintis asmuo, girdintiems dažnai tebūna neįgalus, silpnas asmuo, kuriam nuolat būtina pagalba“</i> , <i>„...kurtieji ir neprigirdintys nuo neretai patiria patyčias, susiduria su žmonių nesupratingumu...“</i>	5
	Kurčiųjų ir girdinčiųjų bendravimas	<i>„ ...jis vis viena jausis vienišas tarp girdinčiųjų...“</i> , <i>„ ... dažnai kurtieji bijo girdinčiųjų, o girdintys taip pat sutrinka ir nežino kaip elgtis, susidūrus su kurčiuoju ar neprigirdinčiuoju“</i> , <i>„...būdamas tarp girdinčiųjų negali bendrauti ar žaisti su savo bendraamžiais pilnavertiškai...“</i> , <i>„ girdintieji vis dažniau nori bendrauti su kurčiaisiais jų gimtąja kalba“</i> .	4
Medicininis negalios modelis	Klausos sutrikimas vertinamas tik kaip fizinis sutrikimas	<i>„... kochlearinė implantacija priimama ir suprantama kaip panacėja...“</i> , <i>„ ... tėvams pasiūloma implantacija, jie kitų alternatyvų net nebesvarsto“</i> , <i>„...tėvai mano, kad implantavus vaiką problemos išsispręs savaime...“</i> , <i>„...implantacija, neišsprendžia problemų, girdinčiųjų įstaigose besimokantis vaikas patiria tokius pačius sunkumus, kaip ir neimplantuoti kurtieji vaikai.“</i> , <i>„...dažnai susikoncentruojama tik į klausos atstatymą, siekiama klausos aparatų, implantų pagalba priartinti vaiką prie girdinčio asmens...“</i> <i>“... pamirštama... vaikas liks kurčias, jis visada turės specialiųjų poreikių...“</i> , <i>„svarbu kreipti dėmesį ne tik klausos atstatymą, bet ir į kurčiojo vaiko lavinimą, įgūdžių mokymą“</i> , <i>„</i>	7
Valstybės parama	Brangus klausos technikos išlaikymas	<i>„ ...kokybiškos klausos kompensavimo technikos įsigyti finansiškai sunku...“</i> , <i>„...kompensuojama tik labai maža klausos aparatų kainos dalis...“</i> , <i>„...Implantai ... jų išlaikymas, detalių keitimas, derinimas ir priežiūra kainuoja labai didelius</i>	4

		<i>pinigus... “ , ,...klausos aparatai kompensuojami labai mažai “</i>	
	Papildomos lėšos vaiko ugdymui	<i>„...tėvai ieško specialistų, galinčių papildomai dirbti su jų vaiku, o gerų specialistų papildomos pamokos kainuoja... “ , „...valstybė skiria keletą nemokamų kalbos ir klausos lavinimo pamokų, bet to per maža, norint išmokyti vaiką sakytinės kalbos “</i>	2
Pagalbos sistema neįgaliųjų šeimoms	Sisteminė pagalba šeimoms	<i>„...mūsų šalyje nėra nuoseklios pagalbos šeimai, sužinojus apie klausos sutrikimą... “ , „...tėvai patys savarankiškai ieškosi pagalbos... “ , „... informacija vis viena nepasiekia tėvų... “ , „ , Tėvai yra paliekami likimo... patys ieško pagalbos savo vaikui “ „...didesniame mieste pagalba tokioms šeimoms yra dar pakenčiamoje situacijoje... ..toliau gyvenantys tėvai dažnai negauna realios pagalbos... “ , „...tėvai kartais, norėdami sulaukti pagalbos savo vaikui, keliasi į didesnę miestą... “</i>	6
	Įvairių organizacijų veikla	<i>„...Lietuvoje ne karta bandyta sukurti veiksmingą pagalbos sistemą tėvams, bet nesėkmingai “ , „...tėvų organizacijos, tiek Kurčiųjų draugija ... nerado bendros kalbos su medicinos įstaigomis... “ „...yra išleista lankstinukų, leidinių tėvams ir jie išdalino medicinos įstaigoms... tačiau šie informaciniai bukletai į tėvų rankas retai kada patekdavo “.</i>	4
Sunkumai girdinčiųjų šeimose	Kalbinė aplinka	<i>„...kurčiųjų šeimose, arba girdinčiųjų šeimose, kur tėvai moka gestų kalbą, vaikai įgūdžių išmoksta lengviau... “ , „...girdinčiųjų šeimoje, jei nekalbama gestais, vaiko mąstymas ir raida labai stipriai atsilieka... “ , „ bendrauja tik šnekamąja kalba, arba primityviais gestais... šeimoje bendravimas yra nepilnavertis... “ , „... girdinčiųjų šeima nemoka vaikui perteikti socialinių įgūdžių... “ , „...vaikas girdinčiųjų šeimoje nepasitiki savo jėgomis... “ , „...neperduoda įgūdžių “</i>	6
	Reakcija į negalią	<i>„ ... girdintys tėvai nori „padaryti“ vaiką sveiku... “ , „...neigdami vaiko negalią... “ , „...tėvai... tikėdamiesi, kad negalia tarsi išnyks “</i>	3
	Santykiai šeimoje	<i>„... nežino kaip bendrauti su savo vaiku, nenori pripažinti vaiko kurtumo, nesistengia išmokti gestų kalbos... “ , “... kalba... žodine kalba, o jos vaikas nesupranta... “ , „...tėvai ilgai ieško būdų, kaip užmegzti kontaktą su vaiku... “ , „...nenori pripažinti vaiko kurtum... “ , „...tėvai būna pasimetę, išsigandę, nuolatiniam streso, todėl</i>	5

		<i>visa tai persiduoda vaikui... “.</i>	
	Psichologinis mikroklimas	<i>„...jis jaučiasi izoliuotas, pasimetęs...“, „... vaikas dažnai jaučiasi atstumtas...“, „girdinčiųjų šeimoje kurčiasis dažnai jaučiasi vienišas...“, „...vaikas jaučiasi kitoks, nei nori tėvai, nepateisinantis jų lūkesčių..., „... neretai su girdinčiais šeimoje jaučiasi vienišas...“, „...girdintys ir kurti šeimos nariai tarsi atskirti siena...“, „...šeimoje dažnai nėra šiltų tarpusavio ryšių“</i>	7
Sunkumai kurčiųjų šeimoje	Ryšiai su visuomene	<i>„...gimusio kurčiųjų šeimoje bendravimas, apsiriboja kurčiųjų bendruomene... vaikas neturi galimybės nuo mažens mokytis bendravimo su girdinčiais visuomenės nariais“, „...truputį atsiriboję, nuo pasaulio ir apsiriboja bendravimu tik kurčiųjų rate“.</i>	2
	Išsilavinimas ir įgūdžiai	<i>„...socialinis prisitaikymas priklauso nuo daugelio faktorių... nuo tėvų išsilavinimo, nuo pačių tėvų turimų įgūdžių...“, „...kurtieji tėvai yra atėję iš girdinčiųjų šeimos ir jų socialiniai įgūdžiai nėra pakankamai susiformavę, tai jų kurčias vaikas taip pat turės socialinių ar asmeninių įgūdžių sunkumų...“, „...jei kurtieji nėra išsilavinę, mažai išprusę, tai jie savo vaikams negali perduoti reikiamų įgūdžių.“</i>	4
	Kompleksinė negalia ir kiti sutrikimai	<i>„...kurtiesiems iškyla sunkumų, tada kai jiems gimsta vaikas su kompleksine negalia... atvejai kurtiesiems tėvams sukelia stresą, jie nežino į kokius specialistus kreiptis, kad jų vaikas sulauktų pagalbos“, „...tėvai susidūrę su kompleksine negalia ar vaiko elgesio sutrikimais nežino ką daryti...“, „...dažnai tėvai nežino kad jie gali gauti pagalbą...“</i>	3
Sunkumai socialinės rizikos šeimose	Socialinis prisitaikymas	<i>„... vaikai ...auga patys sau, jie neturi nei bendravimo, nei buitinių įgūdžių.“ „...vaikai būna labai apleisti, kaip ir jų įgūdžiai...“, „...asocialiose šeimose vaikai, pagalbos nesulaukia iki pat pradėdant lankyti mokyklą...“, „...vaikai būna necivilizuoti, tarsi vaikai – maugliai...“, „...vaikai neturi absoliučiai jokių kalbos pradmenų...“, „... labiausiai apleisti, jie neturi net paprastų, įgūdžių...“, „... sunku prisitaikyti prie normalios aplinkos ir išmokti higieninių, socialinių, bendravimo įgūdžių, jiems sunku mokytis...“</i>	7
	Netinkama aplinka	<i>„...nėra ne tik palankios kalbinės, bet ir fizinės aplinkos sveikai augti...“, „...vaikams be galo sunku, šeimose jie nuo mažens mato namus,</i>	5

		<i>kuriuose girtaujama, vartojami narkotikai... “, „...vaikai išnaudojami darbui kaime... “, „... pasitaikę atvejų, kad vaikai buvo seksualiai išnaudojami“, „... , asociali gyvenamoji aplinka kurtiesiems vaikams pati nesaugiausia, nes mato smurtą, prievartą, žalingus įpročius... “</i>	
	Motyvacijos trūkumas	<i>„...dirbti ypač sudėtinga... šeimos dažniausiai net nenori bendradarbiauti... “, „...dirbti ...beprasmiška, nes jie nemotyvuoti padėti vaikui“, „...visiškai nenori bendradarbiauti su socialiniu pedagogu... “, „...atsisako bent kiek padėti savo vaikui... “</i>	5
			Iš viso: 79

Veiksniai, lengvinantys socialinių įgūdžių išmokimą

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Prasminių vienetų skaičius
Vaiko asmenybė	Motyvacija	<i>„...problemų suvokimas, pasiryžimas keisti ir imtis siekti nusistatytų tikslų įgūdžių mokymesi turi didžiausia reikšmę... “, „...motyvuotu vaiku galima pasiekti daug... “.</i>	2
	Kvalifikuoti specialistai	<i>„ ...specialistai išmanantys klausos sutrikimus ir jų sukeltus sunkumus, pasekmes... „ „...pažinodami klausos negalią ir ugdymo būdus, gali suteikti visokeriopą pagalbą... “, „...Šie specialistai turi patirtį su klausos negalią turinčiais vaikais, nuolat tobulina savo kvalifikaciją... “.</i>	3
Ugdymo įstaigos	Kurtieji suaugusieji	<i>„... mokykloje jie mato suaugusius kurčiuosius darbuotojus, jie moka rasti bendrą kalbą lengviau nei girdintieji... “, „...mato suaugusius kurčiuosius... žmonės daro jiems teigiamą įtaką... “, „...kažkokioje srityje laimėjimus patyrę kurtieji, vaikams yra absoliutus autoritetas... “, „...kurtieji pedagogai jiems perduoda visą savo patirtį, vaikams... patirtis naudinga, nes padeda prisitaikyti ir prie kurčiųjų ir prie girdinčiųjų“, „...kurčiasis pedagogas vaikui yra artimesnis, tarp jų būna stipresnį ryšiai, nei su girdinčiais pedagogais... “, „...kurtieji pedagogai naudingi mokyklai... “</i>	6
	Bendraamžiai	<i>„...susitinka su kitais bendraamžiais vaikais, su kuriais gali laisvai bendrauti gimtąja gestų kalba... “, „...visi vaikai lygūs vieni su kitais,</i>	6

		<i>jie gali laisvai žaisti drauge...“;“... vaikai iš kurčiųjų šeimų perduoda vaikams iš girdinčiųjų šeimos visas kurčiųjų vertybes, elgesio normas...“; nemokėję gestų kalbos, vaikai išmoksta iš kurčiųjų šeimos atėjusių vaikų...“;“.. jie mato suaugusius kurčiuosius, kurie garsūs sporto, meno ar kitoje srityje...“; „...kažkokioje srityje laimėjimus patyrę kurtieji, vaikams yra absoliutus autoritetas.“</i>	
	Kalba	<i>„...išmoksta ir lietuvių sakytinę, ar (ir) rašytinę ir gestų kalbas...“; „ didelė dalis vaikų išmoksta tiek gestų, tiek šnekamąją kalbą...“</i>	2
Papildomo ugdymo įstaigos	Teigiamas poveikis raidai	<i>„...teigiamai veikia sutrikusios klausos vaiko raidą, nes turėdami sunkumų vienoje srityje, kompensuoja kitoje...“;“... padeda vaikui tobulėti, atrasti savo stipriųjų pusių, stiprina pasitikėjimą savimi...“</i>	2
	Kontaktas su girdinčiais	<i>„...naudinga pakeisti aplinką, susitikti ne tik su kurčiaisiais, bet ir su girdinčiais vaikais...“; „...svarbūs vaikams, „...trintys klausos sutrikimą, tiek girdintys vaikai turi mokytis priimti vieni kitus ir išmokti bendrauti...“; „...vaikai pamažu mokosi bendrauti su girdinčiais vaikais“</i>	4
Visuomenės švietimas	Socialinis modelis	<i>„...negalia yra išskirtinė tuo, kad kurtieji turi ne tik savo kalbą, bet ir kultūrą, tuo jie išsiskiria, ne tik tarp girdinčiųjų, bet ir tarp pačių neįgaliųjų“; „...svarbu visuomenę supažindinti su gestų kalba ir kurčiųjų bendravimo būdais...“ „...reikia akcentuoti stipriąsias savybes...“; „...išsiplėsti kurčiųjų galimybes...“; „...visuomenė turi suvokti ne tik specialiuosius kurčiųjų poreikius, bet ir žinoti stipriąsias jų puses...“; „...vaikų toleranciją ugdyti nuo mažens...“; „...svarbu, kad tolerancija didėtų...“</i>	7

Kurčiųjų šeimos	Kalbinė aplinka	<p>„...kurčiųjų šeimoje vaikai jau nuo kūdikystės turi kontaktą su tėvais...“, „... gestų kalbos pagalba tėvai gali vaikui įdiegti socialinius bei asmeninius įgūdžius...“, „...kurtieji su savo vaiku bendrauja nuo mažens, taip vaikas pažįsta pasaulį, išmoksta įgūdžių ir taisyklių, reikalingų ne tik mokyklai, bet ir gyvenimui...“, „...kurčiųjų šeimose vaikas nuo mažens turi turtingą kalbinę aplinką...“, „... kurčiųjų šeimoje vaikas lengviau išmoksta įgūdžių, jis laisvai bendrauja gestų kalba...“, „... gyvenime gestų kalba labai svarbi, nes vaikai mąsto gestų kalba...“, „...kalbinė aplinka kurčiųjų šeimoje palankesnė...“, „...kurčiųjų šeimose bendraujama laisvai, be problemų...“</p>	8
	Tėvų išsilavinimas įgūdžiai	<p>„...reikšmės turi ir tėvų išsilavinimas...“, „...jei kurčiųjų šeima yra išsilavinusi, jie gali vaikui suteikti pilnavertę pagalbą...“, „... svarbu tėvų turimi įgūdžiai...“, „...reikšmės turi ir tėvų išsilavinimas, išprusę kurtieji savo vaikams gali duoti labai daug...“</p>	4
	Psichologinis mikroklimatas	<p>„...kurtieji pažįsta savo negalią, todėl, jei vaikas turi tik klausos negalią, didelių sunkumų neiškyla...“, kurčiųjų šeimoje aplinka palanki lavėjimui...“ „... kurčiųjų šeimoje, kurtumas nėra naujiena ar staigmena, jie žino su kuo jų vaikui teks susidurti, todėl pagalba suteikiama konstruktyviau...“, „...kurčiųjų šeimos vaikui suteikia psichologinio saugumo jausmą...“.</p>	4
Girdinčiųjų šeimos	Mikroklimatas	<p>„...girdintys tėvai išmoksta gestų kalbą ... pasiekiami geresnių rezultatų...“, „...kai kalbama ir gestų ir žodine kalba vaikas tobulėja greitai...“, „...šeima išmoksta bendrauti... vaikas bendraudamas su savo šeima, nesijaučia atstumtas...“, „...mokantys gestus tėvai sugeba užmegzti artimesnius ryšius su vaikais...“</p> <p>„...svarbiau, kad šeimoje užsimegztų artimi ryšiai...“, „...svarbus bendravimas šeimoje...“, „...svarbu kurčių vaiką priimti tokį koks jis yra, nebandant jo pakeisti...“, „... jei šeima prisitaiko prie kurčiojo vaiko poreikių, vaikas gana lengvai mokosi visų įgūdžių...“, „...šeimoje santarvė, su vaiku bandoma bendrauti, jis įtraukiamas į bendrą veiklą... tai vaikas jaučiasi saugus, jis jaučiasi šeimos dalis“</p>	9

Kontaktas su girdinčiųjų visuomene		„...šeimoms narių padedamas vaikas lengviau įsilieja į girdinčiųjų visuomenę...“, „girdintieji vaikui padeda įsilieti į girdinčiųjų visuomenę...“, „turi išmokyti bendrauti su savo vaiku, taip pat pamokyti aplinkinius girdinčius asmenis, kaip reikia bendrauti su asmeniu, kurio klausa sutrikusi...“, „... priėmę jo negalia jie gali padėti vaikui ateityje, su jų pagalba jis lengviau prisitaikys girdinčiųjų aplinkoje...“	4
			Iš viso:61

Socialinio pedagogo veiklos sritys, ugdant vaikų kurčiųjų vaikų socialinius ir asmeninius įgūdžius

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Prasminių vienetų skaičius
Socialinė pedagoginės pagalba	Specialiųjų socialinių poreikių nustatymas ir socialinės pagalbos teikimas	„...turi numatyti kokių socialinio prisitaikymo sunkumų iškils ateityje...“, tiria pedagoginės pagalbos poreikį, organizuoja ir koordinuoja jos telkimą...“	2

Individualus darbas su vaiku	Emocinis ugdymas, tinkamo elgesio alternatyvos	<p>„... svarbu dirbti ties vaiko jausmais...“, „... būtina mokyti vaikus išreikšti savo jausmus, juos atpažinti...“, „...kokių priemonių imtis, jei kyla neigiami jausmai...“, „...padaugėjo vaiku, turinčių emocijų sutrikimų, todėl tai yra prioritetinga darbo sritis...“, „...atsižvelgiant į vaiko gebėjimus ir suvokimo laipsnį siekiama, kad palaipsniui vaikas išmokytų valdyti neigiamas emocijas...“, „nuolatos reikia dirbti su emocijų valdymu...“, „...dirbant su bent šiek tiek motyvacijos turinčiu ir problemas suvokiančiu vaiku, galima nuveikti labai daug...“, „...su vaiku ieško efektyvių pagalbos būdų, sprendžiant socialines pedagogines problemas...“, „vaikui reikia padėti susivokti kokios bus elgesio pasekmės ir kartu rasti tinkamesni sprendimo būdą...“, „...išsilieję, jie dažnai atsiriboja...“</p>	11
	Vaikai su kompleksine negalia	<p>„...turintiems kompleksinę negalią, raidos sutrikimų būtinas individualus socialinis ugdymas...“, „... daug vaikų su kompleksine negalia... tad su šiais vaikais reikia dirbti atskirai“, „daug dėmesio skiriama kompleksinę negalią turintiems vaikams, ir jų įgūdžių ugdymui...“, „...kiekvienam kurčiam ar neprigirdinčiam, turinčiam papildomų sutrikimų reikalinga nuolatinė socialinio pedagogo pagalba.“</p>	5

Prevenicinė veikla	Prevenicinės programos	„...vykdo įvairias preventines programas ...“, „ užsiima preventinių programų vykdymu...“ „...reikia užbėgti už akių rimtesnėms problemoms... tad pasitelkiama preventinė veikla“	3
Užimtumas	Popamokinė veikla	„...su auklėtojais organizuoja šventes..“, „ sutelkia vaikus žaidybinei veiklai“, „...skatina lyderius ir stengiasi juos įtraukti į užsiėmimus po pamokų“, „...organizuoja įvairias šventes, popamokinius užsiėmimus, žaidimus...“.	5
Šviečiamoji veikla	Profesinis konsultavimas	„...organizuoja profesinio švietimo pamokas...“, „...užsiima profesiniu orientavimu...“, „...vaikai ...vedami į profesines mokyklas...“	3
	Socialinių ir asmeninių gebėjimų programų pritaikymas	„...dalyvauja socialinių programų ir preventinių projektų kūrime...“, „ būtina pritaikyti socialinių ir asmeninių gebėjimo programas kurtiems vaikams arba jas sukurti“,	2

Bendradarbiavimas su visuomeninėmis organizacijomis		<p>„...bendradarbiavimas... yra naudingas, nes galima daugiau pasiekti ne tik visuomenės švietime, bet ir ugdymo srityje“, “...išsilavinę žmonės, įtraukiami į popamokinę veiklą... daro įtaką sutrikusios klausos vaikams, kartais suteikia žinių pedagogams ar tėvams...“, „...sporto organizacijų pagalba, vaikai įsitraukia į sportinę veiklą, nuolatos bendraudami su kitais, jie tobulėja, tuo pačiu ugdomi ir jų socialiniai, bei asmeniniai įgūdžiai...“, „... tėvų organizacijos... bendradarbiaujant daugiau galima iškovoti reikalingų dalykų vaikų labui“, „ ... dirbant kartu dalinamasi patirtimi“</p>	5
Komandinis darbas su kitais specialistais	Kitos valstybinės organizacijos ir institucijos	<p>„...bendradarbiauja su rajonų socialiniais darbuotojais, vaikų teisėmis...“, „...su pedagogais, visuomeninėmis organizacijomis ir socialiniais partneriais atlieka šviečiamąją – informacinę veiklą...“</p>	2

	Mokyklos specialistai	<p>„...būtina, kad su vaikais dirbantys pedagogai ir socialinis pedagogas bendradarbiautų...“ , „...itin svarbu, kad specialistai bendradarbiautų ugdant ir socialinius bei asmeninius, ypatingai emocinius vaikų įgūdžius...“ ,</p> <p>„informuoja kitus pedagogus, gerovės komisiją, telkia mokyklos komandą, kad suteikti specialią pagalbą vaikui...“ ,</p> <p>„...lengviausia yra dirbti su jaunais specialistais ir pedagogais.. jie linkę nuoširdžiau domėtis sunkumais, kuriuos sukelia klausos negalia, jie tolerantiškesni...“ „„, dalyvaujas vaiko gerovės komisijoje...“</p>	6
Pagalba šeimai	Informacijos teikimas	<p>„...informuoja, nukreipia šeimą į kitas įstaigas ir organizacijas, kuriuose jie galėtų gauti informacijos ar papildomos pagalbos...“ ,</p> <p>„...informuoja... nukreipia šeimos narius į atitinkamas įstaigas, „padeda tėvams suprasti vaiko socialinius ir psichologinius poreikius, jų tenkinimo svarbą...“ , „... nuolatos reikia informuoti apie tėvų teises ir pareigas... apie jų teisę gauti socialinę, pedagoginę pagalbą“</p> <p>„...tėvai kartais prašo patarimų, įvairiais auklėjimo klausimais, nori pagalbos ugdant vaikų įgūdžius...“ ,</p> <p>„...konsultuoja tėvus įvairiais klausimais, susijusiais su auklėjimu, ugdymu...“</p>	6

Dokumentų tvarkymas	Dokumentų pildymas	„... tvarko įvairius dokumentus, susijusius su maitinimu, kelionės į namus ir atgal išlaidomis...“, „... tvarko socialinius mokinių pasus...“, „...nuolatos peržiūri rizikos grupės vaikų dokumentus...“, „...padeda šeimos nariams tvarkyti įvairius dokumentus...“, padeda susitvarkyti reikiamus dokumentacija dėl neįgalumo, kompensacijų, nemokamo maitinimo	6
			Iš viso:52

Dažniausiai pasitaikančios kliūtys socialinio pedagogo darbe

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Prasminių vienetų skaičius
Kliūtys, socialinio pedagogo darbe	Laiko trūkumas	„...neturi laiko užsiimti šia reikalinga veikla...“, „...nespėja nudirbti...“ .“ mažai laiko skiria kontaktui su vaiku...“, „pagrindiniam darbui su vaikais laiko visai mažai...“, „...nespėja dirbti individualiai...“, „...nelieka tiesioginiam darbui...“, „...nuolatinė laiko stoka viską apsunkina...“,	6
	Tėvų ir vaikų motyvacijos trūkumas	“...dirbti su tokiomis šeimomis dažnai beprasmiška, nes jie nemotyvuoti padėti vaikui..“,“... didelių sunkumų kyla su nemotyvuotais tėvais ir vaikais...“, „...dažniau socialinės rizikos šeimos atsisako bent kiek padėti savo vaikui, yra vaikų...“,“... pasitaiko nemotyvuotų šeimų...“, „...vaikai neturi motyvacijos...“, „...vaikas nemotyvuotas, darbas tik dar sunkesnis...“, „	6

	Papildomi darbai	„...jis turi daug papildomų darbų, nesusijusių su tiesioginiu darbu...“ „... skiriama daug papildomų darbų...“, „...dideli darbo krūviai, įvairių, papildomi darbai atitraukia nuo pagrindinio darbo...“, „...turėdamas daug primestų, papildomų pareigų...“,	4
	Metodikos priemonių trūkumas	„... nėra kurtiesiems pritaikytų socialinio, emocinio, asmeninių įgūdžių programų...“, „... nėra nuorodų kaip socialiniam pedagogui dirbti su kurčiu vaiku... nėra sukurtos metodikos...“, „... sukurta daugybė emocinių ugdymo programų... kurčiųjų mokykloje, jos neprigija“,	3
	Neigiamas kolegų požiūris	„...dažnai tenka susidurti su kolegų priešišku...“, „...nepripažįsta socialinio pedagogo kaip aukštos kvalifikacijos specialisto...“, „...į socialinį pedagogą žiūrima nelabai palankiai...“, „... dažnai tenka patirti, kad į mano specialybę žiūri su lengva panieka...“, „...socialinio pedagogo įvaizdis sumenksta...“,	6
	Bendradarbiavimo trūkumas	„...būtinasis visų bendradarbiavimas, ir kad vaiko elgesys nėra socialinio pedagogo atsakomybėje...“, „norėtusi daugiau bendradarbiavimo, ne konkurencijos...“, „bendradarbiavimas ir geranoriškumas atneštų daugiau naudos...“	3
	Didelis vaikų, kuriems reikalinga pagalba skaičius	„...labai daug vaikų iš asocialių šeimų...“, „... vaikai yra labai apleisti...“, „...vaikai su dideliais specialiaisiais poreikiais ir asocialių šeimų vaikai sudaro daugiau nei pusę mokinių skaičiaus...“, „tačiau negalios pobūdis, problemos sunkėja...“, „...“, turintiems kompleksinę negalią, raidos sutrikimų būtinasis	5

		<i>individualus socialinis ugdymas.</i>	
	Stresas	<p>„...dažnai jaučiamas spaudimas iš mokyklos administracijos...“,</p> <p>„...didelį stresą kelia...reikalavimai per dideli...“, „... nuolatos sukelia neigiamus jausmus, kas kenkia sveikatai...“, „...nuolatiniai konfliktai, sunkumai...“,</p> <p>„nuolatiniai nesusipratimai su kolegomis, apkalbos kelia stresą“... „...Įtampa kartais būna sunkiai pakeliama“.</p>	6
			Iš viso :39